

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

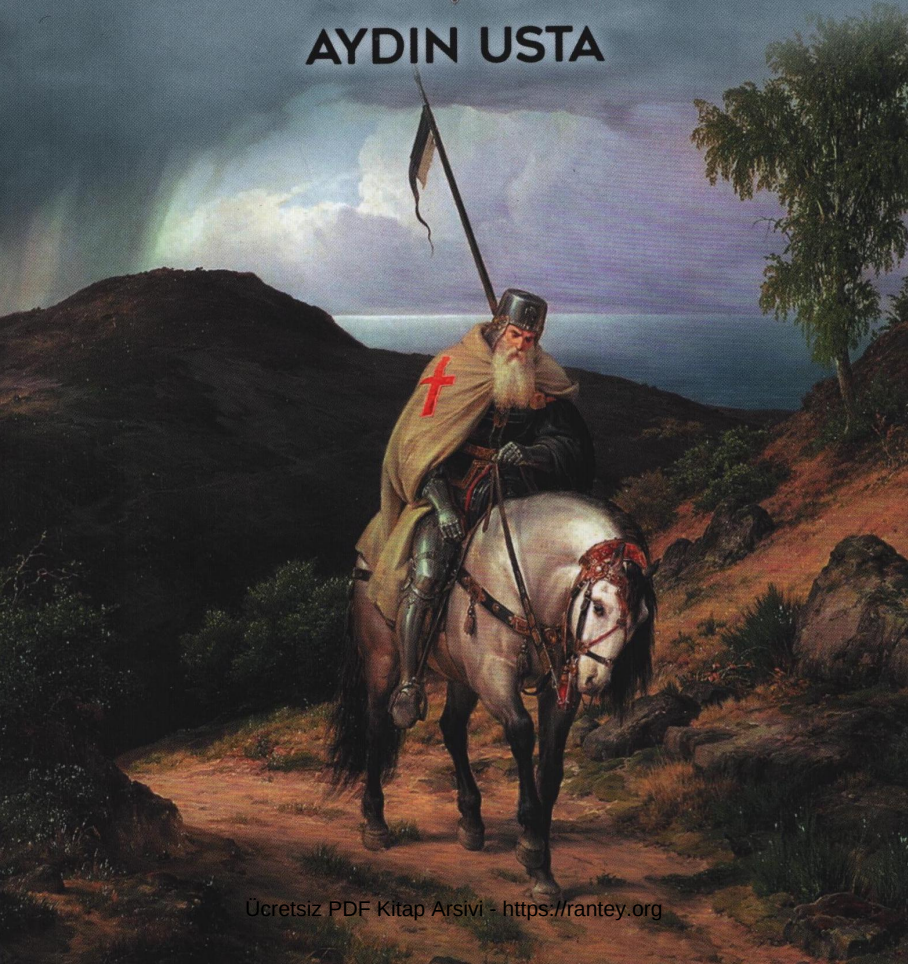
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HACLI HIKÂYELEERİ

AYDIN USTA

Aydın Usta
Haçlı Hikâyeleri

Genel Yayın Yönetmeni
Mustafa Karagüllüoğlu

Editör
Sahure Ergüzel

©Yeditepe Yayınevi
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 16427

ISBN: 978-605-2070-05-5
Yeditepe Yayınevi: 230
Öykü: 2

1. Baskı: Ekim 2017

Sayfa Düzeni
Çelebi Şenel

Kapak Tasarımı
Yunus Karaaslan

Baskı-Cilt
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd.Şti.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi C Blok No:102 - Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 483 47 91-92 (Sertifika No: 11964)

YEDİTEPE YAYINEVİ
Çatalçeşme Sok. No: 52/1 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78
www.yeditepeyayinevi.com / bilgi@yeditepeyayinevi.com

HAÇLI HİKÂYESLERİ

AYDIN USTA

Aydın Usta

1975'te İstanbul'da doğdu. İlköğretimini Üsküdar Bağlarbaşı İlköğretim Okulu'nda, ortaöğretimini Üsküdar Cumhuriyet Lisesi'nde tamamladı. 1992'de kazandığı MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü 1996'da fakülte birinciliği ile bitirdi. Aynı yıl MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi programına yüksek lisans eğitimine başladı. 1997 yılı içinde MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. Yüksek lisans eğitimini Sâmâniler Devleti'nin Kuruluş Devri adlı teziyle tamamladı. 2000 yılının Ocak ayında aynı enstitüde doktora eğitimine başladı. 2003'te Sâmâniler Devleti'nin Siyasi ve Kültürel Tarihi (943- 1005) adlı teziyle doktora eğitimini tamamladı. 2008 yılında Doçent ve 2014 yılında Profesör olan Aydın Usta halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. İngilizce ve Arapça bilen Usta, evli ve iki çocuk babasıdır.

Yazarın yayınevimizden çıkan eserleri:

- 1-Türklerin İslamlaşma Serüveni, 2. baskı, İstanbul 2015.
- 2-Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 2. Baskı, İstanbul 2016.
- 3-Haçlı Seferlerinde Kuşatma, İstanbul 2015.
- 4- Sorularla Bizans İmparatorluğu, İstanbul 2017.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
HAÇLI SEFERLERİNİN İLK KURBANLARI.....	13
MACARİSTAN OVALARINDA SON BULAN HAÇLI SEFERLERİ.....	16
SAVAŞÇI PAPAZIN HİKÂYESİ.....	17
HAÇLI SEFERLERİNİN İLK MÜHTEDİLERİ.....	19
BİR TÜRK ASKERİNE ÂŞIK OLAN RAHİBE.....	20
TÜRK ŞEHİTLERİNİN ÜZERİNDEN ÇIKAN İPLER.....	20
İZNİK'İN KAYBEDİLMESİNE SEBEBİYET VEREN ÜÇ SAAT	22
İMPARATOR ALEKSİUS'UN BİR HAÇLIYA TÜRKLERLE İLGİLİ ÖĞÜDÜ	23
HAÇLILARIN, TÜRKLERİN ASKERLİK YETENEKLERİNİ TAKDİR ETMESİ.....	24
ANTAKYA'DAKİ HAÇLI TILSIMLARI.....	26
PIERRE L'HERMİTTE'NİN HAÇLI ORDUSUNDAN KAÇIŞI	28
HAÇLILARIN YAMYAMLIK TECRÜBELERİ.....	28
FATİMİLERİN YANILGISI	30
I. HAÇLI SEFERİ'NDE KADIN OLMAK.....	31
ÜVEY EVLAT.....	33
ZORAKİ BİR HAÇLI'NIN HİKÂYESİ.....	34
CENTİLMENLİĞİ KRAL'IN HAYATINI KURTARIYOR	37
KÜDÜS GELİNİN ÇEYİZİ.....	38
URFA KONTUNUN KAYINPEDERİNE OYNADIĞI OYUN	40
NORMAN BOHEMUND'UN BİZANS'A OLAN NEFRETİ	42
DENİZE DÜŞEN YILANA SARILIR.....	44
BÜYÜK SELÇUKLU SULTANI MUHAMMED TAPAR'IN HAÇLILARA KARŞI CİHAT SEFERLERİNİN KÖTÜ AKİBETİ	45
ANTAKYA HAÇLI ORDUSUNUN YIKIMI; AGER SANQUINIS (KANLI MEYDAN SAVAŞI)	46
İLGAZİ VE TÜRKMENLER.....	48
İSLAM'IN BÜYÜK KAHRAMANI; BELEK GAZİ.....	49

HALEP ÖNLERİNDEKİ KİRLİ İTTİFAK	51
KUDÜS PRENSEŞİ ALİCE'NİN İKTİDAR HIRSI	53
EMİR GAZİ'NİN CENTİLMEMLİĞİ	54
KRALİÇENİN AŞKI.....	55
KUMAR İLE KAYBEDİLEN BİR ŞEHİR; URFA.....	56
İMADEDDİN ZENGİ VE SÜRYANİ PİSKOPOS	58
SÜRYANİ MANASTIRINI SOYAN HAÇLI KONTU	59
HAÇLILAR, URFA'DA ERMENİLERİ VE SÜRYANİLERİ CANLI KALKAN OLARAK KULLANIYOR.....	61
ÜSAME B. MUNKİZ'DEN; HAÇLILARIN KABALIKLARINA DAİR	63
II. HAÇLI SEFERİ'NDE BİZANS TOPRAKLARINDAN GEÇEN ALMAN ORDUSUNUN MARUZ KALDIĞI SEL FELAKETİ	64
KARDEŞLERLE DÜŞMANLAR ARASINDA HAÇLILAR	65
HAÇLI SEFERLERİNDE İSTİSNAİ BİR KADIN PORTRESİ; AKİTANYALI ELANORE	67
EMİR ÜNER'İN ALTINLARI	68
KARIŞAN HESAPLAR.....	70
BAŞKENTİNİ KUŞATAN BİR KRAL.....	72
KAZANILMIŞ İKEN KAYBEDİLEN BİR ZAFER	73
İMPARATORUN GELİNİ.....	74
ŞİRKUH'UN CESARETİ.....	76
BANYAS KALESİNİN FETHİ	78
ASİ ŞAİRİN AKİBETİ.....	79
HAŞİŞİLERİN REİSİ REŞİDEDDİN SİNAN'IN HRİSTİYANLIĞI KABUL ETMEK ÜZERE KRAL AMAURY'E ELÇİ YOLLAMASI.....	81
PRENSES SYBLL'E'NİN AŞKI	81
BOTRUN DÜĞÜNÜ	83
USAME B. MUNKİZ'DEN; MÜSLÜMANLARA BENZEYENLER	85
KERAK DÜĞÜNÜNDEKİ DAVETSİZ MİSAFİR.....	86
KUDÜS TAHTINDAN KAÇMAK.....	87
ZAFERİN VE FETHİN MÜJDECİSİ.....	88
TEPEDEKİ ÇADIR	89
SELAHADDİN'İN CÖMERTLİĞİ	90
HİTTİN SAVAŞI SONRASINDA KUDÜS PATRİĞİ TARAFINDAN BATI ÜLKELERİNİN HÂKİMLERİNE YAPILAN YARDIM ÇAĞRISI	92
YÜZÜCÜ İSA'NIN HİKÂYESİ	94
MÜSLÜMANLARIN YANINDA SAVAŞAN FRANK KAÇAKLARI	95
HAÇLILARIN SAFLARINA KAÇAN MÜSLÜMAN ASKERLER	96

KAÇIRILAN BEBEĞİN HİKÂYESİ.....	96
HAÇLILARIN KAHRAMANLIKLARI.....	97
OKÇULARIN DÜELLOSU	98
SELAHADDİN'İN GÖZÜNDEN HAÇLI KADINLARI.....	99
SELAHADDİN'DEN, KRAL RİCHARD'A KUDÜS CEVABI.....	100
İNGİLTERE KRALI'NDAN GELEN İLGİNÇ EVLİLİK TEKLİFİ.....	101
USAME B. MUNKİZ'DEN; AYAKKABICININ KARISI.....	103
BİR MÜRTEDEİN HİKÂYESİ.....	104
HAŞİŞİLERİN KALESİNDE BİR KRAL.....	105
SUR ŞEHRİNDE BİR FRANK DÜĞÜNÜ.....	106
AFOROZ EDİLEN HAÇLI ORDUSU	107
ÜÇ FARKLI GÖZDEN İSTANBUL'DAKİ HAÇLI İŞGALİ	109
KÜÇÜK PEYGAMBERLERİN SEFERİ.....	114
DİMYAT'A PİRİNCE GIDERKEN EVDEKİ BULGURDAN OLMAK	117
DAVETSİZ MİSAFİR	119
KUDÜS'TE BİR İMPARATOR.....	120
KUDÜS'ÜN YENİDEN HAÇLILARA TESLİMİNİN İSLAM	
DÜNYASINDAKİ YANSIMALARI.....	123
BATILI BİR DİN ADAMININ	
GÖZÜNDEN DOĞU HİRİSTİYANLARI.....	124
İMPARATOR II. FRIEDRİCH'İN MÜSLÜMANLARI	
VII. HAÇLI SEFERİ HAKKINDA UYARMASI	126
PAPA VE HALİFENİN KARŞILAŞTIRILMASI	126
II. FRIEDRİCH'İN, EL-MELİK EL-KAMİL'E MEKTUBU.....	127
ESARETTE BİR KRAL	129
KRAL VE MÜHTEDE.....	130
TARİKAT ŞÖVALYELERİNİ BİRBİRİNE DÜŞÜREN OYUN.....	131
SULTAN BAYBARS'IN ÖZGÜVENİ	132
SULTAN BAYBARS'IN SAVAŞ HİLELERİ.....	133
SULTAN BAYBARS'A DÜŞMANLIK ETMENİN SONU	134
HAZIRCEVAP ELÇİ	136
İNGİLTERE TARİHİNİN DEĞİŞMEYE YAKLAŞTIĞI AN	137
BİBLİYOGRAFYA.....	141

HAÇLI HİKÂYELERİ

ÖNSÖZ

İki yüzyıl sadece savaşla geçirilemeyecek kadar uzun bir zaman dilimidir. Öyle ki söz konusu bu süre Haçlı Seferleri gibi iki farklı din ve çok daha fazla etnik kimliğin karşı karşıya geldiği bir dönemi içermekte ise sosyo-ekonomik ve kültürel birçok olguyu da bununla birlikte düşünmek gerekmektedir. Zira her ne kadar taraflar farklı din ve milliyetlere mensup olsalar da aynı coğrafyayı paylaşmak gerekliliğinin bir getirisi olarak Ortadoğu’da yeni bir ortak değerler bütünü oluşturdıkları gerçeğini de unutmamak lazımdır. Çünkü Avrupa’dan gelirken muhatabını hiç tanımayan ve tamamıyla yok etmek dürtüsüyle hareket eden bir topluluk olarak karşımıza çıkan Haçlılar bölgeye yerleşmelerinin hemen sonrasında kendilerini bile hayrete düşüren bir değişime uğramışlardır. Bu nedenle her geçen süre onları Avrupa’daki dindâşlarından sosyo-kültürel değerler olarak uzaklaştırırken bölge insanlarıyla yani Müslümanlar ve Yerli Hristiyanlar ile yakınlaştırmıştır. Diğer taraftan bunun nüfus zafiyetleri dolayısıyla bir gereklilik olduğu da gözden kaçırmamak gerekir.

Haçlı Seferleri döneminde zaman içerisinde ortaya çıkan söz konusu ortak değerler çalışmamız içerisindeki hikâyelerde de görüleceği üzere zaman zaman savaşlara dahi farklı bir seyir süreci katabilmiştir.

Bu çalışma mücadelenin taraflarının birbirlerine bakış açılarını, uğradıkları değişimleri çok daha rahat ve güzel bir

şekilde aksettireceğini düşündüğümüz birbirini takip eden hikâyeler şeklinde ele alınmıştır. Kronolojik bir seyir takibinin ve siyasî-askerî olayların yanında sosyo-kültürel olayları içeren hikâyelere, kader anlarına, kaynaşma kültürünün yanında zaman zaman da kültürel çatışmalara yer verilmiştir. Ayrıca Müslüman-Haçlı ilişkilerinin yanında Haçlıların Bizans ve yerli Hristiyanlarla ilişkilerine dair hikâyeler de aktarılmıştır.

Haçlı Hikâyeleri adını verdiğimiz bu çalışmanın yazım aşamasında desteğini daima yanımda hissettiğim eşim Gülay USTA ve yayınlanması konusunda yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Yeditepe Yayınevi'ne teşekkürü bir borç bilirim.

Aydın USTA

İstanbul 2017

HAÇLI SEFERLERİNİN İLK KURBANLARI

Papa II. Urbanus'un 1095 Kasım'ında Clermont'ta yaptığı çağrının üzerinden çok zaman geçmeden Avrupa'dan Doğu'ya doğru ilk hareketlenmeler başlamıştı. Savaşı asıl sürdürecekl olan düzenli orduların öncesinde seferlere katılmaya hevesli ciddi bir insan topluluğu bulunmaktaydı. Bunlar daha çok Avrupa'da yaşanan sosyo-ekonomik düzensizliklerden mağdur alt gelir seviyesine mensup kişilerden oluşmaktaydı. Düşük unvanlı soylular, fakir şövalyeler ve halkın çeşitli kesimlerinden insanların meydana getirdiği ilk Haçlıların içerisinde aslında çok da istenmese de kadınlar önemli bir yekûn tutmaktaydı.

Bir ordudan çok güruh yakıştırmasının daha uygun olacağı bu gruplardan düzen içinde hareket etmeleri beklemek çok zordu. Nitekim Pierre l'Hermitte adlı keşişin yönetiminde Fransa'dan çıktıktan sonra Almanya'ya gelen ve *Halkın Seferi* adı verilen söz konusu topluluklar burada taşkınlıklar yapmaya başlamakta gecikmemişlerdi. Zira Papa II. Urbanus'un çağrısı onlar için Kudüs'ün inançsızların elinden kurtarılmasından ve Bizans'a yardım etmekten çok içinde bulundukları sosyo-ekonomik zorluklardan bir kaçışı ifade etmekteydi. Öte yandan Almanya'ya gelene kadar kendileriyle benzer durumdaki insanların katılımıyla sayıları oldukça büyük rakamlara ulaşmıştı. Bu nedenle bir arada hareket etmeleri bilhassa ikmal ve iâşenin sağlanması açısından neredeyse imkânsız hale geldiği için bölünerek yolculuklarına devam etmek zorunda kalmışlardı.

Belli bir emir-komuta ve düzenden yoksun Haçlıların ikmal ve iâşe konusunda yaşadıkları sıkıntılar geçmişten gelen bazı olumsuz hatıralarla birleştiğinde sorunlarının halli için pratik çözümler de kendisini göstermeye başlamıştı. Hz. İsa'nın mezarını kurtarmaya gidiyorlardı. Pekâlâ, onun çarımıha gerilmesine sebep olanlar kimlerdi? Yahudiler...

Müslüman memleketleri ve Kudüs henüz çok uzaktaydı. Kendileri Hristiyanlık davası adına böylesine uzun ve meşakkatli bir yolculuğu göze almışken Hz. İsa'nın katilleri geride kalıp rahat ve huzurlu bir yaşam sürmeye nasıl devam edebirdi? Zihinlerindeki fiile dökmek için mazeret çok açık ve kazanımları düşünüldüğünde oldukça cezbedici idi. Peygamberlerinin mezarını ve şehrini kurtarmadan evvel onun katillerinden intikam (vendetta) almakla işe başlamak elbette iyi birer Hristiyan olarak onların öncelikli görevidi. Böylelikle seferlerin başlangıcında Avrupa'daki Yahudilere karşı başlatılacak katliamlar için gerekli fikri zemin hazırlanmıştı.

Haydi, onların ataları tarafından çarmıha gerilen Hz. İsa'nın intikamını almak vakti geldi. Şimdi onlardan sütteki bebek bile olsa bir tortu, bir kalıntı bile bırakmayın, sloganları meydana geleceklerin habercisi gibiydi. Bazı Yahudiler, Haçlıların sefer masraflarını finanse etmek suretiyle hayatlarını kurtarabilecek kadar şanslı olabilmişlerdi. Birçokları ise ölümü muhataplarının silahları altında en acı şekilde tatmışlardı. Bir kısım Yahudi ise Mainz şehrinden Rachel adlı kadının yaptığı gibi çocuklarının Haçlıların kılıçlarıyla öldürülmelerini görmektense onları bizzat kendileri öldürmeyi tercih etmişlerdi. Rachel, Haçlıların geldiği ve yaptıklarını öğrendiğinde diğer Yahudilere, saldırganlar gelip çocuklarını canlı ele geçirmeden onları kendilerinin öldürüp Tanrı'ya kurban etmelerini söylemişti.

Bunun üzerine orada bulunanlardan bir adam elindeki bıçakla kadının çocuğunu öldürmek istemişti. Rachel bıçağı görünce yüksek ve acılı bir sesle yüzüne ve göğsüne vurarak *Ey Tanrım senin yıkılmaz sevgin nerede?* diye bağırmıştı. Sonrasında Rachel'in arkadaşlarından biri iki erkek çocuğundan büyük olan Isaac'ı, Aaron'un önünde öldürmemesini yoksa ağabeyinin ölümünü gören küçüğünün korkup kaçabileceğini söylemişti. Ardından Rachel büyük oğlunu alıp onu öldürmüştü. Çocuğun kanı eski zaman ayinlerinde olduğu gibi

kadının göğre açılmış ellerinin arasından süzölmüştü. Küçük Aaron ise ağabeyinin başına gelenleri görünce *anneciğim beni öldürme* diyerek bir dolaba saklanmıştı.

Rachel'in, Bella ve Matrona adlı iki kızı ise kendilerini ke-secek bıçağı bir hata olmasın diye bizzat bilemişlerdi. Daha sonrasında annelerinin önünde diz çökerek onun tarafın-dan öldürölmeyi beklemişlerdi. Kadın kızların işini bitirdik-ten sonra sıra küçük Aaron'a gelmişti. Oğlunu saklandığı yer-den ayaklarından çekerek zorla çıkaran Rachel, onu da aynı şekilde öldürmüştü. Nihayetinde Haçlılar eve geldiklerinde kadını gözü yaşlı bir şekilde oturur bir halde bulmuşlardı. Adetleri olduğu üzere sahip olduğu zenginlikleri istemişlerdi. Sonrasında kanlar içindeki çocukları bulunca Rachel'i de on-ların yanında katletmişlerdi.

Hız. İsa'nın katillerinin cezalandırılması sloganıyla sefer-lerin hemen başında yapılan bu Yahudi katliamı elbette ki görünür olandan çok daha farklı sebepler taşımaktaydı. Zira Yahudiler her ne kadar zaman zaman bazı yaptırımlara ma-ruz kalsalar da uzun yıllardan beridir Avrupa'da Hristiyan-larla bir arada yaşamaktaydılar. O vakte değin Hristiyanla-rın zihninde böylesine bir cezalandırma düşüncesi olmamıştı. Ancak Yahudiler ticarî faaliyetleri sayesinde edindikleri zen-ginlik dolayısıyla özellikle de fakir alt sınıflar nezdinde ciddi bir düşmanlık algısına sahiptiler. *Halkın Seferi* Haçlılarının ve onların izinden gelenlerin arasında da bu sınıftan insan-ların fazlalığı Yahudilere karşı böylesine bir hareketin ortaya çıkışını kolaylaştırmıştı.

Yukarıda aktarılan hikâyede örneklemeğe çalıştığımız gibi insanların çocuklarını kendi elleriyle öldürmeleri ise Haçlıla-rın gösterdikleri şiddet kadar Yahudilerin içine düştükleri ça-resizliğin de açık bir göstergesiydi.

MACARİSTAN OVALARINDA SON BULAN HAÇLI SEFERLERİ

Katolik dünyasının lideri Papalığın yönlendirmesiyle Müslümanlara karşı başlatılan Haçlı Seferlerinin en ilginç ve ironik hikâyelerinden biri de Macaristan'da yaşanmıştır. Pierre l'Hermitte'nin liderlik ettiği *Halkın Seferi* adı verilen disiplinden uzak başıbozuk kalabalığın Doğuya yolculuğu sırasında adı geçen keşişi takiben özellikle de Almanya'da alt sınıflara mensup birçok insan ortaya çıkmıştı. Bunlardan Pierre'nin güruhuna katılamayanlar ayrı silahlı güçler oluşturarak onun peşi sıra harekete geçmişlerdi. Folkmar, Gottschalk ve Emicho adlı liderlerin idaresindeki üç ayrı grup Almanya'da gerçekleştirdikleri Yahudi katliamlarından sonra yollarına devam ederek Macaristan sınırına ulaşmışlardı. İlk olarak Macar topraklarına giren Folkmar'ın güruhunun akıbeti hakkında kaynaklarda çok fazla bilgiye rastlanmasa da Pannonia bölgesindeki Nitra şehri yakınlarında çıkan bir isyan neticesinde bir kısmının öldürüldüğü kalanlarının ise esir alındığı ya da güçlkle kaçıp hayatını kurtardığı ifade edilmektedir.

Folkmar ve takipçilerinin sükûtu ile alakalı suskunluğa karşın Gottschalk'ın güçlerinin başına gelenler açık şekilde aktarılmaktadır. Lorraine, Doğu Fransa, Bavyera ve Alemannia'dan topladığı 15.000 kişilik silahlı bir güçle Macaristan topraklarına girmişti. Haçlılara geçişleri sırasında Macar Kralı tarafından her türlü kolaylık sağlanmış ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere pazarlardan alışveriş izni verilmişti. O sırada Haçlılar Wieselburg şehri civarında konaklamışlardı. Aradan çok fazla bir zaman geçmeden bu disiplinden uzak güruh sarhoş olarak etrafı yağmalamaya başlamışlardı. Haçlıların aşırılıkları zaman içinde kendi inançlarından insanları öldürmeye kadar varmıştı. Hatta bir Macar gencini çarşı meydanında kazığa oturtmuşlardı. Gelişmeler Macar Kralı Kolaman'ı da harekete geçirmişti. Bununla birlikte Macar kuvvetleri tarafında

çevrilen Haçlılar silahlarını bırakmak ve yollarına barış içinde devam etmek üzere muhataplarıyla yeni bir anlaşmaya yapmayı başarmışlardı. Ancak yaptıklarından sıkılmış Macarların ani bir saldırısıyla Gottschalk'ın silahsız ordusu kaçıp kurtulabilen çok az kişi dışında tamamen kılıçtan geçirilmişti.

Almanya'daki Yahudilere karşı yapılan katliamların baş sorumlularından Kont Emicho liderliğindeki 20.000 kişilik grup Macar sınırına dayandığında ise artık Haçlılardan tamamiyle bıkmış olan Macar Kralı tarafından geçişlerine müsaade edilmemişti. Bunun üzerine Emicho ve beraberindekiler Wieselburg şehrini altı hafta boyunca kuşatmışlarsa da bir sonuç elde edememişler ve nihayetinde yetişen Macar Ordusu tarafından dağıtılmışlardı.

Bahse konu üç Haçlı Ordusunun Macaristan topraklarında imhası Haçlı Seferlerinin iki yüz yıla da dayanan tarihi seyri boyunca yaşanan en tuhaf ama bir o kadar da gerçeğin aynası görünümündeki olaylardan biridir. Öyle ki Hristiyanlık uğruna Müslümanlara karşı savaşmak üzere yola çıktıklarını söyleyen bu üç Haçlı ordusu, Yahudilere karşı gerçekleştirdikleri katliamların ardından kendi dindaş ve mezhepdaşları olan Macar Kralı'nın arazisinde de aynı işlere yeltenince maceraları daha asıl düşmanlarına ulaşmadan kendileriyle aynı inancı paylaşanların topraklarında son bulmuştur.

SAVAŞÇI PAPAZIN HİKÂYESİ

Haçlı kabul edenler sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra bir kısmı Macaristan ve Balkanlar üzerinden kara yolu ile bazıları ise İtalya üzerinden Adriyatik Denizi yoluyla doğuya doğru harekete geçmişlerdi. Deniz yoluyla gelen Haçlı reislerinden biri karşı tarafa geçmek için bir korsan gemisini kiralamıştı. Geminin kaptanı Rum donanmasından çekindiği için farklı bir

yol takip etmek istedi ise de doludan kaçarken yağmura tutulmuş ve bir anda karşısında Nikolas Katakalon komutasındaki bütün Bizans donanmasını buluvermişti. Korsan gemisi, Bizanslılar tarafından takip edilmeye başlandığında Haçlılara, *Suriye donanması üzerimize geliyor, palanın, kılıcın kurbanı olmak tehlikesi karşısındayız* diyerek yalan söylemişti. Bunun üzerine Haçlılar da gelenlerle savaşa hazırlanmışlardı.

Bizans donanma kumandanının oğlu Marianos emrindeki gemilerle Haçlıların içinde olduğu korsan gemisini yakalayıp onlara kendisini tanıtmak istedi ise de karşı taraftan bir arbalet okunun atılmasıyla birlikte şiddetli bir mücadele başlamıştı. Aynı sıralarda kontun yanında bulunan bir Latin Papazı da bir taraftan dümeni idare ederken diğer taraftan da savaşa iştirak etmekteydi. Etrafındakileri de savaşa kıskırtan papaz kanlar içinde kalmasına rağmen büyük bir hırsla savaşı sürdürmekte idi. Hatta kısa bir süre sonra etrafındakiler teslim olmasına rağmen o evvela sadağındaki okları atarak mücadeleyi sürdürmüştü. Okları bittikten sonra da etrafına topladığı taşları sapan vasıtasıyla atmaya başlamıştı. Taşlardan biri Marianos'un kalkanına isabet ederek dört parçaya bölmüş ve ardından kafasına isabet ederek onu sersemletmişti. Nihayetinde ayağa kalkmayı başaran Bizans kumandanı attığı oklarla papazı üç yerinden yaralamıştı. Mücadeleyi sürdürmekte kararlı olan papaz taşlar bitince bu defa da ekmek dolu bir çuval ele geçirerek bunları karşı tarafa fırlatmış ve silahlarının tükenmesinden sonra ancak teslim olmuştu.

Haçlılar, Bizanslılar tarafından kıyıya çıkarıldıklarında Marianos'u arayıp bulan papaz; *eğer benimle karada karşılaşmış olsaydınız pek çoğunuzun ölümü benim elimden olurdu* deyip muhatabına değerli bir kupa hediye ettikten sonra son nefesini vermişti.

HAÇLI SEFERLERİNİN İLK MÜHTEDİLERİ

Haçlı Seferleri her ne kadar din adına çıkılmış bir yolculuk olarak algılansa da seferlerin başından sonuna değin her iki taraftan da karşı dine geçen pek çok kimsenin varlığı oldukça dikkat çekicidir. Öyle ki *Halkın Seferi* adı verilen Pierre l'Hermitte idaresindeki güruhun katılımcıları arasından ilk dinden dönme vakalarının yaşandığı görülmektedir.

Nitekim İstanbul'dan Anadolu'ya geçtikten sonra Kibotos'da ikamete başlayan Haçlılar, Pierre L'Hermitte'nin otoritesinin dışında bir tarafta Fransızlar diğer tarafta Alman-İtalyanlar olmak üzere iki gruba bölünmüşlerdi. Her iki grup da birbirlerine karşı besledikleri kıskançlık hisleriyle civar bölgelere yağmalar yaparak günlerini geçirmekteydi. Reginald adlı bir liderin kumandasındaki Alman-İtalyan kuvvetleri İznik'e düzenledikleri yağma dönüşünde Kserigordon adlı kaleyi ele geçirerek burada üstlenmişlerdi. Ancak kalenin su ihtiyacı tamamen dışarıdan karşılanmaktaydı. Haçlılar böylesine bir zafiyete rağmen kaleyi ellerinde tutmayı tercih etmişlerdi. Ancak onların bu tercihi kısa süre sonra başlarına gelecek felaketlerin de başlangıcı olmuştu. Nitekim Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan'ın gönderdiği Türk birlikleri tarafından kuşatıldıklarında kısa süre içinde su sıkıntısı çekmeye başlamışlardı. Her şeye rağmen Haçlılar binek hayvanlarını kesip kanlarını içmek, toprağı kazıp buradaki nemden faydalanmak suretiyle bir süre daha direniş göstermeye çabalamışlardı. Fakat tüm bunların beyhude olduğu gerçeğı de çok geçmeden anlaşılmış ve bir haftanın sonunda Reginald diğerlerine haber vermeden Türklerle müzakerelere başlamıştı. Sonuçta emrindeki kuvvetlerle sözde bir saldırı yapmak üzere kaleden çıkması ve Türk kuvvetlerine katılması hususunda mutabakata varılmıştı. Reginald kararlaştırılan şekilde hareket ederek kaleden ayrıldığında geride kalanlar Türk birliklerinin saldırılarına karşı tamamen savunmasız kalmışlardı.

Neticede bir kısmı öldürölüp kalanlar esir edilirken Reginald ve yanındakiler ise Müslümanlığı tercih etmişlerdi.

BİR TÜRK ASKERİNE ÂŞİK OLAN RAHİBE

İznik kuşatması sırasında iki taraf arasındaki çatışmalar sakinleştiginde Haçlılarla, müdafiler arasında farklı diyaloglarla da yaşanmaktaydı. Bu dönem içinde daha evvelinde Türkler tarafından esir alınmış birçok kişi de Haçlılara iade edilmişti. Bunlar arasında Trier'deki St. Mary Kilisesi'nden bir rahibe de bulunuyordu. Pierre L'Hermitte'nin güruhunun mağlubiyeti sırasında Türkler tarafından esir alınan bu rahibe bir Türk ile cinsel ilişkiye girdiğini itiraf etmişti. Ancak yaptığından pişman olmuş ve Haçlı ordugâhında daha önceden tanıdığı Esch Kalesi Hâkimi Henry'nin de aracılığı ile günahlarından affedilmesini rica etmişti. Kadını tanıyıp onun talihsizliğine üzülen Henry de Esch, Le Puy Piskoposu Ahdemar'dan tövbe için müsaade alınması için Godefroi de Boullion ile konuşmuştu. Nihayetinde de kadının yaptıklarından affı için gerekli mera-sim icra edilmişti.

Fakat kısa bir süre sonra kadın ile ilişkisi olan Türk askeri geceleyin gelerek ona ikna edici bir şekilde tatlı dille birçok vaatte bulunmuş ve hatta kendisiyle geldiği takdirde Hristiyan olabileceğini dahi söylemişti. Nihayetinde kendisinin de adama âşık olduğu anlaşılan rahibe geceleyin Haçlı ordugâhını terk ederek Türk ile birlikte kaçmıştı.

TÜRK ŞEHİTLERİNİN ÜZERİNDEN ÇIKAN İPLER

Halkın Seferi adlı güruhun gelişi sırasında Malatya kuşatmasında bulunan Sultan I. Kılıç Arslan ordusuyla birlikte hızla

geri dönüp bunları perişan etmiş ve birçoğunu öldürüp kalanlarını da esir almıştı. Fakat Avrupa'dan gelenlere karşı kazanmış olduğu kolay başarı onu, Haçlıların askerî kabiliyetleri konusunda yanılığa düşürmüştü. Nitekim 1096 yılının ortalarından itibaren asıl Haçlı orduları İstanbul'da bir araya gelmeye başladığı sıralarda sultan yeniden Malatya'yı muhasara etmek üzere doğuya dönmüş bulunuyordu.

Haçlı kuvvetlerinin 1097 baharında kuşattıkları başkenti İznik'ten yardım çağrıları gelmeye başladığında Sultan evvela bunu önemsememiş ve muhasarayı devam ettirmişti. Zira o, yeni gelenlerinin askerî kudretlerini kısa süre önce tarumar ettiği *Halkın Seferi* güruhu ile eş değer görmekteydi. Ancak İznik'te, Haçlılar tarafından kuşatılan müdafilerin her geçen zaman sıklaşan destek çağrıları üzerine geri dönmeye karar vermişti. Bununla birlikte İznik için artık çok geç kalınmıştı. Nitekim Sultan'ın kuvvetleriyle birlikte gelerek saldırıya geçtiği 16 Mayıs tarihinden yaklaşık üç saat kadar önce Haçlılar şehir çevresindeki kuşatma çemberini Raymond St. Gilles ve emrindeki Güney Fransızlarının gelişiyle birlikte güçlendirmişlerdi. Bu nedenle Türk ordusunun İznik'i kurtarmak için giriştiği saldırı başarısız olmuş ve Sultan, müdafileri istediklerini yapmakta serbest bırakarak geri çekilmek zorunda kalmıştı.

Şehir önlerinde gerçekleşen söz konusu savaşın sonrasında şehit düşen Türk askerlerinin yanlarında ve atlarının eyerlerinin üzerinde ip demetleri bulunmuştu. Bunlar Sultanın ve Türk ordusunun başkentlerine yardıma gelirken içinde bulundukları psikolojik durumun bir özeti gibiydi. Çünkü onlar, askerî güçlerini çok iyi kestiremedikleri yeni gelenleri daha önceki Halkın Seferi Haçlıları ile karıştırmışlardı. İçine düştükleri rahatlıkla düşmanlarını kolayca mağlup edip yanlarında getirdikleri iplere bağlayarak esir alacaklarını düşünmüşlerdi. Fakat bu yanılı Türkiye Selçuklu Devleti için başkentinin kaybıyla neticelenmişti.

İZNİK'İN KAYBEDİLMESİNE SEBEBİYET VEREN ÜÇ SAAT

Sultan I. Kılıç Arslan, Malatya kuşatmasından geç de olsa döndükten sonra Haçlılar tarafından kuşatılmış olan başkentine yaklaştığında şehirdekilere gelişini haber vermek üzere haberciler göndermişti. Sultanın planı Haçlılar tarafından henüz tutulmamış olan şehrin güney tarafından içeriye girmekti. Şehre yaklaştığında ise iki yeni haberci ile müdafilere saldırı saatini bildirmişti. Fakat bunlar görevlerini yerine getirip İznik Gölü yoluyla kaleden çıkmaya çalışırken Haçlılar tarafından fark edilmişti. Çıkan çatışmada habercilerden biri öldürülürken diğeri esir edilmişti. İşkence altında konuşturulan Türk esiri nihayetinde Selçuklu ordusunun geliş yönünü ve saldırı planlarını açıklamıştı. Hatta muhtemelen ölüm korkusuyla Hristiyanlık inancına geçeceğini de beyan eden esirden aldıkları bilgiler Haçlıları telaşlandırmıştı.

Zira o sırada Türk ordusunun saldıracağı tarafı yani şehrin güneyini tutması beklenen Raymond St. Gilles, Bizans İmparatoru ile birlikte Palekanon'daki karargâhta bulunuyordu. Aceleyle konta ve yanındaki Le Puy Piskoposu Ahdemar'a haberciler gönderilmiş ve geceleyin cebri yürüyüşle ilerleyen Raymond'un ordusu şehir önlerine gelerek kendi pozisyonun tutmuştu. Zamanlama Haçlılar için tam manasıyla bir talih olmuştu. Zira Güney Fransızlarının gelişinden yaklaşık üç saat sonra süvarilerden müteşekkil Türk ordusunun saldırısı başlamıştı. Raymond'un Haçlılarının mukavemetinin yanında Norman Bohemund ve Flandre Kontu Robert'in Türk kuvvetlerinin açık kanatlarına hücum etmesiyle Sultan geri çekilme emri vererek, şehirdekileri teslim ya da mukavemet tercihi konusunda serbest bırakmıştı. 16 Mayıs'ta belki de üç saatlik bu zaman farkıyla kaybedilen savaş İznik'in kaderini çizmişti. Bir süre sonra Bizans tarafından göl yolunun da kapatılmasıyla birlikte şehir Haçlı taarruzundan hemen evvel 19 Haziran 1097 günü Bizanslılara teslim edilmişti.

İMPARATOR ALEKSİUS'UN BİR HAÇLIYA TÜRKLERLE İLGİLİ ÖĞÜDÜ

Haçlılar, İstanbul'a geldiklerinde İmparator Aleksios Komnenos onlardan kendisine bağlılık yemini etmelerini istemiş ve bu konuda iki taraf arasında ciddi anlaşmazlıklar baş göstermişti. Hatta Haçlıların işi İstanbul surlarına saldırmaya kadar vardırmışlardı. Fakat nihayetinde bu saldırının püskürtülmesi, ve İmparatorun iyi niyet ve cömertlik göstermesiyle Haçlı reisleri vassallık yemini etmeye ikna olmuşlardı. Bütün hepsi gerekli prosedürü yerine getirmek üzere Aleksios'un huzurunda bulundukları sırada içlerinden bir tanesi gelip orada bulunanların şaşkın bakışları arasında imparatorluk tahtına oturmuştu. Geleceğin müstakbel Kudüs Kralı Baudouin du Boulogne sert bir şekilde bu kişinin kolundan tutup *imparatora bağlılık yemini etmiş ve ona tabi olmuş iken böyle yapmamalısın* diyerek oturduğu yerden kaldırmıştı. Adam, Baudouin'e yanıt vermemesine karşın kızgın bir şekilde İmparatora bakarak kendi dilinde *bakınız, ne kadar kabalık ediyor. Bunca yiğit bey onun yanında ayakta dururken kendi başına oturup duruyor* diye söylenmeye başlamıştı.

İmparator Aleksios, Haçlının sözlerini bir çevirmen vasıtasıyla anladıktan sonra evvela hiçbir tepki vermemişti. Sonrasında huzurunda bulunanlar ayrılırken bu adamı yanına çağırılmış ve kendisine nereden ve hangi aileden geldiği sormuştu. Haçlı ise gururla saf kan bir Frank olduğunu söyledikten sonra savaşçılığı ve cesareti ile alakalı şöyle bir hikâye anlatmıştı; *Doğduğum ülkede çok eski zamanlarda yapılmış bir kilise vardır. Her kim bir başkasıyla teke tek düello yapmak isterse oraya ve Tanrı'ya dua ederek savaşmak için karşısına çıkacak kişiyi bekler. Ben orada çok zaman hiçbir şey yapmadan durduğum halde benimle boy ölçüştürebilecek bir yiğit çıkmadı.*

Muhatabının olanca övünmesi karşısında uzun yıllardan beridir Türklerle mücadele eden ve savaş kabiliyetlerini çok iyi

bilen İmparator ona şu cevabı vermişti; *Bugüne kadar çarpışmak isteyip de fırsat bulamamışsan artık savaşmaktan başını alamayacağın günler geldi. Sana bu safların ne başında ne de sonunda olmanı tavsiye edebilirim. Tam aksine ordu-daki gençlerin arasında ve ortada durmalısın.*

Mağrur Haçlı soylusunun, İmparatorun öğütlerini çok fazla dikkate almadığı bundan sonraki fiillerinden anlaşılmaktadır. Nitekim İznik'in Bizans'ın eline geçmesini sağlayan Haçlı Ordusu akabinde Anadolu içlerine doğru yürüyüşüne başlamıştı. O sırada iki kol halinde ilerleyen Haçlılara karşı Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan, Eskişehir yakınlarındaki Dorylaeum denilen yerde ani bir saldırıda bulunmuştu. Olayı bize aktaran Anna Komnena'nın deyiimiyle *gururundan patlayacak kadar burnu Kaf dağında* olan Haçlı soylusu, İmparator Aleksios'un tavsiyelerini unutarak ordunun en ön saflarına geçmiş ve aptalca herkesin önünde koşmaya başlamıştı. Ancak adamlarından kırk tanesi bu saldırıda ölmüş kendisi ise ağır yaralı halde kaçarak Haçlı Ordusu'nun merkez saflarının arasına girmek zorunda kalmıştı. Böylece İmparator Aleksios'un tavsiyesinin de ne kadar yerinde olduğunu anlamıştı.

HAÇLILARIN, TÜRKLERİN ASKERLİK YETENEKLERİNİ TAKDİR ETMESİ

Haçlılar, Avrupa'dan hareket ettiklerinde Doğu'da kimlerle karşılaşacakları ve onların savaş kabiliyetleri konusunda tamamiyle bilgisiz bir haldeydiler. Zira kendi dava ve güçlerine tamamiyle inanmış bir halet-i ruhiye içerisindeydiler. Ancak İznik kuşatmasından itibaren savaş alanlarında Türklerle muhatap olmalarıyla birlikte onların askerî meziyetlerini takdir etmeye başladıkları görülmektedir. Nitekim İznik'i ele geçirmelerinin ardından Kudüs'e doğru yolculuklarına devam eden

Haçlılara karşı 1 Temmuz 1097 günü Eskişehir yakınlarındaki tepelerden baskın şeklinde taarruza geçen Türk ordusunun ortaya çıkardığı dehşet ciddi bir keşmekeşe neden olmuştu. Hatta mağlubiyete çok yaklaşan Haçlı ordusundaki kadınlar en güzel elbiselerini giymek suretiyle kendilerini esir alacaklarını düşündükleri Türkleri etkilemeyi ve bu sayede hayatlarını kurtarmayı dahi düşünmüşlerdi. Fakat sonrasında arkadan ilerlemekte olan Raymond St. Gilles ve Le Puy Piskoposu Ahdemar idaresindeki ikinci Haçlı kolunun yetişmesiyle savaşın talihi de değişmişti. Üstünlüğü ele alan düşmanları karşısında Sultan I. Kılıç Arslan çaresizlik içinde ordusuna geri çekilmek emrini vermişti.

Zaferin kazanmalarına karşın Dorylaeum Savaşı, Haçlılara kendilerini yenilginin eşiğine getiren Türklerin savaş gücünü ve kabiliyetlerini takdir etmeyi öğretmişti. Nitekim I. Haçlı Seferinin ve dolayısıyla da söz konusu savaşın görgü tanıklarından Anonim *Gesta Francorum* müellifinin aşağıdaki cümleleri de bunun açık bir kanıtıdır.

Türklerin cesaret, ihtiyatlılık konusundaki değerlerini tasvire kim cesaret edebilir? Onlar Arapları, Ermenileri, Süryanileri ve Rumları oklarıyla korkuttukları gibi Frankları da korkutabileceklerine inanıyorlardı. Fakat lütfen Tanrım, onlar asla bizim adamlarımız kadar güçlü olamayacaklar. Gerçi Türkler, Franklarla aynı soydan geldiklerini ve başka hiçbir kimsenin kendileri ve Franklar gibi savaşçı olamayacağını iddia ediyorlardı. Kimsenin inkâr edemeyeceği gerçeği söylüyorum. Eğer ki Hz. İsa'nın öğretilerine ve Hristiyanlığa inansalar, teslisi oluşturan üçlüden Hz. İsa'nın, Bakire Maryem'den doğduğunu tasdik etseler, Hz. İsa'nın çarmıhta eziyet çektiğini ve öldükten sonra dirilip hem gökte, hem de yeryüzüne hükmettiğine kabullenseler onlardan daha cesur, daha güçlü ve savaş sanatında daha başarılı hiç kimse olamazdı.

ANTAKYA'DAKİ HAÇLI TILSIMLARI

Haçlılar harekete geçmesine yakın bir dönemde Antakya'da bir zelzele meydana gelmiş ve yıkılan bir kulenin temellerinin altından içinde büyük tunçtan heykeller bulunan bir yeraltı evi ortaya çıkmıştı. Heykeller zırhları, mızrakları ve kılıçlarıyla ata binmiş Franklara benzemekteydi. Bunlar ilginç şekilde zincirlerle birbirine bağlanmış bir haldeydi. Şehrin Türk valisi Yağısıyan söz konusu heykellerin mahiyeti hakkında bir araştırma yapılmasını emretmişti. Mamafih onların neden orada olduğunu bilen bir kişi ya da bir yazı bulunamamıştı. Nihayetinde eski zamanlarda yaşamış putperestlere ait kabul edilerek hepsi Yağısıyan'ın emriyle kırdırılmıştı.

Aradan bir süre geçtikten sonra heykellerin mahiyetini ve neden orada olduklarını bildiğini iddia eden yaşlı kör bir kadın ortaya çıkmıştı. Valinin huzuruna getirilen kadın; *Frankların çıkıp denizi aşmalarına mani olmak üzere kulenin birisinin altında tilsimler bulunduğunu eski adamlardan duyduğunu* söylemişti. Yağısıyan bu sözleri işitince tilsimleri kırdığına pişman olmuş ve kadına; *Onların nasıl yapıldığını işitmiş miydin? Heykelleri tekrar yapabilir miyiz?* diye sormuştu. Fakat *hayır* cevabını alınca onu öldürtmüştü.

PIERRE L'HERMITTE'NİN HAÇLI ORDUSUNDAN KAÇIŞI

Pierre l'Hermitte, Haçlı Seferleri denildiğinde akla ilk gelen şahsiyetlerden biridir. Anna Komnena başta olmak üzere çağdaşı Doğu kaynaklarında seferlerin gerçek hazırlayıcısı olarak görülmektedir. Kendisi, Kudüs'e hac yapmak üzere gelip burada karşılaştığı kötü muamele nedeniyle görevini ifa edemeyen sonrasında haccını ifa etmek için Avrupa'da verdiği vazalarla Batı'daki insan kitlelerini harekete geçiren kişi olarak betimlenmiştir. Gerçekten de onun vazaları asiller arasında

olmasa bile döneminin sosyo-ekonomik güçlüklerinin getirdiği zorluklardan bunalmış alt sınıflar arasında ciddi bir karşılık bulmuştur. Mamafih *Halkın Seferi* adı verilen bu topluluğun disiplinden uzak davranışları hedeflerine ulaşmadan Anadolu'ya geçtikten hemen sonra Anadolu'da Türkler tarafından imha edilmeleri sonucunu doğurmuştur. Diğer taraftan o sırada İstanbul'da olan Pierre, takipçilerinin maruz kaldığı akıbetten kurtulmuş ve I. Haçlı Seferi'nin asıl ordusuyla beraber yoluna devam etmiştir.

Antakya önlerindeki gelişmelere kadar Haçlı Seferlerinin bu ateşli vaizi ile alakalı kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmaz. I. Haçlı Seferi kuvvetlerinin Antakya kuşatması 1097 Ekim'inden 1098 Haziran ayı başlarına kadar uzanan yaklaşık sekiz ayı bulan bir periyotta gerçekleşmiştir. Zira güçlü surları, kalabalık garnizonu dışında sırtını Habib-i Neccar Dağı'na veren, ayrıca Asi Nehri'nin doğal bir savunma hattı meydana getirdiği Antakya, saldırganlar için ele geçirilmesi zor bir hedefti. Bu konumu şehre kuşatma silahlarıyla saldırmayı imkânsız hale getirmekteydi. Dolayısıyla Haçlılar için uzun zamana yayılacak bir ablukanın dışında herhangi bir seçenek kalmıyordu. Elbette ki böyle bir tercihin hele de tamamıyla düşmanlarla çevrili bir coğrafya'da bir takım zorluklar çıkarması kaçınılmazdı. Haçlıların ikmal ve iâşe başta olmak üzere çeşitli aksaklıklara da göğüs germeleri gerekecekti. Nitekim Haçlı ordusu yaklaşan kış mevsimiyle birlikte büyük büyük bir açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalmış ve ordudan firarlar çoğalmıştı. Bunlardan bir kısmı Urfa'ya Baudouin du Boulogne'nin yanına kaçarken bir bölümü de Müslümanların tarafına geçerek din değiştirmişlerdi. Bütün bu firarlar içinde en hayret vericisi ise Pierre l'Hermitte ve yoldaşı Meteliksiz Walter'in aynı sebeplerle ordudan kaçmaları olmuştu. Fakat seferlerin kült şahsiyetlerinden birinin kaçışının ordu içerisinde psikolojik anlamda meydana getireceği olumsuzlukları düşünen Haçlı liderleri kaçakların ardından Norman Bohemund'un yeğeni Tankred'i göndererek onları

yakalayıp geri getirmişlerdi. Bütün gece soğukta Bohemund'un çadırının önünde beklemek zorunda kalan kaçaklardan Walter sıkı bir dayak yemek suretiyle cezalandırılırken Pierre'nin cezası geçmişteki fiillerinin hatırına azar ve tembihlerle geçirilmiştir. Bununla birlikte söz konusu teşebbüsü Pierre'nin geçmişten gelen şöhretini tamamıyla süpürmüş ve ünlü vaiz bir daha asla Haçlılar arasında geçmişteki saygınlığını kazanamamıştır.

HAÇLILARIN YAMYAMLIK TECRÜBELERİ

Muharip güçlerin ikmal ve iaşesinin sağlanması tarih boyunca ordulara komuta edenlerin önündeki en büyük zorluklardan biri olmuştur. Zira bir orduda kendisini gösterecek iaşe kıtlığı o ordunun bireylerinin psikolojik anlamda yıpranması ve savaş gücünün düşmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle geçmişten günümüze orduların ikmal meselesi önem verilen bir iş olarak görülmüştür. Öte yandan Haçlı seferlerinin Avrupa'dan Ortadoğu'ya uzanan uzun yol güzergâhında askeri birlikler ile bunların beraberindeki diğer unsurların ikmal ve iaşesinin temini ise söylediklerimizin aksine genelde ikinci plana atılan bir durum olmuştur. Burada seferlerin katılımcılarının üst sınıf soylulardan alt tabakadaki insanlara kadar geniş ve birbirinden farklı unsurlardan oluşmasının da rolü vardır. Zira soylular mevcut zenginlikleriyle bir yere kadar kendi maiyetlerini teçhiz etmek ve yiyecek ihtiyacını karşılamak imkânına sahip iken alt seviyedeki gruplar bütünüyle bundan mahrum kalmışlardır. Hatta seferlerin ilerleyen dönemlerinde soyluların dahi ikmal konusunda sıkıntıya düştükleri görülmektedir. Dolayısıyla I. Haçlı Seferi güçlerinin, iaşe meselesini biraz da Allah'a havale edilip yola çıktıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Elbette ki geçecekleri bölgelerin hâkimlerinden bu konuda alacakları desteği de düşünmüş olduklarını hesaba katmak gerekir.

Fakat özellikle de Ortadoğu'ya girmelerinden itibaren Haçlılar iâşe temininde ciddi sıkıntılara maruz kalmışlardır. Öyle ki açlıkla mücadelede dayanma güçlerinin son sınırına geldiklerinde buldukları çözümler kimi zaman insanlık adına utanç verici olabilmıştır. Bununla ilgili en dikkat çekici hikâyelerden biri de Willermus Tyrensis'in kroniğinde aktarılmaktadır.

Antakya kuşatması sırasında Haçlı liderleri orduda Yerli Hristiyanların kılığında dolaşan Müslüman casuslara karşı alınabilecek önlemleri konuşmak üzere toplanmışlardı. Zira Haçlı ordusunun içine düştüğü sıkıntıların etrafta yayılması'nın kendilerini çok daha zor durumlara sokabileceğinden endişe etmekteydiler. Mamafih toplantıda yer alanların hiçbiri bu konuda etkili bir fikir ortaya koyamamıştı. Nihayetinde Norman Bohemund söz alarak *Lordlar, kardeşlerim bununla ilgili bütün sorumluluğu bana bırakın. Tanrının yardımıyla bu illet için en uygun çözümü bulacağım* diyerek toplantıyı bitirmişti.

Haçlı ordugâhında akşam olup yemek için olağan hazırlıklar başladığında Bohemund planını uygulamaya koymuştu. Türk esirlerini ortaya getirerek ilk önce onları boğdurmuş ve ardından da yemek için büyük bir ateş yaktırmıştı. Daha sonra Türklerin cesetlerinin dikkatle hazırlanarak kebab edilmesini emretmişti. Ayrıca yemeğin mahiyeti ile alakalı soru sorulduğunda ise şefin kararıyla bundan sonra ele geçirilecek bütün casus ve düşmanların bedenlerinin şefin kararıyla yemeğe katılarak liderlere ve diğer insanlara sunulacağının söylenmesi tembihlenmişti.

Sonrasında bu haber Bohemund'un kampından bütün Haçlı ordugâhına yayılmıştı. Herkes bu fikirden dolayı hayrete düşmüştü. Fakat alınan karar beklenen etkiyi yapmış ve ordugahtaki casusları da korku sarmıştı. Bunların hepsi hayatlarından endişe ederek Haçlıların yanından ayrılmışlardı. Geri döndüklerinde efendilerine, Hristiyanların midelerini düşmanlarının taze etleriyle doyurarak semirdiklerini söyleyerek Doğu'nun her yöresinde Haçlılarla ilgili korku salmışlardı.

Müellif her ne kadar bu hikâyeyi Haçlı ordugâhındaki casusların ortaya çıkarılmasıyla ilgili bir plan olarak gösterse de olay Haçlıların yamyamlık yaptığının açık bir örneğidir. Wilermus'un söz konusu hikâyenin öncesinde Haçlı ordusundaki kıtlığın ve salgın hastalıkların artması ve üç gün oruç tutulmasının emredildiğini anlatması da bunu doğrulamaktadır. Ayrıca Antakya'nın sonrasında Haçlıların 1098 yılı içinde Maarratü'l-numan'ı ele geçirmeleri sırasında da benzer sahneler yaşanmış ve saldırganlar açlık dolayısıyla ölü düşmanlarının bedenlerinden et keserek onları yemişlerdir.

FATİMİLERİN YANILGISI

Haçlı Seferlerinin öncesinde Ortadoğu'nun Müslüman hâkimleri kendi aralarındaki siyasî ve mezhepsel çatışmalarla o kadar meşgul idiler ki Haçlıların bölgedeki varlığının ne anlama geldiğini anlayamamışlardı. Selçukluların mevcudiyetini sonrasında Suriye'yi terk ederek Mısır toprakları ile yetinmek zorunda kalan Şii Fatimiler Haçlıların gelişini Selçuklulara kaybettikleri Suriye'yi geri almak için bir fırsat saymışlardı.

Bu sebeple Antakya kuşatmasında zor günler geçirmekte olan Haçlıların gevşeklik ve yılgınlığa düşmesinden korkan Fatimi Veziri el-Efdal onlara elçi göndererek kuşatmaya devam etmelerini rica etmişti. Karşılığında ise onlara askerî destek ve iâşe sözü vermişti. Fatimi heyeti, Haçlıların gönlünü kazanarak onlarla bir anlaşma yoluna gitmeyi amaçlamaktaydı. Bu nedenle muhataplarının yaptığı her şeyi kabullenmek zorunda kalmışlardı. Öyle ki heyetin geldiği dönemde müdafilerin bir çıkış hareketini püskürtmüşlerdi. Sonrasında bu sırada şehit düşen Türk askerlerinin kafalarını kesip küfelere doldurmuşlar ve bunları Fatimi elçilerine vermişlerdi. Her şartta Haçlılarla anlaşma direktifi aldığı anlaşılan heyet üyeleri de bu hakareti siyeye çekerek kafaları bir hediye olarak kanul etmekte hiç bir beis

görmemişlerdi. Buna rağmen Mısır heyeti kesin bir anlaşma olmadan Haçlıların yanından ayrılmak zorunda kalmıştı. Yine de Vezir el-Efdal durumdan istifade amacıyla çoktan harekete geçerek uzun zaman önce elinden çıkmış olan Kudüs'ü kuşatmış ve Artukluların elindeki şehri Temmuz 1098'de ele geçirmişti. Fakat planlamalarında hata yaptığını anlaması için aradan çok fazla zaman geçmesi gerekmecekti. Zira Sünni Selçuklulara karşı bir müttefik olarak gördüğü Haçlıların bir sene sonra Kudüs'ü elinden almasına seyirci kalacaktı.

Fatımilerin Selçuklulara karşı besledikleri düşmanlık dolayısıyla Haçlılara karşı takındıkları tavır ve içine düştükleri yanlış Ortadoğu'nun Müslüman hâkimleri arasında kesinlikle bir istisna değildi. Nitekim onlar birbirlerine karşı düşmanlık hisleriyle hareket ettiklerinden Haçlılara doğal bir müttefik gözüyle bakmaktan çekinmemişlerdi. Onların bu tavrı ise nüfus anlamındaki bütün zafiyetlerine karşın Haçlıların uzun yıllar bölgede etkin olmasını sağlayacaktı.

I. HAÇLI SEFERİ'NDE KADIN OLMAK

Ortaçağ'da erkeklerin dünyasında hele de Haçlı Seferleri gibi birbirinden tamamen farklı iki farklı toplumun karşı karşıya geldiği bir ortamda kadınların mevcudiyetini düşünmek dahi onların başlarından geçen olumsuzlukları tahmin edebilmek için yeterli bir sebeptir. Zira Ortaçağ Avrupa'sında özellikle din adamlarının gözünde kadınlar, *itaatsizliği nedeniyle Tanrı'nın öfkesine sebebiyet veren Hz. Havva'nın kızları, baştan çıkarıcı ve erkekleri günaha yönlendiren bir obje* olarak şekillenmiştir. Hatta *evli çiftler arasındaki cinsel ilişki dahi vücudu ve ruhu kirleten bir faaliyet* olarak görülmüştür.

Bu sebeple II. Urbanus'un, Clermont'taki çağrısında da kadınlara ikinci plana itilerek geride kocalarını, babalarını ve

kardeşlerini beklemek görevi düşmüştü. Ancak her şeye rağmen onlara özellikle de soylu kadınların erkeklerin vesayetinde sefere katılabilecekleri şeklinde bir açık kapı da bırakılmıştı. Nihayetinde gerek *Halkın Seferi* güruhu içinde gerekse I. Haçlı Seferi ordusu dâhilinde soyluların dışında çamaşır yıkayanlar, rahibeler, hayat kadınları ve yeni bir yaşam arayışında olan farklı sınıftan birçok kadın da yer almıştı. *Halkın Seferi* güçlerinin içerisinde yer alan kadınlar Niş'te Haçlılar ve Bizans arasındaki çatışmanın neticesinde esir edilmişler ve daha sonra serbest bırakılmışlardı. Ancak onların Kudüs'e yolculukları Drakon Çayı denilen yerde noktalanmış ve kadınların birçoğu esarete sürüklenmişti.

I. Haçlı Seferi'nin katılımcıları arasında yer alan kadınlar evvelkilere nazaran biraz daha şanslı idiler. Ancak Haçlıların 1097 yılı yazındaki Anadolu geçişi sırasında mevcut iklim şartları ve ikmal-iaşe imkânlarının Türk birlikleri tarafından yok edilmesiyle özellikle kadınlar zor durumda kalmışlardı. Açlık ve susuzluktan ölenlerin birçoğu kadınlardı. Ayrıca elverişsiz şartlar nedeniyle erken doğum yapan kadınlardan bazıları içlerinde bulundukları durum ve ruhsal çöküntü nedeniyle çocuklarını yol kenarlarına bırakmışlardı. Daha metanetli olanlar ise çocuklarını göğüslerine bastırarak bitkin halde yollarına devam etmişlerdi.

Antakya'ya vardıklarında durum biraz olsun düzene girmiş ve kısa bir süre için bile olsa yiyecek imkânları bollamıştı. Mamafih bu durum çok uzun sürmemiş ve Antakya'yı kuşatan Haçlılar dış tehditlerin yanında ağır bir açlık tehlikesiyle yüzleşmek zorunda kalmışlardı. Bütün bunların üzerine devam eden muhasarada da saldırganlar adına hiçbir ilerleme kaydedilememişti. İşte böylesine bir ortamda Haçlı ordusundaki kadınlar olanlara bir sebep arayanların hedefi olmaksızın kurtulamamışlardı. Zira onlar *gürültülü ve sefil yaşıantıları*yla Tanrı'nın memnuniyetsizliğini çekmişlerdi. Ayrıca

ordudaki hayat kadınlarıyla cinsi ilişkiye giren askerler her gün düşman kılıçlarına karşı korunmasız durumdaydılar. Orduda yer alan bir papazın bir hayat kadını ile yakalanması bardağı taşıran son damla olmuş ve kadınların hedef alınmasını kolaylaştırmıştı. Haçlı ileri gelenlerinin kanunsuzluklara ve düzen bozucu hareketlere karşı aldıkları sert tedbirlerin muhatabı da kadınlar olmuştu. Bunlar Tanrı'nın, Haçlılar üzerine yönelttiği öfkesini dindirmek adına ordugâhtan uzaklaştırılmışlardı. Öte yandan söz konusu uygulamadan eşlerinin ya da ailelerinin vesayetindeki soylu kadınlar muaf tutulmuştu.

Ordudan sürülen kadınların ise Antakya'nın 3 Haziran 1098 tarihinde Haçlılar tarafından zaptına kadar nerede kaldıkları ve nasıl yaşadıklarına dair kaynaklarda herhangi bir kayıt yoktur. Fakat yaşamayı başarabilenlerin şehrin zaptını müteakip geri döndükleri bilinmektedir. Sonrasında benzer güçlüklerle Haçlı ordusuyla yola devam eden kadınlardan bir bölümü Kudüs'ün 14 Temmuz 1099'deki zaptında yer alabilmişlerdir.

ÜVEY EVLAT

Haçlı Seferlerinin başlangıç safhasında Ortadoğu'nun Yerli Hristiyan unsurlarının yeni gelenlerle ilgili farklı beklentileri olduğu bir gerçektir. Bilhassa Ermeniler, onları gerek birbirlerine karşı gerekse daha öncesinde uzun seneler boyundurukları altında kaldıkları Müslümanlar ve Bizans'a karşı bir müttefik olarak görmüşlerdir. Bu nedenle Haçlıları iyi karşılamışlar ve onlarla işbirliği içinde olmaya özen göstermişlerdir.

Bahse konu Ermeni idarecilerden biri de Urfa'nın Ermeni Hâkimi Thoros'tur. Müslümanlar tarafından tazyik edilmesinin yanı sıra kendi ahalisi tarafından da sevilmeyen Thoros, Haçlı liderlerinden Baudouin du Boulogne ile anlaşmıştı.

Hatta kaynaklardan birinde aktarıldığı üzere Thoros, Baudouin'i üvey oğlu olarak kabul etmişti. Kendine bağlı bir kuvvetle Urfa'ya gelen Haçlı reisi de artık şehirde ikamet etmeye başlamıştı. Onun gelişi, Thoros'un rakiplerine karşı elini güçlendirse de kısa süre içinde ikili arasında yekdiğerine karşı şüphe oluşmuş ve bu zamanla keskin bir kıskançlığa dönüşmüştü.

Diğer taraftan şehirdeki Thoros karşıtları da ortamı müsait görerek onu makamından indirmeye karar vermişlerdi. Bunlar düşüncelerini Baudouin'e açarak yardım ettiği takdirde kendisini başa geçireceklerini söylemişlerdi. Taraflar mutabık kaldıktan hemen sonra asiler hemen harekete geçmişlerdi. Thoros ilk başta isyancıların elinden kurtulup kaleye sığınmayı başarmıştı. Burada iken yanına gelen Baudouin ile konuşup durumu anlatmış ve büyük hazinesini ona açarak kendisini korumasını rica etmişti. Haçlı reisi ve geleceğin müstakbel Kudüs kralı asileri yatıştırmak için babalığının verdiği hazineleri asilerle paylaşmayı teklif etti ise de bu onların kızgınlığını gidermeye yetmemişti. Neticede Baudouin'in de umduğunu bulamayan Thoros kendisi kaleden kaçmayı denedi ise de fark edilmiş ve isyancılar tarafından öldürölüp cesedi şehirde teşhir edilmiştir. Onun sonrasında daha evvelden yapılan anlaşma gereğince Urfa'nın başına Baudouin geçirilmiş ve böylece Ortadoğu'daki ilk büyük Haçlı siyasî teşekkölünün de temelleri atılmıştır. Böylece Urfa'nın Ermeni Hakimi, Müslümanlar gibi Haçlıların gerçek maksatları hakkında hiçbir şey bilmemenin cezasını canıyla ödemişti.

ZORAKİ BİR HAÇLI'NIN HİKÂYESİ

Stephen de Blois Haçlı Seferleri tarihinin istisnai şahsiyetlerinden biridir. Kendisi Fransa'nın en güçlü soylularından biri olup İngiltere Fatihi William'ın kızı Adela ile evliydi. Eşinin

bir kral kızı olması sebebiyle siyasette ve yönetimde aktif roller üstlendiği bilinmektedir. Diğer taraftan bu durumun evliliklerine de yansıdığı hususundaki tartışmalar günümüz araştırmacıları arasında halen devam etmektedir. Sefer sırasında eşine yazdığı mektuplarda takındığı samimi ve saygılı tavrın yanında sürekli olarak onu etkilemeye çalışmak girişimleri de ikilinin arasındaki evlilikte sözü geçen tarafın Adela olduğuna işaret etmektedir.

Stephen de Blois, Papa'nın çağrısından sonra eşinin de direktmesiyle haçı kabul etmiş ve İtalya üzerinden İstanbul'a gelmişti. Burada diğer Haçlı liderleri gibi İmparator Aleksios Komnenos tarafından iyi kabul gören Stephen durumu eşine yazdığı mektubunda şu şekilde aktarmaktadır; *Sevgilim, İmparator, bana başka hiç kimseye olmadığı kadar iyi davrandı. Hatta oğullarımızdan birini yanına göndermemizi bunu yaptığımız takdirde onu unvan ve hediyelerle ödüllendireceğini söyledi. Senin baban dahi sevgilim, birçok hediyeler vermiştir. Fakat onlar, İmparatorun verdiklerinin yanında bir hiçtir.*

Aleksios Komnenos'tan gördüğü iyi kabul Stephen'i uzun süre İstanbul'da kalmaya teşvik etmiş ve İznik önlerindeki Haçlı ordugâhına ancak 2 Haziran günü yani Türk birliklerinin saldırısından 17 gün sonra vasil olabilmıştır. Adı geçen şehrin zaptından sonra 1 Temmuz'da Türk birliklerinin baskın tarzındaki saldırısıyla başlayan Dorylaeum Savaşı'nda yer alan Stephen akabinde uzun süren Antakya Muhasarasında da bulunmuştur. Hatta buradan yine eşine yazdığı mektuplarında Haçlı reisleri arasında ayrıcalıklı bir konumunun olduğundan bahsetmektedir. Ancak uzun ve meşakkatli geçen kuşatmanın son zamanlarında Kürboğa idaresindeki büyük bir yardım kuvvetinin yaklaştığını öğrendiğinde hastalığını bahane ederek adamlarıyla birlikte İskenderun Limanı'na çekilmiştir. Kaynağın ifadesine göre Haçlı reisleri onun iyileşip aralarına dönmesini beklemekteydi. Fakat o, çıktığı bir tepeden uzaktan

Haçlılara doğru yaklaşmakta olan Kürboğa'nın ordusunu ve gücünü görerek kaçmayı tercih etmişti (2 Haziran 1098).

Bununla birlikte firarı kendisi için tam bir talihsizlik olmuştu. Zira Antakya, onun ayrıldığı günün gecesine Haçlıların eline geçmişti. Mamafih Stephen'in, Kürboğa'nın gücünden çekinerek şehir önlerinden ayrıldığında sözünü ettiğimiz talihsizliği de yaşaması aşikârdır. Nitekim kaçışının sonrasında o sıralarda Haçlılara yardım için Akşehir yakınlarına kadar gelen Bizans İmparatoru'nu da siz, *Antakya'nın Franklar tarafından zapt edildiğini haber almış olabilirsiniz. Ancak şehrin kalesi halen güçlü bir şekilde Türkler tarafından tutulmaktadır. Kürboğa'nın ordusu da geldikten sonra içerde olan Haçlıları kılıçtan geçirilmiş sayabilirsiniz. Bu nedenle siz kendinizin ve birliklerinizin güvenliğini düşünmelisiniz* diyerek geri dönmeye ikna etmişti.

Diğer taraftan olayların Stephen'in tahminlerinin aksine gelişmesi, Haçlıların Antakya'da Kürboğa'nın muhasarasından kurtulup sonrasında Kudüs'ü ele geçirmeleri onu daha da zor durumda bırakmıştı. Memleketinde bir korkak ve kaçak olarak biliniyordu. Çevresindekilerin hor gören ve alaylı bakışlarına maruz kalan Stephen de Blois eşi tarafından da *her taraftan maruz kaldığın alaylar senden uzak olsun Lordum. Haydi, gençliğindeki cesaretini topla* sözleriyle o sıralarda başlayan yeni Haçlı seferine katılmaya teşvik ediliyordu. Böylece çevresinin ve eşinin baskılarıyla kendisini 1101 Haçlı Seferlerine katılmaya mecbur hisseden Stephen de Blois gönülsüz başladığı yeni macerasında da Kudüs'e ulaşmaya muvaffak olamamıştı. Nitekim 1101 Haçlılarına ait üç büyük ordu Anadolu geçişi sırasında Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan ve müttefikleri tarafından tamamıyla imha edilmişti. Fakat Anadolu'ya giren 1101 Haçlılarına ait ilk ordu içinde yer alan Blois Kontu 5 Haziran'da Merzifon yakınlarındaki mağlubiyetin sonrasında bir kere daha kaçmayı tercih ederek Sinop üzerinden İstanbul'a

gitmişti. Daha sonra gemi ile Antakya ve oradan da Kudüs'e inerek geç de olsa yeminini yerine getirebilmişti.

Eşinin zorlamasıyla Haçlı Seferine çıkan ve nihayetinde hedefine ulaşan bu zoraki Haçlının hikâyesi 17 Mayıs 1102'de Kudüs Kralı I. Baudouin'in ricası üzerine katıldığı Fatimilere karşı gerçekleştirilen İkinci Remle Savaşı'nda son bulmuştur. Haçlılar için ağır bir yenilgiyle sonuçlanan mücadelede Kral kaçmayı başarırken Stephen de Blois esir düşmüş ve iki gün sonra Askalan'da idam edilmiştir. Eşi Adela ise onun ölümünden sonra hiç evlenmeyip çocuklarının yetiştirilmesiyle meşgul olmuş ve çocuklarından kendisiyle aynı adı taşıyan Stephen 1135-1154 yılları arasında İngiltere Kraliyet tahtında oturmuştur.

CENTİLMENLİĞİ KRAL'IN HAYATINI KURTARIYOR

I. Baudouin, Kudüs tahtına oturduktan hemen sonra krallığını çevreleyen topraklarda keşif yaparak çevreyi tanımak ve komşularına güç gösterisinde bulunmak amacıyla güneye Maverayiüdü bölgesine doğru bir sefere çıkmıştı. Çölün kıyısına kadar geldiği bir sırada burada tespit ettiği bir Bedevi kabilesine ansızın bir gece baskını yapmış ve onları gafil avlamıştı. Kabilenin bütün ağırlıklarının yanında bütün kadın ve çocukları ele geçirmişti. Ganimetler arasında çok sayıda deve ve eşek de vardı.

Gerçekte Kral ve birliğinin geldiği Araplar tarafından görülmüştü. Ancak kabilenin erkekleri durumu fark ettikten hemen sonra kadın ve çocuklarını geride bırakıp hızlı atlarına binerek oradan uzaklaşmışlardı. Bunların hepsi Haçlıların insafına terk edilmişti.

Haçlılar sürüleri ve esirleri ganimet olarak aldıktan sonra geri dönmek için hazırlıklara başlamışlardı. Ele geçirilen esirler

arasında kargaşa sırasında esir düşmüş kabile şefinin hamile eşi de bulunuyordu. Kadının doğum sancıları başlayınca durum krala iletilmiş ve o da kadının deveden indirilmesi emretmişti. Sonrasında acilen yere bir yatak kurulmuştu. Kadının ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli yiyecek, iki tulum su, süt ihtiyacı için iki deve ve bir hizmetçi de onun yanında bırakıldıktan sonra Haçlılar dönüş yolculuğuna başlamışlardı. Oradan ayrılmadan hemen önce I. Baudouin kendi pelerini de kadının üstüne örtmüştü.

O sırada adamlarıyla Haçlıları uzaktan takip etmekte olan Arap kabilesinin şeyhi hamile olan eşinin kaybindan dolayı büyük bir üzüntü duymaktaydı. Bir anda yerde yatakta yatmakta olan eşini görünce çok sevinmişti. Kralın bu alicenaplığına hayret eden şeyh yapılan iyiliği karşılıksız bırakmayacağına söz vermişti. Aradan çok fazla bir zaman geçmeden de bunu göstermek fırsatını yakalamıştı. Nitekim I. Baudouin, Fatımilerin gönderdiği bir ordunun yaklaştığını haberini alınca ordusuyla birlikte onları karşılamaya çıkmış ise de mağlup olarak Remle kalesine sığınmak zorunda kalmıştı. Fakat kalenin tahkimatlarının zayıflığı bir tarafa çevreden yardım almak imkânının olmaması nedeniyle tam bir ümitsizlik içine düşmüştü. Kralın esaret ya da ölüm ihtimallerini düşünmeye başladığı bir sırada gecenin karanlığında bir ses onunla görüşmek istediğini duyurmuştu. Bu sesin sahibi o sırada Fatımi ordusunda yer alan ve kralın, eşine yardım ettiği Arap şeyhiydi. Daha öncesinde kendisine yapılan yardımın karşılığı vermek isteyen şeyh, Fatımilerin ertesi gün genel bir saldırıya geçeceklerini ve kalede bulunan herkesi öldüreceklerini bildirmişti. Onun uyarılarını dikkate alan I. Baudouin gecenin karanlığından da istifade ederek kaleden ayrılıp kurtulmayı başarmıştı.

KÜDÜS GELİNİN ÇEYİZİ

Kudüs Kralı I. Baudouin'in ilk eşi ve çocukları I. Haçlı Seferi sırasında ölmüşler ve sonrasında Baudouin, Urfa Kontluğu yaptığı sırada siyasî ve ekonomik destek sağlamak amacıyla Taphnuz adlı bir Ermeni ileri geleninin kızıyla evlenmişti. Bununla birlikte söz konusu evlilik Baudouin'in beklentilerini karşılamaktan uzak kalmıştı. Kayınpederinden beklediği mali desteğin çok küçük bir kısmını alabilmesi bir tarafa Kudüs Kralı olmasıyla birlikte siyaseten de yaptığı evliliğinin onun için bir değeri kalmamıştı. Diğer taraftan yeni kurulan Kudüs Krallığı'nın ekonomik anlamda içine düştüğü darboğaz da Baudouin'i farklı arayışlara yönlendirmişti. Artık yaşını almış olan kral münasip, zengin ve soylu bir dul ile evlenmek suretiyle ekonomik anlamda bir rahatlama sağlamak arayışına girmişti. Mamafih kendisi zaten evli idi. Ayrıca Hristiyanlık yasalarına göre evli bir adamın eşi ölmeden onunla boşanması ya da bir başkasıyla evlenmesi de söz konusu olamazdı. Ancak kararını çoktan vermiş bulunan I. Baudouin bu duruma da kendince bir çözüm bulmuştu. Eşi Arda'nın deniz yoluyla Kudüs'e gelirken gemisinin Müslüman korsanların saldırısına uğradığı ve onlar tarafından kirletildiğini bahane ederek kendisi için tam bir yasallık sağlamasa da yeni bir evliliğin yolunu da açmıştı.

Arda hayatının geri kalan kısmını zevk ve eğlence içerisinde geçireceği İstanbul'a giderken I. Baudouin de çoktan o sırada eşinin ölümüyle dul kalmış Sicilya Ana Kraliçesi Adeleith'in evliliğine talip olmuştu. Kısa sürede yapılan evlilik akdinin sonrasında Kudüs'ün yeni kraliçesi büyük bir zenginlik ve güçlü bir askeri birliğin eşliğinde Akka'da karaya çıkmıştı. İki adet trieme sınıfı ve her birinde 500 tecrübeli savaşçının bulunduğu geminin dışında hazineleri taşıyan yedi başka gemi daha mevcuttu. Bunlar altın, gümüş ve envai çeşit mücevherler, değerli elbiseler, silahlar, zırh yelekler, miğferler, altın kaplı kalkanlar vb. şeylerle doluydu. Gemilerin altın kaplı direklerinin

parıltıları çok uzaklardan görülebilmekteydi. Ayrıca gemilerin arka tarafı zanaatkârlar tarafından görenleri hayrete düşürecek şekilde altın ve gümüş ile kaplanmıştı.

Söz konusu yedi gemiden birinde yer alan Arap okçuların değerli elbiseleri güneşte parlıyordu. Krala hediye olarak getirilen bu okçularla Kudüs Krallığı'nda kimseni boy ölçüşmeyeceği söyleniyordu. Kral I. Baudouin'in bütün bunlara sahip olabilmesi için Adeleith küçük bir şart ileri sürmüştü. Buna göre eğer ki evliliklerinden bir çocuk dünyaya gelmezse gelinin oğlu II. Roger, Kudüs Krallığı'nın varisi kabul edilecekti. Çeyizin cazibesi altındaki kral için bu şart küçük bir teferruat olarak görülmüş ve derhal kabul edilmişti. Zira *bütün memleket yaşlı kraliçenin beraberinde getirdiği hazinenin rüyasında zevk ve hazdan inlemekteydi.*

İkilinin evliliği Adeleith'in hazinesi suyunu çekene kadar sorunsuz devam etmiş sonrasında Baudouin'in gerçekte bir başkasıyla evli iken yeniden evlenmesinin günah olduğu sözleri çok fazla dillendirilmeye başlanmıştı. Nihayetinde kral da yakalandığı ciddi bir hastalığın evlilik konusundaki günahlarının bir sonucu olduğu bahanesiyle Adeleith'den boşanmayı ve eski karısını yanına almayı kabul etmişti. Böylece Adeleith kral ile evliliklerinin hükümsüz kabul edilmesi üzerine Sicilya'ya geri dönmüştü. Öte yandan İstanbul'da bulunan resmî eş Arda da geri dönmeyi kabul etmese de bu I. Baudouin'in çok da önemseydiği bir şey değildi. Zaten evliliklerini aşk ve sevgi çerçevesi içinde değil siyasi ve ekonomik gayelerle yapmıştı.

Kralın, Sicilya Ana Kraliçesiyle evliliğinden beklentileri gelen çeyizle sayesinde kısa süreli de olsa karşılanabilmişti. Fakat bütün bunlar annesine karşı yapılan hakaret ve haksızlığına karşı öfkelenen Sicilya'nın Norman Kralı II. Roger'i, Kudüs'e tamamen düşman etmişti. İlerleyen zamanlarda Ortadoğu'daki Haçlılar söz konusu durumun mahzurlarını çok açık şekilde tecrübe edeceklerdi.

URFA KONTUNUN KAYINPEDERİNE OYNADIĞI OYUN

Haçlılar, Ortadoğu'ya yerleşmelerinin sonrasında özellikle de ilk dönemlerde askerlerinin maaşlarını ve diğer masrafları karşılamak hususunda zaman zaman sıkıntıya düşmüşlerdir. Urfa Kontu II. Baudouin, 1104'de Harran Savaşı'nda Müslümanların eline esir düştükten yaklaşık dört yıl sonra kurtuluş fidyesi karşılığında serbest bırakılmıştı. Kont, Urfa'da idareyi yeniden ele aldıktan sonra emrindeki adamlarının maaşlarını ödemek konusunda sıkıntıya düşmüştü. Bunun üstesinden gelmek için kayınpederinin önünde uygulamak üzere kurnazca bir plan hazırlamıştı.

Yolculuk için gerekli hazırlıkların yapılmasından sonra Malatya hâkimi olan Ermeni Gabriel'in yanına gitmiş ve onun tarafından sıcak bir şekilde karşılanmıştı. Sonrasında kont bir gün kayınpederi ile oturup bazı meseleler üzerine konuşurken adamlarından biri yanlarına gelerek daha önceden kararlaştırılmış bir şekilde gelerek ikilinin konuşmasını bölmüş ve II. Baudouin'e hitaben; *Ey kont bu şövalye grubunun senin için sözüne güvenerek uzun zamandan beri nasıl sadakatle ve kahramanca senden başka hiç kimse daha iyi bilemez. Çok iyi biliyorsun ki onlar nice zorluğa gecenin gölgesinde kaç nöbete, açlığa, susuzluğa, soğuğa, aşırı sığağa seni ve topraklarını korumak için katlandılar. Biliyorsun ki onlar uzun zamandır para almadan sana hizmet ediyorlar. Şimdi ise ihtiyaçlar onları zorlamaya başladı. Bizler senin sözün üzerine bu kadar zaman bekledik. Fakat işler dayanamayacağımız bir raddeye geldi. Fakirlik yenilemez. Şimdi uzun zaman önce bize verdiğin sözü yerine getirmeni istiyoruz. İkisinden birini seç; ya ihtiyaçlarımız için paramızı verirsin ya da sözünü tutarsın*, şeklinde bir konuşma yapmıştı.

Gabriel de bu hararetli konuşmayı merak etmiş ve nihayetinde bir tercüman vasıtasıyla durumu öğrenmişti. Damadının nasıl bir sözle kendisini bağladığını merak etmişti. II.

Baudouin sanki utancından tutulmuş gibi hiçbir cevap verememişti. Fakat şövalye durumu açıklamış ve kontun sözünü tutmadığı takdirde sakallarını kesmeyi taahhüt ettiğini söylemişti. Gabriel damadının yaptığı bu anlaşmaya evvela çok şaşırılmış ise de akabinde ciddi şekilde öfkelenmişti. Zira Doğu'da gerek Bizans gerekse Yerli Hıristiyanlar arasında sakal erkeklik ve şeref sembolü idi. II. Baudouin'e bunu neden yaptığını sorduğunda ise *askerlerin isteklerine karşılık verebileceği daha değerli bir şeyi olmadığı* cevabını almıştı. Urfa kontu daha sonra *efendim, bunun için endişe etmeyin Tanrı'nın da yardımıyla Urfa'ya döndüğümüzde askerlerden onurumu kurtarmak için yeni bir erteleme elde edebileceğimi düşünüyorum* diyerek sözlerini bitirmişti. Ancak şövalye daha önceden de kararlaştırıldığı üzere yeniden söz alarak bunun olamayacağını söylemişti. Askerlerin ısrarlarının devam ettiğini gören Gabriel damadının onurunu kurtarmak için 30.000 altını kendi hazinesinden ödemişti. Fakat bunu yaparken ona bir daha böyle şeyler için sakalını ortaya koymamasını da sıkı sıkıya tembihlemişti.

NORMAN BOHEMUND'UN BİZANS'A OLAN NEFRETİ

I. Haçlı Seferi'nin önemli liderlerinden biri ve Antakya Haçlı Kontluğu'nun kurucusu olan Bohemund daha önce babası Robert de Guiscard ile birlikte Bizans topraklarına karşı bir dizi sefer düzenlemiş ise de o sırada yeni tahta çıkmış olan Aleksios Komnenos tarafından durdurulmuştu. Haçlı Seferleri için Papanın tüm Avrupa'da yankılanan çağrısı da Bohemund'un kulağında babasının mirasından elde edemediği hâkimiyet alanını doğuda bulmak ve üvey annesi Sigelgeita'nın öfkesinden kurtulmak şeklinde yankı bulmuştu. Onun İstanbul'a geldiğinde geçmişteki düşmanlıkları peçelemek için gösterdiği

bütün gayretine karşın sâmimiyyetsizliği muhataplarınca çoktan anlaşılmıştı. Nitekim seferlerin görgü tanığı ve Aleksios'un kızı Anna Komnena, onun için *Bohemund, imparatora çok eskiden gelme bir hınç beslediği için soylu şövalyelerin birçoğunun kafasını karıştırıyordu* demektedir. Mamafih her iki tarafta Haçlıların İstanbul'daki ikameti sırasında birbirlerine karşı olan düşmanlık hislerini sahte gülüşler ve yapmacık tavırlarla peçelemeyi bilmişlerdi. Anadolu geçişinin sonrasında Haçlılar, 1098 Haziran'ının başlarında Antakya'yı aldıklarında buranın Bizans'a teslimi gerekirken Bohemund bir oldu bitti ile şehirdeki hâkimiyetini diğer Haçlı reislerine de kabul ettirerek kendisine ait bir kontluk teşekkül ettirmeyi başarmıştı.

Bununla birlikte elde ettikleri hayallerinin gerisinde kalınca haris Norman kontu Bizans'a karşı düşmanlık hislerini yeniden ele alarak Avrupa'ya dönmeye karar vermişti. Fakat dönüş yolunda Bizanslılar tarafından yakalanma ihtimaline karşın etrafa öldüğü şeklinde dedikodular yayarak denizde bir tabutun içinde yolculuk etmişti. Hatta cesedinin kokusu sansınlar diye tabutun içine başı kesilmiş bir horoz da koymuşlardı. Uğrak yerlerinde adamları matemde imiş gibi davranarak çevredekileri yanıltmayı başarmışlardı. Korfu Adası'na vardıklarında Bohemund tabutundan çıkarak imparatora yazdığı bir mektubunda eski düşmanlığının hiç de küllenmediğini göstermişti.

Sonrasındaki gelişmeler ise Haçlı seferlerinin amaç ve niyetlerini sorgulamamıza yol açacak ironilerle doludur. Papa II. Pascalis ve Fransa Kralı'ndan destek alan ve hatta kralın kızı ile evlenen Bohemund, Katolik Hıristiyanlığın gerçek düşmanı olarak gördüğü Bizans üzerine yapılacak bir sefer için hazırlıklara başlamıştır. O, bir Haçlı ordusunun başında Bizans'a ait Draç şehrine geldiğinde ise bu kez İmparatora yardıma gelen ise Türkler olmuştur. Öyle ki o sıralarda Musul Seferinde olan Sultan I. Kılıç Arslan, İmparatora gönderdiği

seçkin askerlerden oluşan birliği yanında olmadığı için Habur Savaşı'nda Büyük Selçuklu Emiri Çavlı'ya yenilmiş ve hayatını kaybetmiştir.

İşte bu noktada akla ironi dolu şu sorular gelmektedir; Avrupa ve Papalık Doğulu Hristiyan kardeşi Bizans'a kimlere karşı yardım etmek üzere Haçlı Seferlerini başlatmıştır? Gerçekleştirilen ilk seferden yaklaşık sekiz sene sonra aynı Avrupa, Bizans üzerine bir Haçlı seferine çıkarken, Bizans'ın yardımına kimler koşmuştur?...

Hepsinden daha önemlisi bütün bunlardan hareketle Haçlı Seferleri bir din savaşı mı yoksa bir Doğu-Batı mücadelesi midir?

DENİZE DÜŞEN YILANA SARILIR

Halep Meliki Rıdvan, Haçlı Seferlerinin ilk döneminin siyasî anlamdaki en yalnız kişiliklerinden biridir. İslam dünyasındaki yalnızlığını kimi zaman Şii Fatımilere bağlanarak kimi zaman ise faaliyetlerini Suriye'ye doğru genişleten Haşîşilere Halep'te kucak açarak gidermek gayretinde olmuştur. Haçlıların gelişi mevcut bu durumu daha da kötüleştirmiştir. Zira onların, Antakya'yı zaptından sonra burada kurulan prinkepslik için Halep ve buraya bağlı topraklar öncelikli hedef haline gelmiştir. Böylece tamamen *ne İsa'ya ne Musa'ya* durumuna düşen Rıdvan'ın bütün siyasî kariyeri sıkıntılar içinde geçmiştir.

1108 senesinde Musul'da esir tutulan Urfa Kontu II. Baudouin, Emir Çavlı tarafından kurtuluş fidyesi karşılığında serbest bırakılmıştı. Fakat Rıdvan'ın, Baudouin'den Çavlı'ya giden fidye parasına el koyması yeni gelişmelerin de fitilini ateşlemişti. Yaptıklarına karşılık Çavlı'nın Halep'e bağlı Balis'i yağmalaması Rıdvan'ı endişelendirmişti. Muhatabının işleri daha da ileri götüreceğinin anlaşılması üzerine ona tek başına karşı koyamayacağını düşünen Rıdvan baş düşmanından yani Tankred'ten yardım istemek zorunda kalmıştı. Böylelikle

Haçlı Seferleri tarihinde ilk ve son defa olarak Antakya-Halep birlikteliği yaşanmıştı. Karşı tarafta Çavlı'nın da Urfa Kontu II. Baudouin ve kuzeni I. Joscelin'den destek almasıyla durum daha da tuhaf bir hal almıştı. Nitekim 1108 yılı sonlarında taraflar Tell-Başir'de karşı karşıya geldiğine bir Haçlı-Müslüman ittifakı kendisini diğer bir Haçlı-Müslüman birleşmesine karşı savaşıırken bulmuştu.

Taraflar arasındaki mücadele de doğasına uygun şekilde gelişmişti. Antakya kuvvetlerini Urfalıların üzerine yüklenip onları geri sürmesiyle müttefikini kurtarmak isteyen Çavlı, Antakya piyadesi üzerine saldırarak onları dağıtmıştı. Savaş Antakya-Halep ittifakının aleyhine sürmekte iken Çavlı'nın askerlerinin, müttefikleri Urfa Haçlılarının yedek atlarını ve ağırlıklarını yağmalamaları bütün dengeleri değiştirmişti. Duruma kızan II. Baudouin'in savaş meydanından çekilmesiyle Çavlı da tek başına kalmıştı. Düşmanlarının saldırısına bu şekilde direnemeyeceğini bildiğinden o da ricat etmeyi tercih etmişti. Böylelikle mücadele Antakya-Halep birliklerinin zaferiyle sonuçlanmıştı. Kurmuş oldukları ortaklık sayesinde elde ettikleri başarıya karşın Antakya-Halep birlikteliğinin ömrü çok uzun olmamış ve Antakya eskiden olduğu gibi Halep'i sıkıştırmaya devam etmiştir. Mücadeleden geriye kalan tek şey ise Tell-Başir'de kurdukları ittifaklarla birbirlerine karşı savaşanların dinî kimlikleri ve ittifak hususundaki tercihleri olmuştur.

BÜYÜK SELÇUKLU SULTANI MUHAMMED TAPAR'IN HAÇLILARA KARŞI CİHAT SEFERLERİNİN KÖTÜ AKİBETİ

Haçlılar, Ortadoğu'ya geldikleri sırada İslam Dünyası'nın yaşadığı siyasî çalkantıları kendileri adına avantaja çevirmeyi bilmişlerdi. Bölgenin Müslüman hâkimleri yeni komşularını bir düşmandan çok birbirlerine karşı verdikleri mücadelelerde siyasî-askerî bir koz olarak görmeyi tercih etmişlerdi. Bu

sebeple de olaya bir din savaşı şeklinde yaklaşmamayı tercih etmişlerdi. Haçlılar tarafından altı sene muhasara altında tutulan Trablus'un en nihayetinde 1109'da düşmesi Müslümanların, Haçlılar ile alakalı tavırlarını açık şekilde yansıtmaktadır. Raymond St. Gilles'in kuşatmaya 300 kişiyle başlamış olması da işin bir diğer trajik boyutudur.

Büyük Selçuklu tahtına çıkmasının akabinde Haçlı meselesiyle ilgilenmek isteyen Muhammed Tapar'ın bu konudaki gayretleri de söz konusu tavrın gölgesinde kalmıştır. Öyle ki büyük ümitlerle başlatılan seferlerde cihat anlayışı içerisinde değerlendirilemeyecek birçok gelişme yaşanmıştır. Örneğin Merağa Emiri Ahmedil gibi Haçlılardan rüşvet alıp o yıl ki seferin akamete uğramasına sebebiyet veren bir komutanın varlığı ile Sultanın cihat seferleri vesilesiyle karşılaşmak mümkündür.

Yine Sultandan aldığı emirle Haçlılarla savaşmak üzere gönderilen Aksungur el-Porsukî eski düşmanlıkların peşinde koşarak Mardin Hâkimi Artukoğlu İlgazi'nin topraklarını yağmalaması da cihat düşüncesiyle hiç de örtüşmeyen bir harekettir. İlgazi de benzer bir karşılıkla önce 1114'de Aksungur'un emrindeki orduyu baskına uğratarak bozduğu gibi bir sonraki sene harekete geçen Selçuklu ordusuna karşı Haçlılarla ittifak yapmıştır.

Dolayısıyla Haçlılara karşı başlatılan cihat seferleri tabilerinin itaatsiz tutumları ve henüz bir din savaşı olgusundan uzak oluşları sebebiyle en nihayetinde Sultan Muhammed Tapar'ı da bıktırmış ve 1115'de Tell-Danıs'te alınan mağlubiyetin sonucunda cihat seferlerini sonlandırmıştır.

ANTAKYA HAÇLI ORDUSUNUN YIKIMI; AGER SANQUİNİS (KANLI MEYDAN SAVAŞI)

Haçlıların Ortadoğu'ya gelişlerinden itibaren bölgedeki Müslüman hâkimleriyle çok sık siyasî ve sosyal ilişkiler kurmuşlardır.

Daha çok siyasî temelde başlayan ilişkiler sonrasında kimi zaman dostluklara da dönüşebilmiştir. Bu husus Haçlıların nüfus anlamındaki bütün eksikliklerine karşın bölgede tutunmalarını sağlamıştır. Müslümanların onlara karşı verdiği mücadelelerde ilk dönemin liderliğini üstlenen Artuklular da muhaptalarına karşı kazandıkları başarılarla rağmen zaman zaman onlarla ittifak yapmaktan da çekinmemişlerdir. Artukoğlu İl-gazi 1114'de Aksungur el-Porsuk'ın emrindeki Selçuklu kuvvetlerini yenmesi üzerine intikam almak için bir sene sonra gelen Porsuk idaresindeki orduya karşı Haçlılarla aynı saf-larda yer almıştır.

İlgazi'nin, Haçlılarla ittifakında aracılık yapan şahıs ise An-takya Naibi Roger'dir. Artuklu beyi bu ittifak sayesinde böl-gedeki siyasî pozisyonunu korumayı başarmıştır. Öte yandan Roger'in Tell-Danis'de, Porsuk'un ordusunu tek başına mağlup etmesi kendisine olan güveninin artmasına ve komşularına karşı çok daha cüretkâr davranmasına sebebiyet vermiştir. Öyle ki eski müttefiki İlgazi'nin 1118'de Halep'i almasından sonra bile adı geçen şehir ve çevresinde uyguladığı baskıyı gevşetmemiş ve nihayetinde bu nedenle de Artuklu beyi ile arası açılmıştır.

Selçuklu ordusuna karşı kazandığı zaferden dolayı muha-tabının şehir ve çevresine dokunmaması konusunda yapılan ricalarını mağrur ifadelerle geri çeviren Roger'e karşı İlgazi savaş yolunu tercih etmiş ve en önemli silahı Türkmenlerden bir ordu derlemek üzere Mardin'e gitmişti. Sonrasında Ar-tuklu beyi 1119 yılında 40.000 kişilik bir kuvvet ile Halep ci-varına gelmişti. Karşı tarafta ise Roger hala geçmiş başarıla-rının özgüveniyle İlgazi'ye *bizim yanımıza gelmek için kendini zahmete sokma, biz senin yanına varmak üzereyiz* şeklinde haberler göndermekteydi. Ancak Müslüman kuvvetlerinin ken-disine bu kadar yaklaştığından tamamen habersizdi. Nihayet Haçlılar sabahleyin (17 Rebiülevvel 1119) kalkıp tamamen Müs-lümanlar tarafından kuşatıldıklarını gördüklerinde artık her şey için çok geç kaldığını anlamışlardı. Her taraftan yağmur

gibi yağan oklar Antakya Ordusunu güneş gören kar gibi eritmiş ve daha akşam olmadan yaklaşık 15.000 kişilik ordudan esir edilenler dışında geriye sadece kaçıp kurtulabilen 20 kişi kalmıştı. Naip Roger de ölümler arasındaydı. Türk ordusunun kaybı ise toplamda 20 kişiydi. Türkler bu savaşta en çok sevindikleri silah olan ok ve yayı etkin şekilde kullanma fırsatını yakalamışlardı. Nitekim civar köylerin halkı salgın hastalıklardan kaçınmak üzere Haçlı ölümlerini yaktıklarında yanmış bir süvarinin üzerinde 40 ok temreni bulunmuştu.

Savaşın sonrasında Roger'in çadırında oturan İlgazi'nin önüne kuvvet ve heybetiyle meşhur bir adam getirilmişti. Zayıf ve hafif silahlı bir Türk askeri esir etmişti. Artuklu beyi, esire *"Böyle zırhlar içinde olduğun halde bu zayıf adama esir olmaya utanmıyor musun?"* diye sorduğunda şövalye *"vallahi beni bu esir almadı. O benim efendim değildir. Benden büyük kuvvetli bir adam beni esir aldı ve daha sonra buna teslim etti. Onun üzerinde yeşil bir elbise ve yeşil bir at vardı."* cevabını vermişti.

İLGAZİ VE TÜRKMENLER

Artuklular, Haçlı Seferleri tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bilhassa başlayan mücadelelerin ilk dönemlerinde İslam dünyasının toparlanması adına çok önemli işler başarmış ve zaferler kazanmışlardır. Artukoğlu İlgazi de ağabeyi Sökmen ve yeğeni Belek ile birlikte en tanınmış ailenin en tanınmış simalarından biridir. Zaman zaman siyaset gereği Haçlılarla ittifak yapmasına karşın bununla tam bir tezat halinde 1119'daki Tell-Afrin Zaferi'nde olduğu gibi onlara en büyük darbeleri de yine İlgazi vurmuştur.

Öte yandan onun ve Artuklu ailesinin Haçlılara karşı kazandığı başarılarda Türkmenler önemli roller üstlenmişlerdir. Aslında Türkmenler sadece Artukluların değil bölgede

Haçlılara karşı mücadele veren bütün Müslüman hâkimlerin ana asker kaynağını teşkil etmişlerdir. Ancak düzensiz bir kuvvet olmaları ve yeterli ganimeti elde ettikten sonra savaşma azimlerinin düşmesi, hafif teçhizatları onları Haçlılar karşısında güvenilir olmaktan uzak bir güç şeklinde tanımlanmalarını sağlamıştır. Dolayısıyla da seferlerin ilk dönemlerinde Haçlıların sayısal zafiyetlerine karşın Müslümanlara karşı üstün gelmeleri de bu durumla yakından alakalıydı.

Nitekim Tell-Afrin Zaferi'ni kazandıktan sonra Antakya'yı tamamen savunmasız bir hale getiren İlgazi buna rağmen şehri ele geçirmeyi hatta üzerine yürümeyi dahi başaramamıştır. Öyle ki kazanılan savaşın hemen sonrasında ganimet elde etmek isteyen Türkmenleri yağma için serbest bırakmak zorunda kalan Artuklu hâkimi elindeki en büyük fırsatı da böylece kaçırmıştır. Çünkü onun duraksamasından istifade eden Kudüs Kralı II. Baudouin güneyden hızla hareket ederek Antakya'nın yardımına koşmuştur.

Bir sonraki sene yaşananlar da yine benzer tarzda gelişmiştir. Haçlıların elindeki Azaz'ı zapt etmek isteyen İlgazi, Türkmenlerin yağma için etrafa dağılmalarıyla bunu gerçekleştirememiştir. Ganimet telaşında olan Türkmenlerin itaatsiz tutumu en nihayetinde İlgazi'yi kızdırmış ve bunların beylelerini yakalayıp bazılarının sakallarını tıraş ettirmiş bazılarını ise hadım ettirmişti. Fakat Artuklu beyinin söz konusu tavrı Türkmenleri kızdırmış ve bunlar derhal İlgazi'den ayrılmışlardı. Böylece büyük umutlarla başlanan bir sefer elle tutulur bir başarı elde edemedi sona erdirilmişti.

İSLAM'IN BÜYÜK KAHRAMANI; BELEK GAZİ

İki yüz yılı bulan Müslüman-Haçlı mücadelelerinde her iki taraftan da birçok lider ve kahraman şahsiyetler çıkmıştır.

Bunların arasında Belek Gazi'nin ayrıcalıklı bir yeri vardır. Belek seferler tarihinin ilk dönemine damgasını buran Artuklu ailesinin üyelerinden biridir. Siyasî-askerî kariyerinin dışında dosta düşmana karşı gösterdiği adaletli tavrıyla temayüz etmiştir. Öyle ki Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan dahi *bütün Türk emîrleri içinde Belek derecesinde akıllı ve kudretli bir kimse yoktur* şeklindeki sözleriyle onu övmüştür.

Palu, Harput ve çevresini kapsayan beyliğinin etki sahası I. Kılıç Arslan'ın eşi Ayşe Hatun ile evlenmesinden sonra Malatya ve civarını da içine alacak şekilde genişlemiştir. İdaresi altında yaşayan insanları din, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin adaletle yöneten Belek Gazi bu nedenle tarihçiler nezdinde her daim takdir gören biri olmuştur. Ermeni nüfusunun yoğunlukta olduğu Gerger bölgesinde yaptıkları buna en güzel örnek niteliğindedir. *Bölge, yoksulları soyan eşkıyalardan temizlendikten sonra bölgeye barış geldi. Belek fakir bir insandan zorla bir parça et alan Türkü kazığa oturttu ve bir Hristiyan'a sözle dahi zarar verilmesine izin vermedi* sözleri onun sadece Müslüman değil Hristiyan tebaasını da gözettiğinin açık bir misalidir. Aynı şekilde Halep şehrini ele geçirdikten sonra da düzen ve adaletin temini hususunda son derece dikkatli davranmıştır.

Artuklu ailesi içinde önceleri amcaları Sökmen ve İlgazi'nin gölgesinde kalan Belek 1122'de İlgazi'nin ölümüyle birlikte liderliği ele almıştır. Onun liderliğinin yaklaşık iki senelik kısa bir süreci içermesine karşın bu periyoda büyük başarılar sığdırmasını bilmiştir. Nitekim birbiri ardına Urfa Kontu I. Joscelin ve Kudüs Kralı II. Baudouin'i esir etmeyi başarmıştır. Haçlı Seferleri tarihinde bir Kudüs Kralını esir edebilen iki Müslüman hâkiminden ilkidir. Bu başarıyı kazanabilen diğer kahraman ise çok daha sonraları Selahaddin Eyyubi olmuştur.

Belek kazandığı zaferlerden sonra Selçuklu Sultanı tarafından Haçlılara karşı savaşan İslam ordularının liderliğini

üstlenmiş ve düşmana son darbeyi vurmak için hazırlıklara başlamıştı. Fakat harekete geçmeden önce Menbiç beyinin başlattığı isyan üzerine adı geçen şehri kuşatmıştı ve buraya yardıma gelen bir Haçlı ordusunu da mağlup etmişti. Aynı dönemlerde yine Haçlılar tarafından kuşatılan Sur şehrinde de yardım çağrıları gelmekteydi. Bu nedenle de Menbiç işinin halledilmesini kuzeni Timurtaş'a bırakarak Sur'a yardıma gitmeye karar vermişti. Menbiç önlerinden ayrılacağı günün sabahında kaleye karşı kurulacak mancınıklara yer tayin etmeye çalışırken buradan atılan bir ok göğsüne isabet etmişti. Belek, oku çıkarıp *Bu ok bütün Müslümanlara vurulmuş bir darbedir* dedikten kısa süre sonra ölmüştü.

Onun sözleri gerçeğin tam bir ifadesi olmuştur. Zira Belek'in askerî dehası karşısında çaresiz kalan Haçlılar ciddi bir yılgınlık içine düşmüşlerdi. Kralları Halep kalesinde esir tutulmaktaydı. Üzerine gönderdikleri bütün ordular karşısında mağlup olmaktan kurtulamamışlardı. Belek, Haçlılar için tam anlamıyla bir karabasan haline gelmişti. Öyle ki onun ölüm haberini getiren basit bir askeri şövalye unvanıyla ödüllendirmeleri de Belek karşısında içine düştükleri yılgınlığın açık bir göstergesidir.

HALEP ÖNLERİNDEKİ KIRLI İTTİFAK

Haçlı Seferleri tarihi tarafların Hristiyan-Müslüman ayrımı gözetmeksizin siyasî çıkarları gereğince birbirleriyle yaptıkları ittifaklar ile doludur. Mamafih Belek Gazi'nin 1124'deki ölümünün hemen ertesinde Haçlı-Müslüman kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen Halep Kuşatmasını bunun dışında tutmak için yeterli sebepler mevcuttur. Muhasara Kral II. Baudouin idaresindeki Haçlı kuvvetlerine Hille'nin sabık Şii Emiri Dübeys b. Sadaka, Sultanşah b. Rıdvân ve Tuğrul Arslan'ın da

dâhil olmasıyla Ekim 1124'de başlamıştır. Şehrin o sıradaki hâkimi Timurtaş'ın vurdumduymaz tavırları ve yardım isteklerini cevapsız bırakması ikmal ve iâşe yönünden zor durumda kalan müdafileri kedi ve köpeklerin etlerini yiyecek duruma getirmiştir.

Bununla birlikte özellikle de Ortaçağ tarihi boyunca şahit olunan kuşatmalarda iâşe temini konusunda yaşanan sıkıntılar neticesinde yukarıda aktarılan benzer birçok olay ve hatta daha kötülerini de yaşanmıştır. Öyle ise 1124'deki Halep kuşatmasını diğerlerinden ayıran husus nedir?

Muhasaranın ilerleyen günlerinde Haçlılar istedikleri neticeyi alamayınca müdafilerin morallerini düşürmek için şehrin yakınlarında Müslümanlara ait türbeleri ve mezarları tahribe başlamışlardı. Mezarları yağmalamanın dışında çıkan tabutları masa yerine kullanan Haçlılardan bazıları daha da ileri giderek kefenlerinden çıkardıkları taze ölüleri ayaklarından bağlayarak şehir ahalisinin gözleri önünde sürüklemeye başlamışlardı. Bunu yaparken de *işte sizin peygamberiniz Muhammed, İşte sizin Ali'niz* diyorlardı. Bir diğer Haçlı süvarisi ise türbelerden birinden bulduğu *Kur'an-ı Kerim'i* delip ipe bağlamış ve atının eyerinin arkasına takmıştı. At, *Kur'an'ın* üzerine pisledikçe adam ellerini şaklatıp kahkahalar atıyordu. Ancak bütün bunların, içerisinde Müslümanların yer aldığı bir ordu tarafından yapılması olayın asıl trajik boyutunu oluşturmaktaydı. Halep şehrinin her ne pahasına olursa olsun düşürülmesinden kendileri adına fırsat umanlar kutsallarına karşı yapılan saygısızlık ve hakaretleri de sessizlik ile geçiştirmeyi tercih etmekteydiler.

Diğer bir trajikomik olay ise bütün bu olanlara rağmen saldırganlar arasında yer alan Müslümanların da tekbir ve tehlillerle savaşmasıydı. Nitekim Timurtaş'tan umudunu kesen Halepliler Musul Hâkimi Aksungur el-Porsukî'den yardım istemişlerdi. O sırada hasta olan Aksungur iyileşir iyileşmez

şehri kurtarmaya söz vermişti. Ancak beklenen yardımın süresi uzayınca Dübeys adamlarına tekbir ve tehlillerle birlikte *yardımını ümit ettiğiniz kişi ölmek üzeredir* şeklinde bağırma-
malarını emretmişti. Ancak Saldırganların bütün çabalarına ve istisnai olarak yaşanan olaylara rağmen Halep Aksungur el-Porsukî tarafından 30 Ocak 1125’de kurtarılmıştı.

KUDÜS PRENSESİ ALİCE’NİN İKTİDAR HIRSI

Prenses Alice, Kral II. Baudouin ve eşi Morphia’nın dört kızından ikincisidir. Babası tarafından siyasî ilişkileri akrabalık bağlarıyla kuvvetlendirmek gayesiyle Antakya Kontu II. Bohemund ile evlendirilmişti. Eşinin 1130’da gerçekleştirdiği Kilikya seferinde Danişmentliler tarafından mağlup edilip öldürülmesinden sonra henüz bir bebek olan kızı Constance’nin adına kontluğu yönetmeye başlamıştı. Ancak babası II. Baudouin’in kontluğun niyabetini ele almak üzere kuzeye yöneldiği haberini alan Alice’nin iktidar hırsı onu Haçlıların en büyük rakibi olan Zengi’ye ittifak teklifinde bulunmaya yöneltmişti. Bununla birlikte onun, Zengi’ye gönderdiği habercisinin II. Baudouin tarafından yakalanmasıyla prensesin bütün planları ifşa olmuştu. Hızlı bir yürüyüşle Antakya’ya ulaşan kral her ne kadar kızı tarafından içeri alınmadı ise de sonrasında şehirdeki Latinlerin kapıları açmasıyla burada hâkimiyetini kurmayı başarmıştı. İç Kale’ye sığınan Alice ise bir süre sonra affedilerek kendisine Lazkiye ve Cebele şehirleri verilerek bir anlamda Antakya’dan sürgün edilmişti.

Sürgünün iktidar hırsını küllendiremediği Alice daha sonra eniştesi Kral Foulque devrinde de iktidarı kendi adına ele geçirmek için girişimde bulunmuştur. Fakat sonuncu girişiminde *ava giden avlanır* misalinden bir oyunun kurbanı olarak siyaset sahnesinden çekilmiştir. 1135’de Antakya’da gördüğümüz

Alice daha evvelki hatalarından ders çıkarmış ve direkt kendi adına değil bu kez kızı Constance üzerinden harekete geçmek istemişti. Bizans İmparatoru Ioannes Komnenos'a bir mektup yazarak kızı ile onun oğlu Manuel'i evlendirmek istediğini bildirmişti. Kurnaz prenses bu sayede Antakya'da Bizans adına hüküm sürmeyi ummaktaydı. Ancak onun başına açtığı dertlerden sıkılmış olan eniştesi Foulque gizli olarak Avrupa'dan Constance için bir koca adayı aramaya başlamıştı. Nihayetinde Raymond de Poitiers, Constance'nin izdivacına talip olarak gizlice Antakya'ya getirilmişti.

O zamana kadar olanlardan habersiz kalan Alice'ye ise Avrupa'dan bir soylunun kendisiyle evlenmek üzere Antakya'ya geldiği bildirilmişti. Alice heyecanla talibiyle tanışmak için sarayında beklerken o sırada dokuz yaşındaki Constance ise saraydan kaçırılmış ve Antakya katedraline getirilip Raymond de Poitiers ile evlendirilmişti. Uzun yıllardan beri Antakya'da iktidarı elde etmek hırsıyla yanıp tutuşan Alice böylelikle bertaraf edilmiş ve Constance ile evlenen Raymond, princepsliğine yeni hâkimi olmuştu.

EMİR GAZİ'NİN CENTİLMENLİĞİ

Urfa Kontu I. Joscelin bir kale kuşatması sırasında kazılan lağımın üzerine çökmesi sonucu ağır yaralanmış ve Tell-Başir'e götürülmüştü. O sırada Danişmendli Hâkimi Emir Gazi de Urfa Kontluğu toprakları üzerine ilerlediği haberleri gelmekteydi. Bu yeni gelişme üzerine I. Joscelin birliklerini toplayıp bir tahtirevanda taşınmak suretiyle muhatabını karşılamak üzere harekete geçmişti. Ancak yolda ölmüş ve sonrasında yerini oğlu II. Joscelin almıştı.

Urfa Kontunun öldüğünü öğrenen Emir Gazi ise Franklara taziye de bulunmuş ve *hükümdarınızın ölümü sayesinde*

sizi yendiğimi söyletmemek için şimdi sizinle muharebe etmeyeceğim. O yüzden rahatça işlerinize bakın. Adetlerinize göre kendinize bir hükümdar seçin ve memleketinizi selametle idare edin. Çünkü benden ve askerlerimden korkacak bir şeyiniz yoktur, demişti.

KRALİÇENİN AŞKI

Kudüs'ün ikinci kralı II. Baudouin'in 1132 tarihindeki ölümünün sonrasında erkek çocuğu olmadığından yerine dört kızından en büyüğü Melisende ile evlenen Foulque de Anjou geçmişti. Öte yandan küçüklüğünden beri *Heares Regni* yani tahtın varisi olarak yetiştirilen Melisende de eşinin iktidardaki ortağı durumundaydı.

İkilinin evlilikleri Melisende'nin Baudouin adını verdikleri erkek çocuğunun varlığına rağmen pek de iyi gitmiyordu. Aynı dönem içerisinde kraliyet ailesiyle de akrabalık bağları bulunan Le Puiset ailesinden Hugue ismindeki yakışıklı bir genç kraliçe ile yakınlaşmaya başlamıştı. Bu zat o sıralarda iki çocuklu zengin bir dul olan Emma adlı bir hanımla evliydi. Bununla birlikte Hugue ve üvey oğulları arasında çok fazla bir yaş farkı bulunmadığı gibi taraflar arasında ciddi bir nefret söz konusuydu.

Kraliçe Melisende ve Hugue arasındaki yakınlık zaman içerisinde çeşitli dedikodulara sebebiyet vermişti. Bu da haliyle durumdan haberdar olan Kral Foulque'nin eşini kıskanmasına yol açmıştı. Gittikçe gerilmeye başlayan ortam dolayısıyla Hugue, kralın öfkesinden kurtulmak için kendisine bir taraftar grubu toplamaya başlamıştı. Ancak onun korkarak beklediği hamle Kudüs Sarayı'ndaki genel bir toplantı sırasında üvey oğullarından Gautier de Garnier'den gelmişti. Bu zat herkesin içerisinde Hugue'u krala karşı bir suikast tertip etmekle suçlamış

ve onu düelloya davet etmişti. Beriki başlangıçta mecburiyetten gelen teklifi kabul etti ise de sonrasında vazgeçip Fatimilerin Askalan'daki garnizonuna sığınmış ve hatta onlarla Kudüs topraklarına bir yağma akını düzenlemişti.

Fakat sonunda tekrardan geri dönerek af dilemek zorunda kalan Hugue, kraliçenin de varlığı dolayısıyla üç yıllık bir sürgün cezasıyla kurtulmuştu. Bu cezanın bitiminde eski arazisini de yönetme hakkı kendisine verilmişti. Diğer taraftan onun için gelişmeler bunlarla sınırlı kalmamıştı. Sürgüne gitmeden evvel Kudüs'teki bir sokakta arkadaşları ile zar atarken arkasından yaklaşan bir şövalye tarafından öldürülmüştü. Akabinde kurulan mahkemede şövalye cinayeti kralın tevecühünü kazanmak için işlediğini itiraf etmiş ve işkencelerle öldürülmüştü. Böylece Kral Foulque de bu cinayet dolayısıyla zan altında kalmaktan kurutulmuştu. Ancak Kraliçe Melisende olanlardan ötürü son derece kızgındı. Bu nedenle Hugue'ye düşmanlık besleyenler uzun süre öldürülmek korkusuyla yaşamak zorunda kalmışlardı.

KUMAR İLE KAYBEDİLEN BİR ŞEHİR; URFA

1137 yılında Bizans İmparatoru Ioannes Komnenos, büyük bir ordunun başında Suriye'ye gelmişti. Hedefinde daha evvelden babası ile Haçlılar arasında yapılan anlaşma gereğince Bizans'a ait kabul edilen Antakya vardı. Buna rağmen Müslümanlara karşı bir ileri karakol olarak gördüğü Antakya Haçlılarını yersiz-yurtsuz bırakmak istemiyordu. Böyle bir şey Avrupa ile ilişkileri açısından da menfi sonuçlar doğurabilirdi. *Kala* (iyi yürekli) lakabını taşıyan imparator itaatini arz etmek üzere yanına gelen Princeps Raymond'a, Antakya karşılığında Müslümanlara karşı düzenleyeceği seferde ele geçireceği Halep dâhil bütün şehir ve arazileri bırakmayı teklif etmişti.

Raymond'un bunu kabul etmesi üzerine Bizans-Haçlı birleşik ordusu Urfa Kontu II. Joscelin'in de katılımının ardından Müslüman topraklarına girmişti.

Halep kuşatmasında başarısız kalınmasına rağmen Esarib, Kefertab, Maarra gibi şehirler hücumla zapt edilmiş ve birleşik ordu Şeyzer önlerine gelmişti. Şehre karşı mancınıklar kurularak hücum için planlamalar yapılırken Urfa Kontu II. Joscelin de bazı ince hesaplar içerisine girmişti. Urfa ile Antakya arasında bu ikisinin kurulduğu dönemden beridir süre gelen ve zaman zaman dışa vurulan geleneksel bir rekabet mevcuttu. Şimdi ise muhatabının Antakya'ya karşılık Halep dâhil çevredeki birçok şehrin hâkimi durumuna ve dolayısıyla kendisinden üstün konuma gelecek olması II. Joscelin'in uykularını kaçırmaya yetmişti. Olacakları engellemek adına Raymond'a dostça yaklaşarak onu imparatorun uzaklaştırmanın yollarını aramaya başlamıştı. Haçlıların, Bizans'a karşı ananevi düşmanlık hislerini kullanarak işe koyulan II. Joscelin diğer taraftan da Raymond'u çadırında kumar oynatarak meşgul ediyordu. Bizans İmparatoru dışarıda Şeyzer'i almak için mücadele verirken, ikili günlerini çadırlarında şans oyunları ile geçiriyorlardı. Nihayetinde onların bu durumundan sıkılan Ioannes kuşatmayı terk edip ardından da İstanbul'a geri dönmüştü.

Raymond çok sonraları II. Joscelin'in gerçekten neler düşündüğünü anladığında ona karşı ciddi bir öfkeye kapılmıştı. 1144 yılının sonlarına gelindiğinde Antakya kontu, II. Joscelin'in kumar oynayarak kendisine kaybettirdiklerinin hesabını sorabilecek bir fırsat yakalamıştı. Musul Atabeyi İmadeddin Zengi, Artuklu Kara Arslan ile Urfa kontu arasındaki ittifakı kendi adına kullanarak II. Joscelin'i şehirden uzaklaştırmış sonrasında bütün kuvvetleriyle aniden Urfa önlerinde gelmişti. Bu kez kendisinin kandırıldığını anlayan Joscelin telaşla taraftan yardım aramaya başlamıştı. Acilen Kudüs'e gönderilen haberciler olumlu bir yanıt alarak dönmelerine rağmen mesafe

çok uzaktı ve yardım gelene kadar iş işten geçmiş olabilirdi. Çaresizlik içinde kıvranan Urfa Kontu, Raymond de Poitiers'e de ricacı olmasına karşın muhatabına kızgın olan ikincisi çeşitli bahanelerle harekete geçmekten imtina etmişti. Oysa ki Antakya kuvvetlerinin, Zengi'nin üzerine gelmesi kudretli Türk emirini bir an duraksatabilir ve böylece Kudüs kuvvetlerinin gelişi için Urfa'ya gerekli zamanı kazandırabilirdi. Ancak aklında yedi yıl öncesindeki olayın hatıralarını saklayan ve intikam kovalayan Antakya Kontu Raymond'un hareketsizliği tercih etmesiyle Urfa'nın kaderi çizilmişti. Şehir kısa bir kuşatmanın nihayetinde Haçlıların elinden çıkmıştı. Daha farklı bir ifade ile Haçlıların Ortadoğu'da kurdukları ilk siyasî teşekkül durumundaki Urfa bir kumar oyununun kurbanı olmuştu.

İMADEDDİN ZENGİ VE SÜRYANİ PİSKOPOS

Urfa'nın, Zengi tarafından kuşatıldığı sırada Kont II. Joscelin bütün askerleri ile dışarıda olduğu için şehirde sadece çok az bir savunma kuvveti kalmıştı. Ancak Türk birliklerinin aniden şehrin önlerinde görünmeleriyle birlikte burada yaşayan Ermeniler ve Süryaniler de savunmaya iştirak ederek muhasara kuvvetlerine direnmişlerdi. Buna rağmen Urfa kazılan lağımlardan birinin sur duvarlarında açtığı büyük bir gedikten giren Türk kuvvetleri tarafından 30 Aralık 1144 günü zapt edilmişti. İmadeddin Zengi şehre girdikten hemen sonra askerlerin yağma yapmasını engellemek adına verdiği emir ve ordusu tarafından büyük bir titizlikle uygulanmıştı.

Zengi, Urfa'ya girdiği sıralarda bir asker tarafından esir edilmiş Süryani Piskoposu Basileus bar Şauma'ya rastlamıştı. Yaşlı ve başı kazınmış bu adamın kim olduğunu sorduğunda kendisine piskopos olduğu söylenmişti. Bunun üzerine Zengi, şehri teslim etmeyip Türk birliklerine karşı savundukları için Basileus'u azarlamaya başlamıştı. Ancak karşısındaki de cesur

bir şekilde *ona ne oldu ise iyi oldu* diye mukabelede bulunmuştu. Aldığı cevaba şaşırın Zengi neden böyle dediğini sorduğunda ise piskopos *evvela senin için çünkü sen bizi zorla ele geçirmekle parlak bir zafer kazandın. Daha sonra ise bizim için... Çünkü senin takdirini kazandık. Mademki Tanrı, bizim senin kölelerin olmamızı istemiştir. Franklara karşı yeminimizde sadık kaldığımız gibi sana karşı da yeminli inancımızı muhafaza edeceğiz* diye cevaplamıştı.

Muhatabının cesaretini, Arapçayı iyi şekilde konuşmasını takdir eden Zengi, Piskoposa elbiselerinin geri verilip kendi çadırına götürülmesini emretmişti. Sonrasında onunla şehrin yeniden imarı konusunda istişarede bulunmuştu.

Kudretli Türk emiri şehri Haçlılardan tamamen temizlemesine karşın Yerli Hristiyanların Müslümanlarla uzun zamandan beridir sahip oldukları bir arada yaşama tecrübesini de dikkate alarak onları affetmiş ve ölümden kurtulanların evlerine dönmesini emretmişti. Nitekim onun haleflerinden zikredebileceğimiz Selahaddin Eyyubi de, Kudüs'te benzer şekilde davranacaktı.

SÜRYANÎ MANASTIRINI SOYAN HAÇLI KONTU

Papa'nın çağrısına uyarak *Deux le volt* çığlıklarıyla haçı kabul edenlerin sefere çıkmadan önce Doğu'nun sakinleri ile alakalı çok fazla bir bilgileri yoktu. *Doğulu Hristiyan kardeş* Bizans ve *düşman* Müslümanların dışında bölgenin diğer sakinleri olan Süryanilerin, Ermeniler ile Kiptların meydana getirdiği Yerli Hristiyanlar, Haçlılar tarafından tamamıyla rafızî (sapkın) tanımlaması dâhilinde değerlendirilmekteydi. Haçlılar bölgeye yerleşmelerinden sonra başlangıçta reddettikleri bahsi geçen grupları sosyo-ekonomik ve askerî gereklilikler çerçevesinde zoraki de olsa kabullenmek zorunda kalmışlardı. Ancak

Haçlıların, Yerli Hıristiyanlarla zorunluluklar çerçevesinde şekillenen ilişkilerinde sakladıkları gerçek yüzleri zaman zaman zaman zaman gelişen bazı olaylar vesilesiyle dışa vurulmuştur. Bununla alakalı bir olay da Urfa'yı, Zengi'ye kaybettikten sonra Tell-Başir'e çekilen II. Joscelin ile Süryaniler arasında cereyan etmiştir.

Sabık Urfa Kontu II. Joscelin 1148 yılı Haziran'ında nedeni bilinmez bir şekilde Süryanilerin önemli dinî mekânlarından biri olan Mar Bar Çauma Manastırına girip rahipleri buradan çıkarmıştı. Manastırdan kovulanlar sonrasında Hısn-ı Mansur şehrine gitmek zorunda kalmışlardı. Onların gelişiyile birlikte buradaki Yerli Hıristiyanlar korku ve dehşet içinde kalmışlardı. Aradan çok fazla zaman geçmeden II. Joscelin'in manastırı işgal etmekteki amacının ne olduğu da anlaşılmış ve haris kont söz konusu dinî mekânı iade etmek için rahiplerin 10.000 dinar ödemelerini istemişti. Bunun üzerine çevre manastırlardaki hazineler getirilmek suretiyle evvela bir kısım rahibin manastıra dönmeleri sağlanmıştı. Fakat yaptıklarıyla yetinmeyen II. Joscelin'in manastırı Türklerden korumak bahanesiyle mekânın üst tarafındaki müstahkem mevkiye yerleştirdiği askerler de buradaki bütün erzak ve değerli eşyayı yağma etmişlerdi.

II. Joscelin daha sonra manastıra adını veren ve kutsal kabul edilen Aziz Mar Bar Çauma'nın sağ elinin yer aldığı sandık ve rahipleri alarak Tell-Başir'e dönmüştü. Akabinde de azizin bakiyeleri ve bazı rahipleri rehin tutup diğerlerini istenilen meblağın temini için serbest bırakmıştı. Manastıra geri dönenler orada bulunan Haçlı ve Ermeni askerleri sebebiyle 70 gün dinî merasimlerini icra edememişlerdi. Nihayetinde rahiplerin belirlenen parayı toplamalarından sonra kutsal bakiyeler ve kalan rahipler geri gönderilmiş ve manastır da yeniden ibadete açılmıştı.

HAÇLILAR, URFA'DA ERMENİLERİ VE SÜRYANİLERİ CANLI KALKAN OLARAK KULLANIYOR

Haçlıların, Yerli Hristiyanlara karşı bakış açısını daha evvelki anlatımlarda vurgulamıştık. Şimdi aktarılacak hikaye ise durumun vehametini çok daha net bir şekilde gözler önüne sermesi açısından son derece önemlidir. Bu olayın kahramanının da aslında yarı Ermeni olan Urfa Kontu II. Joscelin olması da bir diğer ilginç ayrıntıdır. İmadeddin Zengi'nin, Caber Kalesi önlerinde öldürülmesinin akabinde II. Joscelin durumundan istifade etmeye çalışarak Urfa'yı içerideki Ermenilerin de yardımıyla tekrar ele geçirmeye çalışmış ve neticede aşağıdaki hikâye yaşanmıştır. Biz de günümüzde sözde Ermeni soykırım iddialarını destekleyen ve bunu kanunlaştıran ülkenin atalarının Ermenilere ve Süryanilere yaptıklarını hiçbir düzeltme yapmadan bizzat kaynağın dilinden aktarmanın daha uygun olacağını düşündük.

1147 tarihinde Franklar, Zengi'nin öldürüldüğünü haber alınca Joscelin ve Keysun Senyörü Baudouin'in etrafında toplandılar ve birinci teşrin ayında Urfa'nın üzerine yürüdüler. Piyadeler suru muhafaza etmekte olan birkaç Ermeni ile yapılan anlaşma sayesinde gece merdivenlerle iki kuleye çıktılar. Türkler, iç kaleye iltica ettiler. Sabahleyin Sular Kapısı açıldı ve Joscelin şehre girdi. Bunun üzerine Türkler, Halep'e ve Musul'a haberciler koşturdular. Birinci Teşrin'in 26'sında Pazar-tesi günü şehre girmiş Franklar ne suretle iç kaleye hücum edeceklerine dair tam altı gün müzakere yaptılar. Bundan dolayı Türkler çekirge akını gibi her taraftan gelip toplandılar.

Bunu gören Franklar korkuyla sarsıldılar. Çünkü Tanrı'nın yardımı kendilerinden uzaklaşmıştı. Bundan dolayı çok fena bir tedbire başvurdular. Onlar bedbaht şehrin halkını cebren toplayıp kendileriyle birlikte gitmeye icbar ettiler. Bu suretle kendilerini çevirmiş olan sayısız Türklerin elinden kurtulabileceklerini zannediyorlardı. Fakat surların

arkasında müdafaaya geçmek için kâfi kuvveti olmayan bu adamların açık ovada Türklere karşı nasıl mukabele edebileceklerini düşünmediler. Onlar firavun gibi yüreklerini sertleştirdiler. Evlerinden çıkarılmış olan halkı sürükleyip gece-
nin saat ikisinde şehirden çıkardılar ve evleri ateşe verdiler. Bunu gören bedbaht halk ağlamaya başladı ve ilk muhasarada ölenlerin mesut olduklarını hatırladı. Çünkü bunlar bir taraftan ev ve varlıklarının Frankların ateşiyle kül olduğunu ve diğer taraftan üzerlerine Türklerin kılıcının çekilmiş olduğunu görüyorlardı. Şehrin kapısına geldikleri vakit halk kit-
leleri Frank askerleri tarafından sıkıştırıldı. İlk muhasarada olduğu gibi burada birçok adam ve hayvan ezilip telef oldu.

Türkler iç kaleden inip ihtiyarlık ve diğer sebeplerden geride kalanlara eziyet ettiler. Ezilmekten kurtulup Frank-
larla beraber dışarıya çıkarılmış olan halk Türkler tarafın-
dan çevrilip ok yağmuruna tutuldular ve delik deşik oldu-
lar. O ne gazap bulutuyla kararmış merhametsiz bir gündü ki hiddet felaketi bedbaht Urfahların üzerine şiddetlendi. O ne ölüm gecesi, cehennemi sabah ne imha günüydü ki şehrin halkı üzerine açıldı. Eyvah kardeşlerim! Annenin kucağında bulunan çocuğuyla birlikte aynı anda delindiklerini ve onları tutacak, oku çıkaracak kimsenin bulunmadığını ağlamadan nakletmek mümkün müdür? Onlar bu vaziyette kendilerini takip eden atların ayakları altında feci suretle eziliyorlardı. Halk bütün gece oklarla delik deşik oldu. Sabah olunca fela-
ket daha da büyüdü. Çünkü bu defa kılıç ve mızrak darbe-
leri altında kaldılar.

Onlar saat altıya kadar dövüşerek kanlı bir yoldan ilerle-
diler. Sefil Frank askerleri halkı kurtaramayacaklarını anla-
yıp kaçmaya başladılar. Türklerin kaçan atlıları takip ettiği sırada piyadeler yakında bulunan harap bir kaleye çekil-
meye karar verdiler. Bedbaht halk da oraya doğru onlarla birlikte yola çıktı. Bu anda vuku bulan katliamdan yeryüzü

dehşetle sarsıldı. Kılıç başakları ve fundalıkları sarmış ateş gibi Hristiyanların üzerine geldi. Ruhanilerin, asilzadelerin ve fakir halkın cesetleri öteye beriye serpilmiş duruyordu. Fakat bunlar feci bir ölüme mahkûm oldularsa da sağ kolları kadar acı çekmemiş oldular. Zira bunlar da (kendilerini hain gözüyle gören) Türkler tarafından ya öldürüldüler ya da esir edildiler.

Frank atlılarının da ekseriyeti kılıçtan geçirildi. Keysun senyörü Baudouin'in cesedi dahi bulunamadı. Zalim Joscelin, Samosat'a iltica etti. Piskopos Basileus da kaçarak kurtuldu. Ermeni Piskoposu ise yanındaki çok sayıdaki insanla birlikte esir edilmişti.

Söz konusu olayda Urfa ahalisinin 30.000 ölü, 15.000 esir verdiği kurtulanların ise sadece 1000 kişi olduğu ifade edilmektedir. Ortaçağ müelliflerinin kayıpları abartmak konusundaki yönleri dikkate alınıp bu rakamlardan birer sıfır atıldığında bile ortada ciddi bir kıyımın olduğu son derece açıktır.

ÜSAME B. MUNKİZ'DEN; HAÇLILARIN KABALIKLARINA DAİR

Frengistan'dan yeni gelenler, Müslümanlarla uzun süre ilişkide bulunmuş ve alışmış olanlara nispetle daha kaba saba dır. Şu olay onların bu özelliklerini gösteriyor;

Her Kudüs'e gidişimde yanında Frenklerin kiliseye çevirdikleri küçük bir mescid bulunan el-Aksa Camii'ne girerdim. Benim tanıdığım Mabeyt Şövalyelerinin denetimindeki el-Aksa Camii'ne girdiğimde şövalyeler, benim namaz kılmam için bittişikteki küçük mescidi boşaltırlardı. Bir gün bu mescide girdim. Tekbir getirip kıyama durdum. Frenklerden birisi gelip üzerime atıldı ve yüzümü doğuya çevirerek şöyle dedi; *Bu tarafa dönerek namaz kılmayın. Şövalyelerden bir kaçına*

koştular. Tutup benden uzaklaştırdılar. Ben namazımı iade ettim. Öbürleri başka bir şeyle meşgul iken o adam tekrar üzerine geldi. Yönümü doğuya çevirerek *bu tarafa döneceksin* dedi. Şövalyeler tekrar gelip onu uzaklaştırdılar. “*Bu Frenk ülkesinden yeni gelmiş ve şimdiye kadar doğudan başka hiçbir yöne doğru doğru ibadet eden kimseyi görmemiş bir yabancıdır.*” diyerek özür dilediler. Bunun üzerine kendi kendime *bu kadar namaz yeter* dedim. Sonra dışarı çıktım. O iblis herifin kibleye doğru ibadet eder birini gördüğünde davranışı, yüzünün renginin değişmesi, titremesi, halet-i ruhiyesi beni hayrete düşürmüştü.

II. HAÇLI SEFERİ'NDE BİZANS TOPRAKLARINDAN GEÇEN ALMAN ORDUSUNUN MARUZ KALDIĞI SEL FELAKETİ

İmparator III. Kondrad'ın kumandasında Bizans topraklarına giren Alman ordusu yolculuğu sırasında zaman zaman Bizanslılarla çatışmaktan da geri kalmamıştı. III. Konrad da, İmparator Manuel'e karşı üst perdeden ve tehditkâr bir tavır takındığı gibi hatta onu *ertesi yıl gelip şehri binlerce askerle kuşatmakla* tehdit etmişti.

İmparator ve Alman ordusu bu halet-i ruhiye içerisinde Bizans'ın başkentine yaklaşırken Çatalca ovasında karargâh kurmuştu. Ovanın ortasından özellikle kış aylarında sağanak yağışlarla büyüyen, anafırlu bir nehir haline gelen Melas çayı akmaktaydı. Alman Haçlıları geçtiği sırada da yağmur sebebiyle Melas'ın suyu çoğalmıştı. Eylül ayının başlarında bir gece yağın şiddetli sağanaklar nedeniyle yatağından taşmış ve sular her tarafı kaplamıştı. Her şeyi alıp önüne katan sel Almanların karargâhından sadece silah, giysi, eğer takımları ve diğer eşyalar değil, binek hayvanlarını ve hatta insanları da beraberinde sürüklemişti. *Erkekler ölüyorlardı, ama düşman*

eliyle değil, savaşta değil. Ne boyluluk ne savaşa alışkanlık para ediyordu. Su her şeyi çöp gibi, kuru saman gibi bir tutam yün gibi sürükleyip götürüyordu. Almanların vahşi bağrıışlarını ve onların hiç de bal kadar tatlı, çoban kavalının namelerine benzemeyen, sürüklendikleri tepe ve yüksekliklerden Tanrı'ya gönderdikleri vahşi ve kaba ilahileri de nehir yuttu. Evet, bunu görenler Tanrı'nın gazabının Alman ordu-gâhı üzerine düştüğünü sanabilirlerdi. Nihayetinde selin şiddeti yavaşlayıp sona erdiğinde sular pek çok kimseyi yutmuş ve ölenlerin cesetleri dahi bulunamamıştı. Canlarını kurtarabilmiş olanlar ise ikmal ve iâşe anlamında ciddi sıkıntı içerisine düşmüşlerdi.

Sel felaketinden sonra İmparator Manuel ile ilişkilerinde daha yapıcı olmaya başlayan III. Konrad, Bizans'ın ikmal ve iâşe desteği ile hızlı şekilde Anadolu yakasına geçirilmişti. Ancak Almanların Anadolu içlerine doğru ilerleyişleri de çok talihli olmamış ve 26 Ekim 1147'de Eskişehir yakınlarında Türkiye Selçukluları tarafından ağır bir mağlubiyete uğratılmışlardı.

KARDEŞLERLE DÜŞMANLAR ARASINDA HAÇLILAR

Bizans ile Haçlılar arasında mezhepsel meseleler yanında Büyük Roma'nın mirası dolayısıyla devam eden karşılıklı nefret ve çatışma hali Haçlı Seferleri sırasında yeni bir boyut kazanmıştı. Haçlıların Bizans arazisi üzerinden geçerken ahaliye yaptıkları kötü muamele ve saldırılar iki taraf arasındaki eskiye dayalı düşmanlıkların daha da keskinleşmesine neden olmuştu. Haçlıların gözünde Bizans kendilerini hatalı yollara ve dolayısıyla Türklerin kucağına atan mahvolmalarına sebebiyet veren bir *hain*, Bizans için Haçlılar ise aslında imparatorluğu, ortodoksluğu yıkmaya gelen ve buna fırsat kollayan *Batıdan gelen vahşi hayvanlardı*. Durum böyle olunca iki taraf

arasındaki bütün kardeşlik söylemlerine karşın olayların mec-
rası bambaşka yönlere dönebilmekteydi.

Bizans İmparatoru Manuel de, II. Haçlı Seferi orduları-
nın geçişi sırasında yol boyunca bunların ihtiyaçları için ik-
mal ve iâşe stokları yaptırmıştı. Ancak diğer taraftan da uy-
gun yerlerde tuzaklar hazırlamış ve Haçlılardan bir kısmı bu
tuzaklarda hayatını kaybetmişti. Diğer taraftan şehirler, Haç-
lıların yağma yapmalarından çekindikleri için kapılarını ka-
payıp onların pazarlarda alışveriş yapmalarına izin verme-
mişlerdi. Alışveriş genelde Bizanslılar tarafından surlardan
aşağı sarkıtılan ipler vasıtasıyla yapılmaktaydı. Yukarıdakiler,
Almanların bu sepetlere koydukları paraları alıyor ve sonra-
sında paranın miktarınca değil kendi istedikleri miktarlarda
yiyeceği sepet ile aşağı gönderiyorlardı. Bazıları işi ekmeklik
unlara kireç karıştırmaya kadar vardırırmışlardı. Bizzat impa-
rator ise Haçlılarla alışverişte kullanılmak üzere ayarı bozuk
sikkeler bastırmıştı.

Sefere katılan iki Haçlı ordusundan Almanlar, Eskişehir
yakınlarında Türklere yenildikten sonra kalanları geriden ge-
len Fransızlara katılmışlardı. Bunlar da Manuel'in tavsiyesiyle
Bizans'ın elindeki topraklardan güneye doğru yürüyüşlerine
Türklerin saldırıları ve Rum ahalinin bahsi geçen düşmanca
davranışları altında devam etmişlerdi. Antalya'ya vardıkla-
rında tamamen bitkinleşmiş haldeki Fransız Ordusunda Kral
VII. Louis beraberine soyluları ve süvarilerini alarak deniz
yolundan Antakya'ya gitmeyi tercih etmişti. Geride kalan ya-
yaların ise Bizanslı Hıristiyan kardeşlerinin düşmanlıkları
ve Türklerin sürekli saldırıları altında ilerlemeye çalışmak-
tan başka bir seçenekleri yoktu. Ancak bir süre sonra Türk-
ler artık iyice güçten düşmüş düşmanlarına acıyarak onlara
karşı saldırıyı kesip yiyecek yardımı yapmaya başlamışlardı.
Kardeşlerinden gördükleri düşmanlık yanında savaşmaya, öl-
dürmeye geldiklerinin kendilerine karşı takındıkları bu tavır

Haçlıların zihninde belli bir takım psikolojik sorgulamalarda beraberinde getirmişti. Nitekim çok geçmeden Fransız ordu-sundan 3.000 kişi, Türklerin bu asil davranışı nedeniyle ih-tida ederek Müslümanlığı tercih etmişlerdir. Fransız asker-lerinin ihtidası söz konusu seferin görgü tanığı Odo of Deuil tarafından şu cümlelerle ifade edilmiştir;

Ey ölümden bile acımasız olan merhamet, Türkler ekmek vererek Hristiyanların dinini değiştirdiler.

HAÇLI SEFERLERİNDE İSTİSNAİ BİR KADIN PORTRESİ; AKİTANYALI ELANORE

Fransa Kralı VII. Louis Haçlı seferine çıkarken eşi Akitanya Düşesi Elanore de ona eşlik etmekteydi. Kral zorlu Anadolu geçişinin sonrasında ulaştığı Antakya'da aynı zamanda eşinin amcası olan Kont Raymond de Poitiers tarafından karşılanmıştı. Gerek Raymond gerekse merkezini İmadeddin Zengi'ye kaybetmiş olan Urfa Kontu II. Joscelin'in gelen haçlılardan kendileri adına büyük beklentileri vardı. Antakya Kontu hemen yanı başındaki Halep'i alarak şimdiki rakibi Nureddin Mahmud'a bir darbe vurmak isterken, Joscelin ise Haçlıları Urfa'yı yeniden ele geçirmek için ikna etmeye çabalıyordu. Bu sırada Raymond yeğeni Elenore'dan da ciddi bir destek almaktaydı. Sahip olduğu topraklar eşinden daha fazla olan bu hanım elin-dekileri siyasî güce tahvil etmek çabasıındaydı.

Mamafih onun amcasıyla çok sık bir arada görünmesi Antakya sarayı ve Fransız soyluları arasında ikilinin arasında aşk ilişkisinin olduğuna dair söylentilere sebebiyet vermişti. Dedikodular Kral VII. Louis'in kulağına gidince durum iyice sıkıntılı bir hal almıştı. Zaten kuzeyde çok fazla kalmadan Kudüs'e doğru ilerlemek fikrindeki kral bu konuda daha da aceleci davranmaya başlamıştı. Fakat hareket saati geldiğinde

eşinden hiç de ummadığı bir karşılık bulmuştu. Elenore, ona kendisinin amcasının sarayında yani boşanma işlemleri için Papalığa gerekli müracaatı yapmak üzere Antakya'da kalacağını bildirmişti. Eşinin bu cevaba rağmen VII. Louis saraya adamlarını göndererek kraliçeyi zorla oradan aldırılmış ve acele ile güneye doğru yola çıkmıştı.

İkilinin arasında artık tamamen atıldığı anlaşılan köprüler fiyasko ile sonuçlanan II. Haçlı Seferi dönüşünde Papa'nın da müdahalesiyle bir ara düzelmiş ise de Elanore ikinci bir kız çocuk dünyaya getirince yeniden bozulmuştu. Kraliçe, Kral VII. Louis'in kendisini boşaması üzerine kısa süre sonra İngiltere kraliyet tahtına oturacak olan II. Henry ile evlenmiş ve bu birliktelikten gelecekte III. Haçlı Seferi'nin Selahaddin Eyyubi ile birlikte başkahramanlarından biri olacak Arslan Yürekli Richard doğmuştur.

Elenore'un, İngiltere Kraliçesi olmasından sonra da eski eşi VII. Louis ve varislerine karşı nefreti azalmamıştı. Nitekim oğlu Richard Haçlı Seferine katılmadan önce Fransa Kralı Philip ile bir anlaşma yapmış ve sefer dönüşünde onun kız kardeşi ile evleneceğini taahhüt etmişti. Oğlunun verdiği bu söz Elanore'un kulağına gittiğinde son derece kızan kraliçe derhal ona başka bir eş adayı bulmak için araştırmalara girişmiş ve Navarre Kralı'nın kız kardeşi Berengaria'da karar kılmıştı. Gerekli bağlantıların yapıldıktan sonra bizzat İspanya'ya gidip gelinini yanına alan Elanore, akabinde onu Sicilya'ya getirip onu kızı Joanne'ye teslim etmişti. Sonrasında ise Berengaria ve Joanne birlikte Kıbrıs'a yolculuk etmişler ve gelin Limasol'da Richard ile evlenmişti. Böylece Kraliçe Elanore nefret ettiği Fransız Kraliyet Ailesiyle yeniden akraba oluktan da kurtulmuştu. Öte yandan eşiyle kısa süren evliliklerinde onunla çok fazla bir araya gelemeyen Berengaria ise İngiltere Kraliçesi unvanını almasına rağmen hiçbir zaman bu adaya ayak basamayacaktı.

EMÎR ÜNER'İN ALTINLARI

Haçlılar doğu topraklarında ikamete başladıktan sonra bölgenin adetlerine, geleneklerine ve her şeyden önce siyasetine uyum sağlamaları gerektiğinin farkına kısa süre de varmışlardı. Dolayısıyla arada geçen olanca mücadele ve savaşa rağmen kurulan farklı nedenlerle tesis edilen dostluklar da hiç de az olmamıştır. Bunun en güzel örneğine ise İmadeddin Zengi'nin giderek artan gücüne karşı Dimaşk Atabeyliği ile Kudüs Haçlı Krallığı arasındaki ittifakta rastlanmaktadır. İki taraf arasındaki bu ortaklık sadece siyaset çerçevesinde olmamış ve arada sıkı dostluklar da kurulmuştu.

II. Haçlı Seferi ordularının Suriye'ye gelmesinin ardından Haçlıların Akka'da yaptıkları toplantıda Dimaşk'ı kuşatmak kararını almaları bu nedenle tam manasıyla *baltayı taşaya vurmak* deyiminin gerçeğe dönüşmesi olmuştur. Zira günden güne büyümekte olan ve kendilerine tehdit eden Zengilerin gücüne karşı bölgedeki tek müttefiklerinin merkezini kuşatmak akıllara zarar bir karardı. Üstelik kuşatma başladıktan sonra Haçlı ordusunun ileri gelenleri ile Ortadoğu'daki Haçlılar arasında başlayan ele geçirildiği takdirde şehrin hâkiminin kim olacağı şeklindeki tartışmalar da kbüyük anlaşmazlıklar meydana getirmişti.

O sırada şehirde güvenlik tedbirlerini almış ve İmadeddin Zengi'nin oğullarını yardıma çağırmış olan Emîr Üner de, Haçlıların arasındaki durumdan haberdardı. Karşı taraftakilere aradaki eski dostlukları hatırlatmak zamanının geldiğini düşünen Üner, Ortadoğulu Haçlı liderleriyle temasa geçmişti. Onlara, Zengi'nin oğullarını çağırdığını ve bunların Dimaşk'ı kurtarmak üzere gelmekte olduğunu söylemişti. Yardım kuvvetleri ulaştığı takdirde artık aradaki ilişkilerin eskisi gibi devam

etmesi hele de yaptıkları böyle bir teşebbüsten sonra düşünülemezdi. Dolayısıyla Dımaşklı emîr, muhataplarına meseleyi eski dostlar olarak kendi aralarında çözmeleri gerektiğini ifade etmiş ve Haçlı ordusunun karargâhının su kaynakları bakımından yetersiz şehrin doğusundaki sahaya taşınmasının sağlanmasını istemişti. Bu ricasını da III. Baudouin'e 200.000 ve Taberiyye hâkimine 50.000 dinar göndererek desteklemişti. Çok geçmeden muhtemelen Üner belki de kendisinin de beklemediği bir şekilde Haçlı ordugahının istediği yere taşındığını görmüştü. Söz konusu nakil Haçlılar için tam bir felaket olmuş ve bir haftanın nihayetinde kuşatmayı sonlandırıp bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardı.

Urfa'nın zaptı sonrasında çağrılar yapılan bu haçlı seferinin uzun süren hazırlık ve yolculuk evresinin sonrasında bir hafta süren başarısız bir kuşatma ile nihayet bulması oldukça kötü bir sondu. Fakat asıl şoku yaşayanlar ise Ortadoğulu Haçlılardı. Zira kuşatma tercihi yüzünden bölgedeki tek müttefiklerini kaybettikleri yetmiyormuş gibi Üner tarafından kendilerine gönderilen çuvallardaki altınları denediklerinde de büyük bir hayal kırıklığına daha maruz kalmışlardı. Zira çuvallardaki para altın suyuna batırılmış tunç ve bakır sikkelerden başka bir şey değildi...

KARIŞAN HESAPLAR

Fransa Kralı VII. Louis, Haçlı yeminini yerine getirmek için yola çıktığında kalabalık maiyeti arasında Toulouse Kontu Alfonso Jourdain da bulunuyordu. Bu şahsın adı Ortadoğu'daki Haçlılar arasında ve özellikle de Trablus Haçlı Kontluğu'nda büyük bir heyecan uyandırmıştı. Haçlılar ilk seferin büyük liderlerinden biri olan Raymond St. Gilles'in oğlu ve Trablus yakınlarındaki Hacılar Tepesi'nde doğmuş olan oğlu Alfonso'nun

gelişini kendileri için bir şans vesilesi kabul etmekteydi. Diğer taraftan Trablus hâkimlerinin duyduğu heyecan ise diğerlerinden biraz daha farklıydı. Zira Raymond St. Gilles'in gayri meşru oğlu Bertrand'ın soyundan geldikleri için şimdi yasal varisin olası bir hak talebi karşısında kontluğu ona devretmek kâbusu ile karşı karşıya kalmışlardı. Zira Toulouse Kontu da beraberrinde gayri meşru oğlu Bertrand ile birlikte gelmişti. Dolayısıyla oğlu adına Trablus üzerinde hak talebinde bulunabilirdi.

Bununla birlikte Alfonso Jourdain, Kaysariyye şehrine vardığında esrarengiz bir şekilde zehirlenmiş ve hayatını kaybetmişti. Elbette ki bütün şüphe okları hemen Trablus Kontu II. Raymond'a çevrilmişti. Sessizliğini koruyan ve rakibinin ortadan kalkmasıyla rahatlayan kont her şeye rağmen aksi bir gelişmenin yaşanmaması için Haçlı ordularının Dımaşk kuşatmasında yer almamayı tercih etmişti.

Ancak Avrupa'dan gelen Haçlılar başarısız bir girişimin sonrasında yurtlarına geri dönerken bölgede kalmayı tercih eden bir isim Trablus Kontu'nun rahatının yeniden kaçmasına sebebiyet vermişti. Alfonso Jourdain'in gayri meşru oğlu Bertrand, annesi, kız kardeşi ve maiyeti ile birlikte Arima (Ureyma) Kalesi'ne çekilerek buradan Trablus üzerindeki hak iddiasında bulunması II. Raymond'u bir kere daha en kötü kâbusuyla yüzleştirmişti. Meselenin çok fazla duyulmadan çözülmesi gerekliliği onu Arima üzerine bir sefer yapmaya yöneltti ise de başarılı olamamıştı.

Bertrand'ın, Arima'dan dillendirdiği hak taleplerinin Papalık ya da Kudüs Krallığı nezdine ulaşması ve çözümün buralarda aranması II. Raymond'un bütün partiyi kaybetmesi anlamına gelmekteydi. Çünkü Bertrand her ne kadar gayri meşru olsa da yasal varisin oğlu idi. Ancak Trablus kontu dedesinin ve babasının inşa ettiği eseri şimdi bölgeye yeni gelmiş bir türediye teslim etmeyi de hiç düşünmüyordu. Bu nedenle Halep Hâkimi Nureddin Mahmud b. Zengi'den yardım

istemekte hiçbir mahzur görmemişti. Nureddin de derhal birlikleriyle Arima'daki Bertrand'ı kuşatmış ve nihayetinde kaleyi zapt edip tamamıyla yıktıktan sonra Trablus Kontuna teslim etmişti. Bertrand ise uzun yıllar hayatını geçireceği Halep zindanlarına kapatılmıştı.

BAŞKENTİNİ KUŞATAN BİR KRAL

Ortadoğu'daki Haçlı siyasî teşekküllerinde erkek nüfusunun savaşlar ve başka sebeplerle azalmasının yanında erkek çocuklarının doğum oranının kızlara nispetle daha düşük kalması dolayısıyla hanedanın en büyük kız evladından gelen bir vaseset sistemi benimsenmişti. Bunun en güzel örneğini ise babası II. Baudouin tarafından *heares regni* yani krallığın varisi olarak yetiştirilen Kraliçe Melisende teşkil etmektedir. Avrupa'dan gelerek bu hanım ile evlenen Foulque, II. Baudouin'den sonra Kudüs Krallığı tahtına oturmuştur. Öte yandan eşinin zamanında iktidarda söz sahibi olan Melisende, onun 1143'deki ölümü sonrasında henüz çocuk yaştaki oğlu III. Baudouin adına da niyabet görevini üstlenerek Kudüs tahtı üzerindeki hâkimiyetini sürdürmüştür.

Mamafih Melisende'nin iktidarı oğlu Baudouin'in krallığı yönetecek yaşa gelmesiyle birlikte sallanmaya başlamıştı (1152). Aynı dönemlerde krallığın soyluları da ana kraliçe ve oğlu arasında karşılıklı saf tutmaya başlamışlardı. Özellikle de kraliçenin, krallığın idaresinde önemli mevkilere getirdiği Manesse de Hierges'in kibirli davranışlarına karşı oluşan tepki Baudouin'in saflarını daha da kalabalık bir hale gelmesini sağlamıştı. Akabinde bundan aldığı cesaretle aynı yıl içinde annesinin yer almadığı bir törenle tek başına Kudüs'te taç giymişti. Kudüs Krallığı toprakları ise kıyı bölgelerin kralın, Kudüs ve Nablus şehirlerinin ise ana kraliçenin elinde kalması şartıyla iki taraf

arasında paylaştırılmıştı. Fakat bir süre sonra sahip olunan toprakların tamamını istemeye başlayan genç kral topladığı kuvvetlerle Kudüs üzerine yürümüştü. Şehir ahalisi kapılarını krala açarken Melisende, oğluna karşı iç kalede savunmaya çekilmişti. Annesini yönetimden tamamen dışlamak isteyen III. Baudouin ise kararlı bir şekilde kuşatma silahlarını Kudüs iç kalesine karşı kurdurmaktan ve içeridekileri bombardıman etmekten çekinmemişti. Nihayetinde birkaç günlük mücadele ve bombardımanın ardından aracılardan sayesinde anne ve oğul arasında bir mutabakata varılmış ve Melisende şehri oğluna bırakarak Nablus'a çekilmeyi kabul etmişti.

Böylece Haçlıların 1099'daki zaptından beridir savaş ve çarpışmalardan uzak olan Kudüs ahalisi ve surları anne ile oğulun arasındaki iktidar mücadelesi sayesinde bu psikolojiyi tatmak zorunda kalmışlardı.

KAZANILMIŞ İKEN KAYBEDİLEN BİR ZAFER

Askalan şehri Haçlıların bölgeye geldiklerinden beri ele geçirmek istedikleri bir yer olmuştur. Ancak Fatımilere bağlı bu şehir kuvvetli garnizonu ve tehlike anında Mısır'dan süratle yardım alabilmesinden dolayı 1153'e kadar Haçlılar adı geçen şehri almayı başaramamışlardır. Bu seneye gelindiğinde ise Kral III. Baudouin idaresindeki Haçlı ordusu Mısır'daki iktidar mücadelelerinden de istifade ile yeniden şehir önlerine gelerek burayı kuşatmışlardı. Diğer kuşatmalardan farklı olarak Haçlıların kendilerine ait küçük bir donanma da onlara denizden destek vermekteydi. Fakat bütün çabalarına rağmen Haçlılar, sakinleri ve mevcut garnizonu tarafından şiddetle müdafaa edilen Askalan'ı almayı ele geçirememişlerdi.

Öyle ki yaptıkları savunmanın dışında Askalan müdafileri arada yaptıkları huruç saldırılarıyla Haçlılara ciddi kayıplar

verdirip onların çadırlarının bulunduğu yere kadar ilerlemeyi dahi başarmışlardı. Kuşatmacılar başarısızlık dolayısıyla geri çekilmeyi düşünmeye başlamışlardı. Mamafih tam da bu sırada şehirde müdafilerin birbirine girdiğine hatta çıkan çatışmada öldürülenlerin olduğuna dair bir haber gelmişti. Askalan savunucuları kazanılan başarıyı kendilerine mal eden farklı gruplara bölünmüş ve bunlar arasında da çatışmalar yaşanmıştı. Onların çatışması ve kendi aralarında bölünmeleri çekilmeyi düşünen Haçlılara güç vermiş ve kuşatmayı devam ettirmek kararını almışlardı. En nihayetinde de yapılan genel bir saldırının sonrasında şehre girerek ele geçirmeyi başarmışlardı.

Görüldüğü üzere yaptıkları başarılı savunmaya rağmen şehirdekilerin kendi aralarında ihtilafa düşmeleri zayıflamalarına ve nihayetinde Askalan'ın kaybına sebebiyet vermişti. Bu ise Haçlıların artık Mısır'ın zaptı için iştahlarının kabarmasıyla da doğrudan bağlantılıydı.

İMPARATORUN GELİNİ

Manuel Komnenos, Alman asıllı eşi Irene (Bertha von Sulzbach) tahta bir erkek varis bırakmadan ölünce yeniden evlenmeye karar vermişti. Muhtemelen güneydeki Haçlı devletleriyle aradaki ilişkileri kuvvetlendirmek için gelinin buradan olmasına karar verilmişti. İmparatorun önüne biri Trablus Kontu III Raymond'un kız kardeşi Melisende ve diğeri Antakya Hakimesi Constance'nin Raymond de Poitiers ile evliliğinden doğan kızı Maria tercih olarak sunulmuştu.

Bu konuda 1160 yılında Kudüs Kralı III. Boudouin'e giden Bizanslı elçiler iki gelin adayından hangisi tavsiye edebileceğini sormuşlardı. Her iki adayın da akrabası olan kral nihayetinde İmparator Manuel'e, Melisende'yi önermişti. Bizanslı elçiler, Kudüs Kralının sözlerini İstanbul'a iletirken Trablus'ta

çoktan düğün hazırlıklarına başlanmıştı. Gelinin bütün akrabaları ellerindeki imkânlarla muhteşem bir çeyiz hazırlamak üzere harekete geçmişlerdi. Bizzat Kont III. Raymond'ta gelinin çeyizini ve düğüne gelecek olanları taşımak üzere büyük masraflar karşılığında 12 gemi donatmıştı.

Daha sonra Bizanslı elçiler de gelini görmek ve onu alıp İstanbul'a götürmek üzere Trablus'a gelmişlerdi. Ancak Sebastos Kontostephanos başkanlığındaki heyet yola çıkılacağı sırada gelinin hastalanması üzerine yolculuğu ertelemek zorunda kalmışlardı. Hastalığın bir iyi bir kötü olarak uzaması heyetin Trablus'ta kalma süresini uzatmıştı. Bu sırada şehirdeki bir kiliseye giden Kontostephanos buradaki bir din adamına kızın, İmparator Manuel ile evlenmesinin doğru olup olmayacağını sormuştu. Rahip ise *Matta İncili*'nden bir alıntı yaparak *düğün hazır, ama davet edilenler layık değildi içeri girmeye* şeklinde bir cevap vermişti. Muhatabının sözlerinin kısa süre önce öğrenmiş oldukları Melisende'nin gayrimeşru bir ilişkiden doğduğu şeklindeki bilgiye işaret ettiğini anlayan Kontostephanos bir süre sonra gelini almadan İstanbul'a dönmüştü.

Durumu öğrenen imparator da sürekli olarak düğün tarihini ötelemeye başlamıştı. İşlerin sürekli uzaması üzerine bunun nedenini öğrenmek üzere Kudüs Kralı III. Baudouin'in elçileri İstanbul'a gelmişti. Ancak aldıkları cevap Trabluslular için şok edici olmuştu. Onlar, Manuel'in düğünün iptal kararının şaşkınlığını yaşarken o sırada Kıbrıs'ta bulunan Bizans elçilik heyeti bu kez de Antakya'ya yönelmişti. Ardından buradaki gelin adayı Maria'yı da yanlarına alarak İstanbul'a dönmüşler ve Antakyalı Maria, Ayasofya'da İmparatorla evlenmişti. Maria'yı istikbal eden Bizanslılar *bizim çağımızda asla böyle bir güzellik görülmedi* demekteydi.

Öte yandan İmparatorun evlenmekten vazgeçtiği Melisende üzüntüden yeniden hastalanmış ve kısa süre sonra da hayata veda etmişti. Kardeşinin maruz kaldığı hakaretlerin intikamını

almak isteyen III. Raymond ise düğün için hazırlattığı gemileri korsan gemilerine çevirerek Bizans'a ait Kıbrıs'ı ve Anadolu kıyılarını vurmuş kadın, çoluk-çocuk bakmadan insanları öldürtüp yağma yaptırmıştı. Hata bu durumdan kiliseler ve hac için Kudüs'e gelenler de nasibini almıştı.

Diğer taraftan İmparator tarafından eş olarak tercih edilen Maria ve onunla birlikte İstanbul'a giden kardeşi Baudouin için de olaylar mutlu bir sonla bitmemişti. Nitekim Baudouin, 1176'daki Myriakephalon Savaşı'nda Bizans Ordusunun öncü birliklerine kumanda ederken hayatını kaybetmişti. Maria'da, Manuel'in 1180 yılındaki ölümünden sonra bir süre oğluna niyabeten yönetimi ele aldı ise de tahtı ele geçiren Ortak İmparator Andronikos Komnenos tarafından bizzat oğlu Aleksios'tan bir emirname alınmak suretiyle boğdurulmuştu. Çocuk Aleksios da kısa süre sonra aynı sona uğramaktan kurtulamamıştı.

Dolayısıyla İmparator Manuel'in Doğu Haçlılarından bir gelin almak isteği olayın bütün tarafları için tam bir felaketle sonuçlanmıştı.

ŞİRKUH'UN CESARETİ

Dımaşk'ın 1154 senesindeki zaptı ve Suriye'nin tek bir bayrak altında toplanmasıyla Haçlılar için bu tarafta hiçbir başarı şansı kalmamıştı. Dolayısıyla iki taraf arasındaki güç mücadeleleri bundan sonra farklı bir coğrafya için yapılacaktı. Artık tamamıyla güçten düşmüş Fatımilerin elindeki Mısır stratejik konumu dolayısıyla her iki taraf için de büyük önem arz etmekteydi. Dolayısıyla da yeni mücadele sahasının Mısır olması kaçınılmaz görünüyordu.

Uzun yıllardan beridir Fatımilerde asıl iktidar daima vezirlerin elinde olmuştu. Dolayısıyla da bu makamı elde etmek isteyen devlet ileri gelenlerinin birbirleriyle yaptıkları

mücadeleler artık sıradan bir olay haline gelmişti. Söz konusu çatışmalar haliyle dış müdahalelere de zemin hazırlamaktaydı. Nitekim vezirliği Dırgam'a kaptıran Şaver'in, Dımaşk'a giderek Nureddin'den yardım istemesi gelişmelerin fitilini ateşlemişti. Zengi hükümdarının Şirkuh kumandasında gönderdiği kuvvetler Şaver'i makamına iade etmiş ise de o desteklenmesi halinde taahhüt ettiği şeyleri yerine getirmek konusunda çok fazla istekli görünmemişti.

Hatta Şirkuh'un Mısır'dan derhal ayrılmasını isteyecek kadar ileri gitmişti. Ancak berikinin buna sert ve olumsuz karşılık vermesi üzerine bu kez Kudüs Kralı Amaury'i, Şirkuh'a karşı yardıma çağırılmıştı. Böylelikle Haçlılar ve Müslümanlar arasında Mısır için yapılacak mücadelelerin ilk safhası da açılmış oluyordu. Kral'ın gelişi üzerine Bilbis Kalesine kapanan Şirkuh burada Haçlı-Fatımi kuvvetleri tarafından kuşatılmıştı. Oldukça sıkıntılı günler geçiren bu cesur komutanı, Nureddin'in Harim'de Haçlılara karşı kazandığı zafer kurtarmıştı. Aldığı kötü haberler üzerine Kral Amaury'nin Suriye'deki Haçlılara yardıma gitmek zorunda kalmasıyla taraflar aynı anda Mısır'ı terk etmek üzere anlaşmışlardı.

Esedüddin Şirkuh, Bilbis Kalesi'nden çıkarken adamlarını önden çıkarmış kendisi de arkada kalmıştı. Elindeki büyük bir balta ile ordusunun artçılarını koruyordu. Haçlılar da Müslümanlar da ona bakmaktaydı. O sırada yanına Avrupa'dan kısa bir süre önce bölgeye gelmiş bir Haçlı gelip, *bu Mısırlıların ve Haçlıların sana hainlik etmelerinden korkmuyor musun? Bak sana seni ve adamlarını çepeçevre kuşatmışlar. Eğer saldırırlarsa sizden hiç kimse sağ kalmaz dediğinde Şirkuh, ona şöyle cevap vermişti; "Ah keşke yapsalar da benim onlara neler yapacağımı bir görsen. Vallahi hepsini kılıçtan geçiririm. Onlardan bir kaçını öldürmeden bizden hiç kimse ölmez. İşte o zaman el-Melik el-Adil Nureddin, onların üzerine yürür. Zaten güçleri kalmamış ve yiğit adamları ölmüştür. Böylece sağ*

kalanları da öldürüp onların ülkesine sahip oluruz. Vallahi eğer bunlar beni dinleseydi ben daha ilk günden size saldırdım. Fakat bunlar istemediler.”

Aldığı cevaptan şaşırıp istavroz çıkaran Haçlı, “Biz buradaki Haçlıların, senden mübalağa ile bahsetmelerine, vasıflarını sayıp dökmelerine, senden korkmalarına şaşırır ve hayret ederdik. Fakat şimdi anladım ki onlara haksızlık etmişiz.” diyerek Şirkuh’un yanından ayrılmıştı.

BANYAS KALESİNİN FETHİ

Nurettin Mahmud, Kudüs Kralı Amaury’nin Mısır’da olması ve Suriye’deki diğer önemli Haçlı liderlerini Harim Savaşı’nda esir etmesinden istifade ile Banyas Kalesini kuşatmıştı. Burası Haçlıların, Dımaşk’ı tazyik etmek üzere kullandıkları önemli bir yerdi. Daha önceden İmadeddin Zengi’ye ait olan Banyas, ona karşı oluşturulan Dımaşk-Kudüs ittifakının hedefi olmuş ve 1140 senesinde alındıktan sonra Emîr Üner tarafından, Haçlılara terkedilmişti. Hatta Willermus Tyrensis kalenin alınmasıyla ilgili eserine düştüğü *notta daha önce düşman olan Dımaşklılar ve Haçlıların ortak düşmana karşı birbirlerini savaşa teşvik etmelerini, aynı cesaret ve atılganlıkla surlara saldırmalarını tuhaf ve acayip bir manzara şeklinde nitelemiştir.*

Şimdi ise Nureddin Mahmud babasının elinden alınan ve Müslümanlar için çok büyük önem arz eden bu kaleyi kısa bir kuşatmanın sonunda ele geçirmeyi başarmıştı(1164). Atabey, kaleye girdiği sırada yanında burayı daha önceden Haçlılara teslim eden Emîr Üner’in oğlu da bulunuyordu. Nureddin, ona; *Müslümanlar bu fetihten dolayı bir kere sevindiler. Sen ise iki defa sevindin* demişti. Üner’in oğlu *neden* diye sorduğunda

ise onu; *çünkü Allahü Teâla bugün babamı cehennem azabından kurtardı* diye cevaplamıştı.

ASİ ŞAİRİN AKİBETİ

Selahaddin Eyyubi amcası Şirkuh'un ölümünün sonrasında Mısır'da Fatımiler Devleti'nin vezirliği görevine getirilmişti. Daha sonra Eylül 1171'de Fatımiler adına okunan Şii hutbesini, Abbasiler adına okutmaya başlamış ve böylece Mısır'da uzun yıllardır devam eden Fatımi ve Şii egemenliği sona ermişti. Ancak adı geçen hanedana bağlılıklarını koruyan bir takım asker, kumandan ve ileri gelen eşraf ilk dönemlerde çıkardıkları isyanlarla Selahaddin'in Mısır'daki hâkimiyetini tehdit eder hale gelmişlerdi.

1174 yılında içlerinde Şair Umâre b. Ebu'l-Hasan el-Yemenî ve eskiden Fatımilere hizmet etmiş askerlerin de bulunduğu bir grup Selahaddin'e karşı bir isyan tertip etmişlerdi. Bunlar Sicilya'daki Normanlar ile Suriye'deki Haçlılara haberciler göndererek kendilerine yardıma geldikleri takdirde paranın yanında Mısır'da bazı şehirleri vereceklerini bildirmişlerdi. Asilerin amacı Haçlıların da yardımıyla Fatımiler Devleti'ni yeniden ihya etmektir. İsyanın elebaşı durumundaki Umâre eldekilerle yetinmeyip Mısır ordusundaki diğer askeri grupları da isyancılar adına kazanmaya çalışıyordu. Bunu yaptığı takdirde Selahaddin'in asilere yardıma gelecek Haçlıların karşısında tutunmasına imkânı kalmayacaktı. Selahaddin saldırıya geçen Haçlıların üzerine asker gönderdiği takdirde bu kez içeride yalnız ve desteksiz kalacağı için onu, kendileri yakalamayı tasarlamışlardı.

Asiler, Haçlılarla gerekli anlaşmaları yapıp onların gelişini beklemeye başlamışlardı. Bu arada içlerinde kimin hangi makama geleceğine dair paylaşımlar yapıyorlardı. Hatta

Ruzzikoğulları ve Şaveroğulları aralarında vezirin hangi aileden çıkacağına dair rekabete girişmişlerdi. Ancak işlerin uzaması Selahaddin'in olanları öğrenme ve dolayısıyla da isyanın başarısız olmak ihtimalini arttırmaktaydı. Nitekim asilerin aralarına aldıkları İbn Nuciyye lakabıyla bilinen Emîr Zeyneddin Ali b. Neca adlı bir vaiz onların planlarını Selahaddin'e anlatmıştı. O da, bu zatı bir süre daha muhaliflerin arasında tutmak suretiyle yaptıkları her şeyden haberdar olmaya başlamıştı.

İlerleyen günlerde mektup ve çeşitli hediyelerle birlikte bir elçi Selahaddin'in huzuruna gelmişti. Kral bu elçiyi Selahaddin'e göndermiş gibi görünse de asıl niyeti asilerle bağlantı kurmaktı. Selahaddin ise elçinin gelişiyile İbn Nuciyye'nin söylediklerini birleştirdiğinde kendisine karşı oluşturulan komplo-
lodan da tamamen emin olmuş ve güvendiği bir Hristiyan'ı elçinin peşine takmıştı. Bir süre sonra elçinin bu kişiye güvenerek bütün planları anlatmasıyla her şey bir anda açığa kavuşmuş ve harekete geçmek için Selahaddin'e beklediği fırsatı vermişti. O da derhal harekete geçerek isyanın liderlerini yakalatmıştı. Bunların arasında Şair Umâre de bulunuyordu. Selahaddin, onu idam etmek isteyince kâtibi Kadî'l-Fadıl gelip şair adına şefaatte bulunmuştu. Fakat bu ikisi arasında eskiden kalan bir düşmanlık mevcut olduğundan asi şair, kâtibin Selahaddin'i kendi aleyhine kışkırttığını sanmış ve *sultanım benim hakkımda hiçbir şey dinleme* demişti. Bunun üzerine Kadî'l-Fadıl kızıp dışarı çıkmıştı. Selahaddin, Umâre'ye; *o, sana şefaatçi olmak istiyor* deyince şair dediklerinden pişman olmuş ise de idam fermanını kendisi imzalamıştı. Nitekim bir süre sonra diğer asilerle birlikte idam edilmişti. Olanları haber alan Haçlılar ise Suriye'de hareketsiz kalmışlardı.

HAŞİŞİLERİN REİSİ REŞİDEDDİN SİNAN'IN HRİSTİYANLIĞI KABUL ETMEK ÜZERE KRAL AMAURY'E ELÇİ YOLLAMASI

Suriye'deki Nizari İsmailîlerin Reisi Reşideddin Sinan, Kudüs Kralı Amaury'e elçiler göndererek Templier Şövalyelerinin kendilerinden aldığı yıllık 2000 parça altın haracı affetmeleri halinde müritleri ile birlikte Hıristiyanlığı kabul edebileceklerini bildirmişti. Gelişmeler karşısında sevinen ve çok heyecanlanan kral, Abdullah adlı elçiye çok iyi karşılamış ve mukabil cevabında gelen teklifi kabul ettiğini bildirmişti. Hatta Templierlerin olaydan malî anlamda etkilenmemesi için onların Haşîşilerden aldıkları haraç miktarını kendi hazinesinden karşılamayı taahhüt etmişti. Uzun bir süre kralın yanında kalan elçilik heyeti daha sonrasında geri dönmek üzere yola çıkmıştı. Fakat Trablus topraklarında n geçerken gelirlerinin düşeceği endişesini taşıyan Templier Şövalyelerinin saldırısına uğrayarak öldürülmüşlerdi. Gelişmeler karşısında çok sinirlenen Kral Amaury, Templierlerin Büyük Üstadına haber göndererek suçluların kendisine teslimini istemişti. Ancak bütün ikazlarına karşın isteği yerine getirilmeyince bizzat harekete geçmiş ve suçluları zor kullanarak yakalayıp hapsedmişti.

Kral sonrasında Reşideddin Sinan'a haberciler göndererek olaydan duyduğu üzüntüyü bildirmişti. Haşîşi reisi de olayın çok fazla üstüne gitmeyip sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bu nedenle belki de tarihin akışında ciddi bir etki doğurabilecek bu olayda onun gerçekten böyle bir şey isteyip istemediği ya da haşîşiler Hıristiyan oldukları takdirde bölgedeki gelişmelerin nasıl bir seyir takip edeceği sorusu da yanıtsız kalmıştır.

PRENSES SYBLLE'NİN AŞKI

Kudüs Haçlı Krallığı'nda daha Kral Amaury'nin sağlığında yegâne erkek varisi IV. Baudouin'in cüzzam hastalığından müzdarip

olduğunun anlaşılması büyük bir üzüntü meydana getirmişti. Dolayısıyla Amaury'nin 1174'deki ölümünün ardından başa geçen Cüzzamlı Kralın iktidarının çok fazla sürmeyeceğinin bilinmesi nedeniyle ablası Syblle'nin evlendirilmesi ve böylece tahta bir aday bulunması gündeme gelmişti. Mamafih prensesin ilk eşi Montferrad ailesinden William evliliklerinden kısa bir süre sonra sıtma hastalığından hayatını kaybetmişti. Bununla birlikte evlilikleri tamamen sonuçsuz kalmamış ve Syblle, Baudouin adı verilen bir erkek çocuğu dünyaya getirmişti. Yine de Cüzzamlı Kralın durumu sebebiyle bebek büyüyene kadar ona vesayet edecek birinin gerekliliği Syblle için yeni bir eş arayışını da kaçınılmaz kılmıştı.

Aynı günlerde krallıkta Syblle'nin gönlünü İbelin ailesinin ortanca oğlu Remle Hâkimi Baudouin'e kaptırdığı konuşlmaya başlanmıştı. Fakat Syblle'nin annesi Agnes ikilinin arasındaki bu aşka tamamen karşı görünüyordu. Zira kendisi de Baudouin'in ağabeyi Hugh ile evli olup bu zat kısa bir süre önce ölmüştü. Eşinin kardeşlerini çok fazla sevmediği anlaşılan Agnes'in, Baudouin-Syblle birlikteliğinden hazzetmesi pek düşünülemezdi. Yine de Baudouin'in sevilen ve aynı zamanda bölgenin siyasî şartlarını da bilen biri olması Agnes'in elini kolunu bağlamaktaydı. Ancak beklenmedik bir gelişme her şeyi bir anda onun lehine çevirmişti. Kudüs Ordusu 1179'da Selahaddin karşısında Merc-i Uyun Savaşı'nda büyük bir yenilgiye uğramıştı. Bu mağlubiyetin Agnes'i ilgilendiren kısmı ise damat adayı Baudouin de İbelin'in savaşta esir düşmesiydi.

Öte yandan Agnes istemediği damat adayından kurtulduğunu düşünürken kızı, Dımaşk'da hapiste tutulan Baudouin'e yazdığı mektuplarında onu halen sevdiğini ve kurtulur kurtulmaz evlenmek için kardeşini ikna edeceğini söylemekteydi. Fakat Selahaddin, Baudouin gibi birini kolayla bırakmak istememiş ve ondan yüksek meblağlı bir fidye talep etmişti. 200.000 altınlık söz konusu parayı kendi imkânlarıyla bulmak İbelin Kontu için pek mümkün görünmüyordu. Bu nedenle esaretten

döndükten hemen sonra Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'dan yardım istemek üzere İstanbul'a gitmeye karar vermişti. Zira kardeşi Balian'ın, onun yeğeni ile evli olması nedeniyle kendisinden yardım görebileceğini umuyordu.

Yolculuğunun öncesinde yanına gelen Prenses Sybille'e üzerinde böylesine ağır bir fidyeye yükü varken evlenmesinin mümkün olmadığını söyleyerek İstanbul'un yolunu tutan Baudouin burada imparator tarafından iyi karşılanmıştı. İstedikinden daha fazlası kendisine bağışlanmış ve dönüşü için de bir gemi tahsis edilmişti. Mamafih Selahaddin'e vereceği fidyeye parasının yükünden bu şekilde kurtulmanın verdiği rahatlığı yaşayan Baudouin'i döndüğünde büyük bir sürpriz beklemekteydi. Zira onun, İstanbul'da bulunduğu sırada annesi tarafından ikna edilen Sybille, Guy de Lusignan adlı genç bir şövalye ile evlenmişti.

Böylelikle Agnes istemediği damat adayından kurtulmuş olmasına karşın Kudüs Haçlı Krallığı'nı yıkılışa götüren olaylar silsilesinin de fitilini ateşlemişti. Sybille bu tercihin olumsuz yansımalarına yakından şahit olmak talihsizliğini yaşarken, Baudouin ise eski aşkının Guy de Lusignan ile taç giyme törenlerinden sonra Kudüs'ten ayrılıp Antakya Haçlı Kontu'nun hizmetine girerek hayatının kalan kısmını orada tamamlayacaktı."

BOTRUN DÜĞÜNÜ

Kudüs Haçlı Krallığı'nın yıkılmasında içteki siyasî çekişmelerin önemli rolü olmuştur. Başını Trablus Kontu III. Raymond'un çektiği Müslümanlarla barış taraflısı partinin karşısında III. Joscelin, Renauld de Chatillion ve Templier Büyük Üstadı Gerard de Ridefort'un da içinde yer aldığı savaş yanlısı güçlü bir hizip bulunmaktaydı. Şahinler Partisi olarak da

isimlendirebileceğimiz bu grup etkinliğini evvela Çocuk Kral V. Baudouin'in ölümü sonrasında Sybille ve Guy de Lusignan'ın taçlandırılması olayında göstermişti.

Söz konusu Şahinler Partisinin üyelerinden Gerard de Ridefort 1173 senesinde Ortadoğu'ya geldiğinde ilk önce Trablus Kontu III. Raymond'un hizmetine girmişti. Paralı asker olarak başladığı Haçlı kariyerinde kendisine kont tarafından kendisine sahibi herhangi bir şekilde ölecek ilk mülk varisesi ile evlendirileceği sözü verilmişti. Bir süre sonra Botrun Sahibi William Dorel ölünce toprakları ilk eşinden doğan kızına kalmıştı. Gerard, Trablus hâkiminin sözünü tutmasını beklerken Pisalı Plivain ismindeki zengin bir tüccar araya girmiş ve bu kızla evlenmek istediğini bildirmişti. Hatta Plivain, kontun tercihini etkilemek üzere ona, varisenin ağırlığı kadar altın vermeyi taahhüt etmişti. Sonuçta Raymond tercihinin Pisalı tüccardan yana kullanmış ve 64 kilogram gelen kız ile evlenmek üzere Plivain 10.000 Bizans altını ödemişti.

Trablus kontunun Botrun varisesini kendisinin yerine köylü kabul ettiği biriyle evlendirmesini hakaret olarak kabul eden Gerard de Ridefort kızgın bir şekilde onun hizmetinden ayrılarak Kudüs'e gitmişti. Burada Templier Şövalyelerine katılan Gerard bir süre sonra Büyük Üstad Arnold de Toroga'nın 1185 yılı başlarındaki ölümünün sonrasında onun yerine seçilmişti. Zamanlama Gerard için müthişti. Derhal III. Raymond'un karşısında, Şahinlerin arasında saf tutan yeni Büyük üstad, Cüzzamlı Kralın ablası Sybille ve eşi Guy de Lusignan'ı tahta çıkarmak üzere faaliyette bulunmaya başlamıştı. En nihayetinde olayların seyri onun ve mensubu olduğu Şahinlerin istediği şekilde cereyan etmişti. Sybille ve Guy, Kutsal Mezar Kilisesinde taçlandırılırken Trablus Kontundan intikamını almanın mutluluğu içindeki Gerard de Ridefort kiliseden çıkarırken *bunun Botrun düğünün karşılığı olduğunu* haykırmıştı.

USAME B. MUNKİZ'DEN; MÜSLÜMANLARA BENZEYENLER

Haçlılar, Ortadoğu'ya geldikleri dönemden itibaren buranın siyasî şartlarına olduğu kadar sosyal şartlarına da ayak uydurmaya çalışmışlardır. Zaman geçtikçe de bu durum çok daha açık şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Onların söz konusu dönüşümlerini Usame b. Munkiz'in aşağıda aktaracağımız hikâyesinde de açıkça görmek mümkündür.

Adamlarımdan birini bir iş için Antakya'ya göndermiştim. O sırada Antakya'da aramızda bir dostluk bulunan Reis Theodoros Sophianos vardı. Antakya'daki nüfuzu kuvvetliydi. Bir gün adamıma şöyle dedi; Bir Frenk dostum beni davet etti. *Sen de benimle gel de adetlerini öğrenirsin.* Adamım hikâyeyi şu sözlerle anlattı;

Onunla birlikte gittim. Frenklerin önceki seferlerinde gelmiş yaşlı kuşaktan bir şövalyenin evine vardık. Emekli olmuş ve Antakya'daki mülkünün geliriyle geçiniyordu. Şövalye son derece temiz ve leziz yiyeceklerle dolu olağanüstü bir sofraya kurdu. Yemeklerden kaçındığımı görünce *gönül rahatlığı ile yiyebilirsiniz. Ben Frenk yemekleri yemem. Yemekleri kendi pişirdiklerinden başka bir şey yemeyen Mısırlı kadınlarımız pişiriyor. Ayrıca evime kesinlikle domuz girmez* dedi. Çekine çekine yedim ve sonra oradan ayrıldık.

Pazar yerinden geçerken bir Frenk kadını birden bire yakama sarıldı ve kendi dillerinde anlayamadığım sözler söylemeye başladı. Bu beni aniden büyük bir Frenk kalabalığının merkezi haline getirdi. Sonum geldi sandım. Sonra ansızın misafir olduğumuz şövalye geldi. Beni görünce kadına *bu Müslümanla aranda ne var?* diye sordu. Kadın *bu kardeşim Hurso'yu öldüren adam* dedi. Hurso, Efamiyeli bir savaşçıydı. Hıristiyan şövalye kadına bağırarak *bu bir tüccar ne savaşır ne de savaşta bulunur,* dedi. Orada toplanmış olan kalabalığa bağırdı ve onları dağıttı. Beni de oradan çıkardı ve gitti. O yemek sayesinde mutlak bir ölümden kurtulmuştum.

KERAK DÜĞÜNÜNDEKİ DAVETSİZ MİSAFİR

Ortadoğu'da Haçlıların, Müslümanlar tarafından sıkıştırılmaya başladığı sıralarda ihtiyaçları olan en önemli şey muhataplarından elde edebilecekleri bir barış dönemi idi. Zira İmadeddin Zengi'den bu yana Müslümanların artmakta olan gücü karşısında tamamen köşeye sıkışmış bir haldeydiler. Diğer taraftan uzun zamandır bölgede oldukları için istediklerini elde etmeleri çok da zor değildi. Nitekim Cüzzamlı Kral'ın da çabalarıyla Selahaddin ile arzu edilen barış sağlanabilmişti.

Fakat Maveraiürdün Kontu Renauld de Chatillion'un Mısır'a gitmekte olan bir kervanı yağmalaması üzerine anlaşma kısa sürede bozulmuştu. Tazminat istekleri de kabul edilmeyen Selahaddin hızla harekete geçerek Renauld'un elindeki Moab Kerak Kalesini kuşatmıştı. Zamanlama gayet enteresan olmuştu. Çünkü tam da o sırada kalede bir düğün merasimi yapılmaktaydı.

Renauld'un üvey oğlu Onfroï de Toron ile bir önceki kral Amaury'nin Maria Komnena'dan olan kızı İsabella'nın düğünü için dört bir taraftan gelen misafirler ile birlikte halkın da katıldığı büyük bir eğlence düzenlenmişti. Misafirler, Selahaddin'in ordusunun geldiği haberi ile panik halinde kaleye doğru kaçışmaya başlamışlardı. Öyle ki insanlar kaleye doğru kaçırken hemen arkalarında Selahaddin'in ordusu onları takip ediyordu. Bazı şövalyelerin mukavemeti sayesinde kaçaklar kaleye sığınmayı başaramışlardı.

Hemen ardından kaleyi çepeçevre kuşatan Selahaddin düğünü öğrenmiş ve gelin ile damadın hangi kulede olduklarını sormuştu. Sonrasında da o tarafa mancınıkla ateş açılmasını yasaklamıştı. Onun bu jestine karşılık damadın annesi Etienne de düğün yemekleriyle donattığı bir tepsiyi Selahaddin'e göndermişti.

Sultan davetsiz bir misafir olarak dâhil olduğu bu düğünde gösterdiği alicenaplığına karşın kuşatmayı sürdürmekten de geri durmamıştı. Ancak Cüzzamlı Kral ve İbelinlerin müdafilerin yardımına gelmesiyle birlikte bir süre sonra Moab Kerak önlerinden çekilmek zorunda kalmıştı.

KÜDÜS TAHTINDAN KAÇMAK

Kudüs Krallığı'nın son dönemlerindeki hizipler arası mücadeleler sırasında savaş taraflısı Şahinler Partisi bir oldubitti ile Sybille ile Guy de Lusignan'ı taçlandırmak suretiyle bir adım öne geçmişlerdi. Karşı taraftakiler ise hiçbir şartta kabullenmek niyetinde olmadıkları yeni kral ve kraliçeye karşı kendi taht namzetlerini ortaya koymak suretiyle mukabil bir hamlede bulunmuşlardı. Zira Cüzzamlı Kralın, Sybille'den başka İsabella adında üvey bir kardeşi daha vardı. Amaury-Maria Komnene evliliğinden doğan İsabella daha önceden Maveraiüddün varisi Onfroï de Toron ile evlendirilmişti. Maria ise eşinin ölümünden sonra Balian de İbelin ile evlenmişti.

Şimdi rakiplerine karşı ellerindeki bu kozu kullanmaya hazırlanan Trablus Kontu III. Raymond ve İbelin ailesinin önderliğindeki Güvercinler Partisi gerekirse Müslümanlardan da destek alarak işi silahlı mücadeleye dahi dökmek kararlılığında idiler. Fakat hiç tahmin edemedikleri bir şekilde bu tasarılarından vazgeçmek zorunda kalacaklardı. Çünkü sakın karakterli biri olan Onfroï, onların kararını öğrendikten sonra böyle bir sorumluluk altına girmek istememişti. Dolayısıyla taçlandırma töreninin yapılacağı günün öncesindeki gece şövalyeleri ile birlikte Nablus'tan kaçarak Kudüs'e gelmişti. Burada *utangaç bir çocuk gibi* başını öne eğerek kendisini çok da iyi karşılamayan Sybille ile konuşmaya başlamıştı. Ona, *diğerlerinin kendisini zorla kral yapmak istediklerini fakat buna*

razı olmadığını söyleyince kraliçe de doğru olanı yaptığını ifade ederek kendisi ve eşi Guy adına sadakat yemini almıştı.

Böylece Şahinler-Güvercinler mücadelesi ikincilerin kesin başarısızlığı ile neticelenirken Sybille ile Guy'un tahttaki yeri sağlamlaşmıştı.

ZAFERİN VE FETHİN MÜJDECİSİ

Kudüs Krallığı sona doğru yaklaşırken Renauld de Chatillon'un, Müslümanlara karşı düşmanca tutumu sebebiyle iki taraf arasında sürdürülmeye çalışılan barışın da sonuna gelmişti. Kaçınılmaz şekilde yaklaşmakta olan savaş öncesinde Kral Guy de Lusignan tahta çıktığı zamandan beri aralarının iyi olmadığı Trablus Kontu III. Raymond ile barışmak üzere bir heyet göndermeye karar vermişti. Templierlerin Büyük Üstadı Gerard de Ridefort, Hospitalierlerin Büyük Üstadı Roger de Moulins ve Balian de İbelin'in de içinde yer aldığı kalabalık bir heyeti Trablus'a doğru yola çıkarmıştı. Yolda Balian kendi mülkü olan Nablus'daki bazı işlerini halletmek üzere gruptan bir süreliğine ayrılmıştı. Geriye kalanlar ise yolculularına devam ederken geldiklerini haber alan III. Raymond'tan bir haberci onlara ulaşmıştı.

Kont daha evvelden Selahaddin ile yapmış olduğu anlaşma çerçevesinde Haçlı topraklarına akın düzenleyen bir Müslüman kuvvetine Trablus arazisinden geçiş izni vermek zorunda kaldığı ve bunların sabah saatlerinde topraklarından geçip akşam güneş batmadan geri döneceklerini bildirmişti. Heyettekileri, Müslüman birliğinin geçişi sırasında oldukları yerde kalmalarını konusunda uyarmıştı. Ancak savaş heveslisi Templier Büyük Üstadı bu uyarıyı dikkate almayarak bulundukları La Fève Kalesi'nden civardaki Templier garnizonlarına haber göndererek yanında toplanmalarını istemişti. Böylece, Türk süvarilerin Trablus Kontluğunun topraklarından geçtiği gün içinde

Gerard de Ridefort'un yanına Templier ve Hospitalierlerden toplamda 110 şövalye toplanmıştı. Buna karşılık akşamüstü yaptıkları akından dönen Türk süvarisinin sayısı ise 7.000 kişiydi. Onların sayısının fazlalığı karşısında Hospitalier Büyük Üstadı Roger de Moulins ve Gerard'ın yardımcısı Jacques de Mailly kısa bir duraksama geçirmiş ve Gerard'a saldırıp saldırmamak hususundaki tereddütlerini ifade etmişlerdi. Fakat Templier Büyük Üstadı, yardımcısına alaycı bir şekilde bakarak *sarışın kafacığımı feda edemeyecek kadar çok seviyorsun dediğinde muhatabından Savaşta ben hayatımı kahraman bir erkek gibi kaybedeceğim. Bir hain gibi geri kaçacak olan sensin* cevabını almıştı.

Böylesine bir konuşmanın sonrasında şövalyeler aşağıdaki vadide atlarını dinlendirmekte olan Türk süvarisine karşı hücumla geçmişlerdi. Ancak bu sonucu belli olan bir savaştı ve kısa sürede sona erdiğinde üçü dışında saldırganların hepsi öldürülmüştü. Kaçıp kurtulmayı başaran üç kişiden biri de Gerard de Ridefort idi...

TEPEDEKİ ÇADIR

Hittin, Selahaddin Eyyubî'nin oğlu el-Melik el-Efdal'in katıldığı ilk savaş olmuştu el-Efdal genç yaşta katıldığı bu savaşta yaşadığı bir anı daha sonra ünlü tarihçi İbn el-Esir'e şu şekilde aktarmıştır;

Hittin'de babamın yanındaydım. Bu benim şahit olduğum ilk savaştı. Kral beraberindeki süvarilerle o tepede kalınca önderindeki Müslümanlara karşı öyle korkunç bir saldırıda bulundular ki onları babamın yanına kadar sürdüler. Babama baktığımda yüzü mahzundu ve rengi kaçmıştı. Sonra sakalından tutup ilerledi ve *şeytan yalan söylemiştir*, diye bağırdı. Bunun üzerine Müslümanlar tekrar Haçlıların üzerine saldırıp

tepeye kadar çıktılar. Düşmanın ricat ettiğini ve Müslümanların da peşlerinden gittiğini görünce sevincimden: *Onları yendik* diye bağırdım.

Tam bu sırada Haçlılar ikinci bir saldırıda bulundular ve Müslümanları babamın yanına kadar sürdüler. Babam yine önceki gibi yaptı. Müslümanlar, onlara saldırıp tepeye kadar sürdüler. Ben de yine *onları yendik* diye bağırdım. Bunun üzerine babam bana dönüp; *Sus! O çadır yıkılmadıkça onları yenmiş olmayız*, dedi. Babam benimle konuşurken birden o çadır da yıkıldı. Bunun üzerine atından inip Allah'a şükür secdesine kapandı ve sevincinden ağladı.

SELAHADDİN'İN CÖMERTLİĞİ

Hittin'de kazanılan zaferin ardından sıra Kudüs şehrine gelmişti. Selahaddin Eyyubî burasını 88 yıl önce Haçlılar nasıl ele geçirdiler ise o şekilde almaya yemin etmişti. Kudüs 1099 senesinde el değiştirdiğinde yaşanan katliamlardan sonra uzun bir süre hayalet şehir görüntüsünde kalmıştı. Öyle ki Haçlıların burasını zaptını müteakip yaşanan katliam sahnelerini olayın görgü şahitlerinden biri *Mabetler Mahallesine girdiğimizde atlarımız dizginlerine kadar çıkan kan birikintileri ve cesetler içinden geçmek zorunda kaldık* sözleriyle aktarmaktadır.

Selahaddin de ordusuyla şehir önlerine geldiğinde burasını kılıç zoruyla ele geçirmeye kararlı görünüyordu. Nitekim durumu müzakere etmek üzere yanına gelen Balian de İbelin'i de geri göndermişti. Fakat Balian ikinci görüşmede Selahaddin'i sulh yoluyla şehri teslim almak üzere ikna etmeyi başarmıştı. Haçlı kontu ettiği yemini bozmak istemeyen Selahaddin'e *Ey Sultan, iyi bil ki biz bu şehirde Allah'tan başkasının bilemeyeceği kadar büyük bir kalabalığa sahibiz. Bu topluluk aman almak umuduyla savaşa ara verdi. Sen diğer şehirlerin*

halkına aman verdiğin gibi onlara da aman verirsin zannettiler. Onlar ölmek değil yaşamak istiyorlar. Fakat ölümden başka çare olmadığını görürsek Allaha yemin ederim ki çocuklarımızı ve eşlerimizi öldürür, mallarımızı ve eşyalarımızı ateşe veririz. Size bunlardan bir dinar, bir dirhem istifade ettirmeyiz. Ne bir erkek ne de bir kadın esir alabilirsiniz.

Bu işi bitirdikten sonra Kubbetü'l-Sahra'yı Mescid el-Aksa'yı ve diğer yerleri tahrip eder. Sonra da elimizdeki eseri Müslümanları öldürürüz. Bunların sayısı beş bindir. Sonra kendimize bir tek hayvan bile ayırmadan hepsini öldürür ve ardından size karşı saldırıya geçeriz. Kanını müdafaa etmek isteyen insanlar gibi savaşıyoruz. O zamanda öldürülenlerin sayısınca adam öldürmedikçe ölmeyiz. Ya şerefimizle ölür ya da şerefli bir şekilde galip geliriz, sözleriyle hitap etmişti.

Selahaddin de çok fazla kan dökülmesini istemediği için Kudüs'ü kılıç hükmünde aman ile almayı kabul etmişti. Buna göre şehirdekiler kişi başına ödeyecekleri belli bir miktar paranın karşılığında istedikleri yere gidebileceklerdi. Maddî durumu iyi olmayanlar için ise toplamda 30.000 altın ödenmesi kararlaştırılmıştı. Şehirdeki bütün maddî imkânların kullanılmasına karşın yine de pek çok kişi istenilen meblağı ödeyemediği için esarete sürüklenmişti.

Balian de İbelin, Selahaddin ile arasındaki iyi ilişkiler çerçevesinde bunlardan 1000 kişinin kendisine bağışlanmasını rica etmiş ve isteği kabul edilmişti. Aynı şekilde Selahaddin'in kardeşi el-Adil'e 1000, Kudüs Patriğine de 700 esir bağışlanmıştı. Sultan serbest kalanlara çok iyi muamele etmişti. Şehirden ayrılırken kendisinden ricada bulunan kadınların eşleri eğer yaşıyorlarsa serbest bıraktırmış ölenlerin eşlerine ise geçimleri için para vermişti. Ayrıca onların Trablus'a gitmelerine kadar güvenlikleri için muhafızlar tayin etmişti. Onun yaptıklarının tamamen aksine olarak Kudüs'ten çıkabilenler Botrun ve Nephin topraklarına geldiklerinde buranın hâkimi Richard adamlarını geçitlere yerleştirerek onların ellerinde

kalanları çalmaktan çekinmemişti. Mülteciler Trablus'a geldiklerinde de ilk önce şehre alınmamışlar ve bir başka soygun felaketi ile de burada karşı karşıya kalmışlardı.

Trablus'a gidenlerin kendi topraklarında gördükleri bu eziyete karşın Askalan, Gaza ve bazı Kudüslüler Avrupa'ya geçmek üzere İskenderiye Limanı'na gelmişlerdi. Burada etrafları kendilerine zarar verilmesin diye bir çit ile çevrilip gece gündüz muhafaza için nöbetçiler konulmuştu. Daha sonrasında ise İskenderiye limanındaki İtalyan şehir devletlerinin gemileri Selahaddin'in emri gereğince bu insanları Avrupa'ya ücretsiz taşımaya mecbur bırakılmışlardı. Mülteciler gemilere binmeden önce de bütün iase maddeleri Müslüman makamları tarafından gemilere yüklenmiş ve kaptanlara da onları Avrupa'da güvenli bir limana bırakacaklarına dair *İncil* üzerine yemin ettirilmişti.

Eyyubi sultanının 88 yıl önce ve hatta o sırada Haçlıların yaptıklarıyla bütünüyle tezat teşkil eden söz konusu tavrı yüz yıllar boyunca nesilden nesile aktarılmış ve adının zihinle da-
ima canlı kalmasını sağlamıştır.

HITTİN SAVAŞI SONRASINDA KUDÜS PATRİĞİ TARAFINDAN BATI ÜLKELERİNİN HÂKİMLERİNE YAPILAN YARDIM ÇAĞRISI

Tanrının lütfuyla şerefli lordlar, krallar, prensler, dükler, kontlar, markizler ve Kutsal Ana Kilisesinin bu mektubu okuyan çocukları... Ben, Efendimizin Kutsal Diriliş Kilisesinin Patriği Eraclius üzüntü ve yas içinde kalplerinizde acıma ve şefkat duygularının ortaya çıkacağını umarak sizleri selamlıyorum.

Size üzerimizdeki üzüntü yükünü ve benzersiz keskin acıyı anlatmaya çalışacağım. Duçar olduğumuz *yazık yazık* kelimesinden başka bir şey kullanamayacağımız hezimet ve

talihsizlikler çok büyüktür. Bu yüzden Muhammed'in inançsızlarının ve Selahaddin'in şeytana tapanlarının bir günde 25.000 kardeşinizi öldürdükleri için yazık bize... Bu bizim dinimizin Yüce Tanrısına bir aşağılamadır. Yazık Yazık Efendimiz, günahlarımızdan ötürü bunu sen bize reva gördün. Senin öfken ve gözlerinde hayat veren Kutsal Haçın Müslümanlara kaybına, Kudüs kralının, üç piskoposun ve onlarla birlikte savaşanların ölümüne kadar en ufak bir merhamet görünmedi. Düşman büyük kitlelerle yeryüzünü kapladı ve Hristiyanların adını oradan sildi. Kutsal topraklardaki Akka, Nazareth, Taberiyye, Safuriyye, Cenin, Jezreel, Sebaste, St. Gilles Kalesi, Tarafın, Bethel, el-Bire, Remle, Bethelem, Hebron, Tuqu, Kubbayba, Bethelgel, Yalu, Belvoir, Lidya, Latrun, Askalan, Yafa Arsuf, Celiliyye, Kalkiliyye, Kaysariyye, Kakun, Kalansuve, Merle, Hayfa, Beytu Nube, İbelin ve daha başka otuz kale ve müstahkem mevki kaybedildi. Gerçekten İsa'nın haçının hain düşmanları kiliselerimizi atları için ahıra çevirdiler. Hristiyan kadınlara kilise mihraplarının önünde tecavüz ettiler. Ancak Tanrı, rabbımızın kurtuluşumuzu kazandığı kutsal şehir Kudüs'ün düşmanın eline geçmesini önleyebilir.

Kardeşlerim! Kendi kurtuluşunuz için yardım edin. Kendi günahlarımız sebebiyle kaybettığımız efendimizin son derece değerli ağacı, çarmının kanı sizi harekete geçirmeli. İnanların acılı gözyaşları sizi harekete geçirmeli. Öyle ki, bu kez tehlike son derece büyük ve yardım son derece acil olup Doğudaki Hristiyan toprakları tamamen tahrip edilmeden yetiştirilmelidir. Askerî ve maddî gücünüzle bunları savunabilirsiniz. Üstelik İsa'nın zalim düşmanı bir günahkâr ordusuna komuta eden Selahaddin şu an çok yakında ve korkarım kısa süre sonra Kudüs'ü kuşatacaktır. Her kim insanlığın kurtuluşu için çarمیhta ölen İsa'ya inanıyorsa haçları giyip mirası olan kutsal toprakları özgürleştirmek için uzun bir yolculuğa çıkmalıdır. Onun öğüdü ile yardımımıza gelmelidir. İnanlarına sonsuz yaşam veren Kutsal Mezar Kilisesinin destekçisi olmalıdır.

Buna uygun olarak harekete geçenlere suçlarından dolayı tam bir af ile ölse de kalsa da sonsuz bir yaşam sözü veriyoruz. Sefere çıkacak olanlar bilmeli ki eğer bütün günahlarından tam bir tövbe ederlerse Tanrımızın, havariler Petrus ile Paulus'un ve bizim bağışlamamıza bütün günahlarının kefaretiden kurutulacaklardır. Bütün hayırseverleri, destek olanları ve sefere katılanları cemaatimizde ve dualarımızda hatırlayacağız. Onları cemaatimizden biri olarak göreceğiz. Sadece iki şehir kaldı....

YÜZÜCÜ İSA'NIN HİKÂYESİ

Hittin'de esir edilen Kral Guy de Lusignan daha sonrasında Selahaddin tarafından serbest bırakılmıştı. Kral serbest bırakıldıktan sonra Konrad de Montferrad'ın elindeki Sur'a gitmişti. Ancak buraya alınmayınca beraberindeki az sayıdaki kuvvetlerle güneye yönelerek Akka şehrini kuşatmıştı. Haçlıların gelişinden hemen sonra Selahaddin de kendi ordusuyla gelip onları çevirmişti. Dolayısıyla Akka'da kuşatanın kuşatılması gibi bir istisnai durum ortaya çıkmıştı. Fakat muhasarayı başlatan Kral Guy de Lusignan bu kararı akıl dışı bir cesaretle almış değildi. Nitekim o, Kudüs'ün Müslümanlar tarafından zaptının Avrupa'da duyulduğunu ve büyük kralların dışında kutsal şehirlerini kurtarmak üzere hızla harekete geçecek insanların olduğunu bilmekteydi. Onların zaman içinde gelip kendi kuvvetlerini destekleyeceklerini hesaba katmıştı ki bunda da yanılmadığı kısa süre içinde ortaya çıkmıştı. Bu şekilde Avrupa'dan gelen takviyelerin ulaşmasıyla Akka çevresindeki Haçlı muhasarası daha da sıkılaşmıştı. Şehre dışarıdan haber ve takviye ulaştırılması da bu nedenle zorlaşmıştı. Gerekli emirler ve müdafilerin maaşları zaman zaman yüzücüler vasıtasıyla gönderilmekteydi.

Bunlardan biri de İsa adlı bir askerdi. Muhasara altındaki şehre gönderilen mühürlü mektup ve para torbalarını beline

bağlayıp geceleri yüzmek suretiyle şehre ulaştırmaktaydı. Düşman karakol gemilerine rastladığında ise dibe dalıp onlardan uzak bir noktada su yüzüne çıkararak kurtuluyordu.

Yine bir gece içerisinde 1.000 dinar ve ordu mektupları bulunan üç keseyi beline dolayıp yola çıkmıştı. Ancak sonrasında bir süre hedefine ulaşıp ulaşmadığına dair hiçbir haber gelmemişti. Zira normalde onun şehre ulaştığı haberi Akka'dan dışarıdaki Selahaddin'in ordusuna gönderilen bir güvercin ile bildirilmekteydi. Fakat bu kez güvercin gönderilmemiş ve insanlar onun ölmüş olabileceğinden endişe etmeye başlamışlardı. Günler sonra Akka müdafileri şehrin kıyısında karaya vurmuş bir ceset ile karşılaşmışlar ve yapılan araştırmadan sonra bunun Yüzücü İsa olduğu anlaşılmıştı. Zira belinin çevresindeki mühürlü altın ve mektup torbaları halen durmaktaydı. Sağlığında görev aşkıyla dolu olan bu adam ölümünden sonra da kendisine verilen görevi yerine getirmişti.

MÜSLÜMANLARIN YANINDA SAVAŞAN FRANK KAÇAKLARI

Akka önlerinde uzun süren mücadeleler dolayısıyla Haçlılar arasından bazıları Müslümanlar tarafına kaçıp Selahaddin Eyyubî'ye hizmet etmeye başlamışlardı. Bunlara bir gemi verilerek denizlerdeki Haçlılara saldırımları emredilmişti. Kaçakların gemisi Hristiyanların kutsal günlerinden birinde Kıbrıs Adası'nda karaya çıkmıştı. O gün denizin kıyısındaki kilisede ada sakinlerinden pek çok insan toplanmıştı. Kaçaklar da ilk önce kiliseye giderek adalılarla birlikte bayramı kutlamışlar ve tören bittğinde ise buradaki kadın, erkek ve rahip herkesi yakalayarak gemilerine bindirip Lazkiye'ye getirmişlerdi. Kaçakların elde ettiği ganimet o kadar büyük olmuştu ki bunu aralarında paylaştıklarında her birinin hissesine 4000 gümüş düşmüştü.

HAÇLILARIN SAFLARINA KAÇAN MÜSLÜMAN ASKERLER

Akka kuşatması devam ederken günden güne Avrupa'dan gelenlerle sayısı artan Haçlı ordugâhına içerisinde 300 kadının yer aldığı bir gemi de ulaşmıştı. Bu kadınlar askerlerin cinsel isteklerini karşılamak üzere kurulan bir genelevde çalışmaya başlamışlardı. Akka müdafileri bunu haber aldıklarında genelevin bulunduğu tarafa baskın düzenleyip içindeki bazı kadınları yakalayarak şehre götürmüşlerdi. Yine Müslüman askerlerinden bazılarının da bu nedenle Haçlılar tarafına kaçtıkları görülmüştü.

Bunun dışında Müslüman ordusunda görev yapan memluklerden bazıları İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard'ın cömertliğini duydukları için bazıları da işledikleri suçlardan ötürü cezalandırılmaktan korktuklarından Haçlı tarafına kaçarak kralın hizmetine girmişlerdi. Böylelikle kralın bölgede olduğu dönemde yanında 300 kadar memluk toplanmıştı. İngiltere'ye dönerken de bunlardan 120 tanesini beraberinde götürmüştü.

Yine İngiltere Kralı ile anlaşılan bölgedeki bedeviler, onun Akka'nın zaptından sonra gerçekleştirdiği askeri harekât sırasında Mısır'a ulaşmaya çalışan çok zengin bir Müslüman kervanını ele geçirmesine yardımcı olmuşlardı.

KAÇIRILAN BEBEĞİN HİKÂYESİ

Akka kuşatması sırasında Müslüman hırsızlar geceleri düşman ordugâhına girip çadırlarda bulabildikleri her şeyi çalmak ve bu sayede karışıklık çıkarmakla görevlendirilmişti. Hırsızlar bir gece Haçlı çadırlarına girdiklerinde dönüşte beraberlerinde henüz üç aylık bir bebek ile gelmişlerdi. Çocuğun annesi bütün geceyi onu aramak ve bunun için yardım istemekle geçirmişti. Kadının durumu Haçlı prenslerinin dikkatini çekmiş

ve ona; *Selahaddin çok bağışlayıcı biridir. Sana, onun yanına gitmen için müsaade edeceğiz. Git ve ona çocuğunu sor. Mutlaka sana çocuğunu bulacaktır*, demişlerdi.

Daha sonra kadın Haçlıların yanından ayrılıp, Müslüman ileri karakollarının bulunduğu yere gelmiş ve bir tercüman vasıtasıyla onlara derdini anlatmıştı. Askerler onu, Selahaddin'in yanına gönderdiler. Kadın, Sultan ile at üstünde Tell-Haruba'daki karargâhına giderken karşılaştı. Yüzünde ağlamaklı ve acı dolu bir ifade vardı. Selahaddin yanındakilere onun derdini sorup öğrendiğinde gözü yaşlı bir şekilde kadının çocuğunun bulunmasını emretti. Adamlar etrafa dağılarak bebeğin aramaya başladılar. Nihayetinde onu bir köle pazarında satıldığını öğrendiler. Sultan parasının verilip onun alınması emretti. Bebek getirilip de kadına teslim edilene kadar da bulunduğu yerden ayrılmadı. Kadın çocuğu getirilince onu bağrına basıp ağlamaya başlayınca orada bulunanların da gözleri doldu. Ardından Sultan, kadının yanına muhafızlar vererek onun ve bebeğinin Haçlı ordugâhına güvenlik içinde dönmelerini sağladı.

HAÇLILARIN KAHRAMANLIKLARI

Akka önlerinde yaşanan mücadeleler zaman zaman tam anlamıyla bir taktik savaşı haline gelmekteydi. Nitekim kaledeki müdafiler, Haçlılar tarafından ağır tazyik görmeye başladığında ya da güçlü bir saldırıya uğradığında bu durum davullarla saldırganların arka tarafında yerleşmiş olan Sultan'a ulaştırılıyordu. Ardından Müslüman ordusu saldırıya geçerek Haçlıları kaleye yaptıkları hücumu durdurmaya mecbur bırakıyorlardı.

Kuşatma devam ederken bir gün Selahaddin, kaledeki lerin ricası üzerine onların üzerindeki baskıyı hafifletmek üzere Haçlılara karşı genel bir saldırı yapmaya karar vermişti.

Münadiler vasıtasıyla ordudaki yaya ve süvarilere gerekli hazırlıkların yapılması duyurulmuştu. Daha sonrasında şiddetli bir şekilde başlayan Müslüman saldırısı Haçlıların piyadele-
rinin meydana getirdiği savunma duvarına çarparak hız kes-
mek zorunda kalmıştı. Kanatlara yapılan saldırılar da bir ne-
tice vermemişti.

Düşmanın savunmasının delindiği bir noktada Haçlılar safındaki yaya bir asker siperlerinin önündeki istihkâma çı-
karak kendisine verilen taşları buraya ulaşmaya çalışan Müs-
lümanların üzerine atmaya başlamıştı. Bu asker elliye yakın
ok ve taşın kendisine isabet etmesine rağmen aldığı yaraları
umursamadan kararlı bir şekilde savaşıma devam etmişti.
Bu savaşçının azmi karşısında çaresiz kalındığı sırada Müs-
lüman tarafındaki naftçılardan biri onu canlı canlı yakmayı
ve saf dışı etmeyi başaramamıştı.

Yine aynı saldırı sırasında Haçlılar safında yeşil pelerin
giymiş bir kadın istihkâmın üzerinden attığı oklarla saldır-
ganlardan pek çoğunu yaralamıştı. Müslümanlar en nihaye-
tinde onu da bertaraf etmeyi başarıp yayıyla birlikte Sultan'ın
huzuruna getirmişlerdi.

OKÇULARIN DÜELLOSU

Akka kuşatması sırasında her iki tarafta da keskin nişancı ok-
çular yaptıkları atışlarla muhataplarına zarar vermek için elle-
rinden geleni yapmaktaydı. Bu nedenle de kendilerinden son
derece çekinilmekteydi. Akka müdafilerinden bir keskin ni-
şancı bir gün karşı taraftaki Galli bir okçuya atış yapmasına
karşın onu vuramamıştı. Zira Galli de okçuluk sanatında ma-
hir bir kişiydi. Sonrasında bu ikisi arasındaki rekabet bir dü-
elloya dönüşmüştü.

Bir gün Türk okçu ateşkes isteyerek muhatabına sesini duyurabileceği kadar sokulup onunla konuşmaya başlamıştı. Galliye; *nerelisin? Adın ne? Seninle tanışmak beni memnun etti. Gerçekten becerikli bir okçu olduğumu görüyorum. Bu nedenle bana rahatlıkla cevap verebilirsin*, deyip kendisini tanıtmaya başlamıştı. Daha sonra *ayrıca yaptıklarım ve kazandığım zaferler bizim tarafta son derece ünlüdür* demişti. Galli de kendisini tanıtip adını söyleyince Türk okçusu yine söz alarak *haydi hangimizin okçulukta daha iyi olduğuna dair iddiaya girelim. Birbirimize karşı atış yapalım. Sonra sıra diğerine geçsin. Önce sen duracaksın ben atış yapacağım. Sonrasında ben hedef olacağım sen bana atış yapacaksın* şeklinde bir teklif sunmuştu.

Galli bunu kabul edince Türk okçusu sadağından bir ok çekerek yayına takmış ise de attığı ok hedefini bulamadan boşa gitmişti. Galli sıranın kendisine geldiğini söylediğinde diğeri bunu reddederek ikinci bir atış yapmak istemişti. Ancak anlaşmanın bu şekilde bozulduğunu gören Galli muhatabı kendisine nişan alırken hızla nişan alıp okunu fırlatmış ve onu göğsünden vurarak saf dışı bırakmayı başarmıştı.

SELAHADDİN'İN GÖZÜNDEN HAÇLI KADINLARI

Kudüs'ün, Müslümanlar tarafından fethinin sonrasında Avrupa'da ciddi bir reaksiyon ortaya çıkmıştı. Heyecanlanan ahali Hristiyanlığın kutsal şehrini geri kazanmak için yola çıkmakta gecikmemişti. Din adamlarının taşıdığı Hz. Muhammed'in, Hz. İsa'yı dövdüğünü gösteren pankartların da galeyana getirdiği söz konusu topluluğun içerisinde sadece erkekler değil kadınlar da önemli bir yekûn tutmaktaydı. Bunlar o sırada Akka'yı kuşatmış olan artık sadece isim olarak Kudüs Kralı unvanına sahip Guy de Lusignan'a katılmışlardı. Avrupa'dan uzun bir

yolu kat ederek savaşmak üzere Ortadoğu'ya gelen bu kitlelerin arasında yer alan kadınların adanmışlıkları bizzat Sultan Selahaddin Eyyubî'nin de dikkat ve hayranlığını celp etmişti. Sultan, Akka önlerindeki mücadele ile alakalı halifeye yazdığı mektubunda bunu şu sözlerle ortaya koymuştu;

Kadınlar bile ülkelerinden deniz yoluyla bizimle savaşmak üzere geliyorlar. Onlardan bir markiz emrinde süvari, yaya, okçu ve mızraklı 500 askerin bütün masraflarını üstlenerek onların başında gelmişti. Onun gemisine İskenderiye yakınlarında yakalanıp el konuldu. Başka bir melike, Alman imparatoru ile geldi. Birçok Frenk kadını zırh giyip savaşmak için kalkanlar ve uzun saplı mızraklar taşıyorlar. Yapılan çarpışmalarda onlardan bazıları ölü bulundu. Zırhları çıkarılmadan kadın oldukları anlaşılamadı.

Haçlı kadınlarının savaş konusundaki istekliliğini bu şekilde ifade eden Sultan kendi askerinin ise bunun tam aksine bir durumda olmasından şikâyetçi idi. Nitekim bu durumu Müslümanlar ise sızlanıp sabırsızlanıyorlar. Bölük bölük olup toplanamıyorlar. Kaçıp giderek dönmüyorlar. Ancak para verilince kalıyorlar şeklinde ifade etmişti.

SELAHADDİN'DEN, KRAL RİCHARD'A KUDÜS CEVABI

Uzun süren Akka muhasarası İngiltere ve Fransa krallarının gelişlerinin sonrasında neticeye kavuşmuş ve şehir Haçlıların eline düşmüştü. Akabinde Fransa Kralı da ülkesine dönmüş ve İngiltere Kralı Richard seferin komutasını tek başına ele almıştı. Artık hedefini Kudüs olarak seçen kralın başlattığı ileri hareket ise Selahaddin Eyyubî'nin ve ordusunun varlığı sebebiyle başarısız olmuştu. Uzayıp giden mücadeleler devam ederken taraflar bir yandan da sulh görüşmelerine başlamışlardı.

Kral Richard bu vesile ile muhatabına yolladığı bir mektupta ona şöyle bir teklifte bulunmuştu;

Müslümanlar ve Franklar uzun süren mücadelelerden bitkin düştüler. Her iki tarafın toprakları da tamamen yıkıntı haline geldi. Hayat ve zenginlik tahrip edildi. Bütün bunların vadesi bitmiştir. Şimdi hep birlikte Kudüs, Kutsal Haç ve bu topraklar için konuşalım. Kudüs bizim inancımızın merkezidir. Aramızdan bir kişi bile kalsa ondan vazgeçmeyiz. O yüzden Ürdün'e kadar bu toprakları bize geri verin. Kutsal Haç da sizin için değerli olmayan bir odun parçasıdır. Fakat bizim için önemlidir. Dolayısıyla Sultan, onu bize hediye etmelidir. Böylece aramızda barış yapmalı ve zorlukları sona erdirmeliyiz.

Sultan Selahaddin, Kralın mektubunu adamlarıyla müzakere ettikten sonra ona şu cevabı yazmayı uygun bulmuştu;

Kudüs sizin olduğu kadar bizimdir. Hatta bizim Peygamberimizin burada miraca yükseldiği için size olduğundan daha önemlidir. Bu nedenle kral asla ondan vazgeçeceğimizi düşünmesin. Bizim için Müslümanların arasında teslim ile alakalı tek söz bile söylemek mümkün değildir. Bu topraklar gerçekte bize aitti. Sizin Kudüs ve çevresini ele geçirmeniz ise Müslümanların o zamanki zayıflığı dolayısıyla kaza eseri olmuştur. Elimizdeki topraklar için, bizi rızıklandıran Allah'a şükrederiz. Kutsal Haçın yok edilmesi bizim için ona büyük bir adaktır...

İNGİLTERE KRALI'NDAN GELEN İLGİNÇ EVLİLİK TEKLİFİ

III. Haçlı Seferi sırasında Selahaddin Eyyubi ve İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard bir yandan savaşırken diğer taraftan barış görüşmeleri yapmayı da ihmal etmemişlerdir. Söz konusu görüşmelere tarafların zaman zaman birbirlerine yaptıkları

ilginç teklifler damgasını vurmuştur. Bunlardan biri Selahaddin'in danışmanlarından İbn Şeddad tarafından şöyle aktarılmaktadır;

21 Ekim günü el-Adil bir grup emirle birlikte beni yanına çağırdı. Bize, Richard'ın yanından dönen elçilik heyetinin kendisine getirdiği yeni sözlü ve yazılı mesajı açıkladı. Burada kral, el-Adil ile kardeşi Joanne'nin evlenmesini barış için başlıca şart olarak öne sürmekteydi. Bu hanım kısa süre önce ölen Sicilya hâkiminin eşi olup ağabeyi ile birlikte doğuya gelmişti. Kral Richard şimdi el-Adil ile Joanne'nin evlenmesini ve Kudüs Krallığı'nın bütün sahil bölgesiyle birlikte bu ikisi tarafından yönetilmesini istemekteydi. Ayrıca söz konusu sahaya kendi elinde şu anda kendi elinde bulunan yerleri de ekleyeceğini bildirmişti. Kutsal Haç da, ona verilecekti. Öte yandan bölgede Templier ve Hospitalier şövalye tarikatları tarafından elde tutulmakta olan yerler ise yine bunların idaresinde olacaktı. Yine evlilik ile birlikte iki taraf ellerindeki esirleri serbest bırakacaktı. Kral böyleli şartlarda bir anlaşmadan sonra geri döneceğini de elçilere bildirmişti.

el-Adil, kralın teklifini anlattıktan sonra bunu Selahaddin'e aktarmak görevini de bize vermiş ve beni konuşmacı olarak seçmişti. Eğer Selahaddin bu konuda Müslümanların yararına bir durum görüp onaylarsa biz de buna şahitlik edecektik. Diğer türlü de aynı şekilde barış görüşmelerinin sonlanmasına neden olabilecek bu duruma da şahitlik edecektik.

Biz Selahaddin'in önüne çıkıp gelen teklifle ilgili mektubu okuduğumuzda derhal kabul etmişti. Zira İngiltere Kralını bunu uygulayamayacağını ve kendilerini kandırmaya çalıştığını düşünüyordu. Teklifi kabul edip etmediğini yeniden üç defa sordum. Sultan bu konuda net bir tavır sergileyip onay verdiğini belirtti. Selahaddin'den gerekli onayın alınmasından sonra el-Adil'in yanına dönüp ona ağabeyinin son derece açık şekilde teklifi kabul ettiğini bildirdik.

23 Ekim de bir elçilik heyeti Haçlıların karargâhına gidiş Sultanın, Kralın teklifini onayladığını bildirdi. Ancak Kral Richard bu kez de gelen elçilere evlilik planını kız kardeşine açtığında onun son derece kızdığını ve açık şekilde bir Müslümanla evlenmeyeceğini belirttiğini söyledi. Kral yeni bir teklif yaparak bu kez de el-Adil'in Hristiyan olup olamayacağını eğer yanıtın olumlu gelmesi halinde bu işi halledeceğinin bildirmesini söyledi. Elçiler bu teklifi el-Adil'e o da Sultan'a iletti.

Hikâyenin bundan sonraki kısmında ise olaylar şu şekilde gelişmiştir. Richard teklifi Sultan tarafından kabul edilmeyince bu kez de kız kardeşi yerine yine yanında bulunan yeğenini el-Adil ile evlendirmek istemiş ise de söz konusu teklif karşı tarafça ciddiye alınmamış ve bu olay tamamıyla kapanmıştır.

USAME B. MUNKİZ'DEN; AYAKKABICININ KARISI

Frenklerden esir alınan kadınlardan bir kısmı babamın evine getirilmişti. Frenkler kendi cinslerinden başka hiçbir şeye imtizaç etmeyen lanetli bir kavimdirler. Babam o kadınlar arasında ilk gençlik çağında olan bir kız gördü. Hizmetçisine *bu kadını hamama götür, elbiselerini değiştir, yolculuğa hazırla* dedi. Hizmetçi denileni yaptı. Babam kızı bir kölesine teslim ederek arkadaşı olan Caber Kalesi Hâkimi Şihabeddin Malik b. Salim'e gönderdi.

Ayrıca bir mektup yazarak ona şöyle dedi; *Frenklerden bir miktar ganimet aldık. Sana da ondan bir pay gönderiyorum.* Kız, Şihabeddin'den o da kızdan hoşlandı. Onu kendine aldı. Kadın, ona Bedran adlı bir oğlan doğurdu. Babası Bedran'ı kendine veliaht olarak tayin etti. Sonra yaşlandı. Öldüğünde de Bedran şehrin ve ahalinin valisi oldu. Yine de gerçek güç annesinin elindeydi. Kadın bir grup adamla anlaştı. Onların

yardımla kaleden aşağı ip sarkıtıp indi. Adamlar kadını o zamanlar Frenklerin elinde olan Seruc'a götürdüler. Kadın orada bir Frenk ayakkabıcısıyla evlendi. Oğlu da Caber emiriydi.

BİR MÜRTEDİN HİKÂYESİ

Haçlı seferleri sırasında iki tarafın birbirleriyle yaptıkları mücadeleler pek çok kişinin de esarete sürüklenmesine sebebiyet vermiştir. Öyle ki kurtuluş fidyesi zaman zaman gerek alan için gerekse veren için önemli bir ekonomik güç veya zafiyet sebebi olabilmektedir. Müslümanlar tarafında bu iş için çeşitli fonlar oluşturulduğu görülmektedir. Örneğin Nureddin Mahmud b. Zengi ağır bir hastalığa yakalandığında iyileştiği takdirde esirleri kurtarmak üzere 12.000 dinarlık bir adakta bulunmuştu. İyileştiğinde hemen bunun gereğini yerine getirmişti. Hatta esirler söz konusu para karşılığında salıverildiği sırada seçilenlerin Mağribli olmalarını özellikle istemişti. Zira bölgeden esir olanların aileleri tarafından kurtarılabileceklerini ancak Mağriplilerin böyle bir şeyden mahrum kaldıklarını düşünmekteydi.

Yine Haçlıların elindeki esirleri kurtarmak için onlar arasında ticaret yapan kişiler de genelde aracılık rolü üstlenmişlerdir. İbn Cübeyr bu şekilde kurtulan Mağriblilerden birinin hikâyesini bize şu şekilde aktarmaktadır;

Bir zamanlar esir iken Ebu'l-Dürr aracılığı ile kurtulmuş ve çocuklarıyla birlikte yaşamış kervanıyla Akka'ya gelmiş bir Mağribli vardı. Hristiyanların içine karıştığı için onların yaşama biçimlerini benimsemişti. Şeytan da kendisini sürekli ayarttığından biz Sur'da iken İslam'ı terk edip Hristiyan olmuştu. Akka'ya döndüğümüzde hikâyesini duyduk. Orada vafatiz ve necis olmuş zünnar kuşanıp cehennem azabını hak etmiş. Kötü hesaba ve cehennem azabına hazırlanmıştı. Allah'tan

dünya ve ahirette sabit söz üzere kalmayı dileriz. Bizi Hanif dininden döndürmesin. Lütfu ve merhameti ile Müslüman olarak öldürsün.

HAŞİŞİLERİN KALESİNDE BİR KRAL

Kral Richard, Kudüs Kralı seçilen Konrad de Montferrat'ın Haşîşiler tarafından öldürülmesi üzerine hem kendisinin hem de Fransa Kralı Phillip Augustus'un yeğeni olan Henri de Champagne'yi bu makama çıkartmıştı. Henri, III. Haçlı Seferinin sona ermesinin ardından Akka'da Kudüs Kralı unvanıyla hüküm sürmeye devam etmişti. Bu dönemde Akka'dan Tartosa'ya yaptığı bir seyahat sırasında Suriye'deki Haşîşîlerin lideri Şeyhü'l-Cebel'den kendisiyle tanışmak ve dostluk kurmak istediğini bildiren bir mesaj almıştı. Ayrıca Şeyhü'l-Cebel, onu kalelerinde ağırlamak istediğini bildirmişti. Gelen davetten memnuniyet duyan Kral da Tartosa'dan muhatabının yanına gitmek üzere ayrılmıştı.

Kralı yolda karşılayan Şeyhü'l-Cebel, ona topraklarındaki kaleleri gezdirmiş ve sonrasında ise en güçlü Haşîşî kalelerinden biri olan Kehf'e gelmişlerdi. Şeyhü'l-Cebel burada krala *adamların sana benimkilerin bana itaat ettiği gibi itaat ederler mi?* diye sormuştu. Aldığı *evet* yanıtının arkasından *hayır, seninkiler benimkilerin emirlerime itaat ettikleri gibi sana itaat göstermezler. Bunu sana ispatlayacağım* demişti. Şeyh elinde tuttuğu havluyla bir işaret vermiş ve o sırada kalenin üst tarafında bulunan adamları kendilerini vadiden aşağı atmaya başlamışlar ve boyunları kırılarak ölmüşlerdi. Kral Henri bunu görünce şeyhe daha fazla ileri gitmemesini rica etmişti. O da havluyla yeniden bir işaret vererek kalanlarını durdurmuştu.

Kaleye girdiklerinde girişte keskin demirden mızrak gibi parça bulunuyordu. Şeyh, Krala dönüp *size tekrardan benim*

emirlerime nasıl itaat edildiğini göstereceğim diyerek elinde tuttuğu elbiseyi yere atmıştı. Bunun üzerine kapının dışında bulunan üç ya da dört adamı kendilerini bu demir mızrak üzerine atarak öldürmüşlerdi. Kral Henri de muhatabına tekrardan daha ileri gitmemesi hususunda ricada bulunmak zorunda kalmıştı.

Daha sonra Kral bir süre daha Şeyhü'l-Cebelin yanında kalmıştı. Geri dönmeden öncede kendisine birçok hediyelerin yanında gerektiğinde şeyhin kendisi ve adamlarının kralın yardımına koşacağı sözü verilmişti.

SUR ŞEHRİNDE BİR FRANK DÜĞÜNÜ

Ünlü Müslüman seyyahlarından biri olan İbn Cübeyr yaptığı geziler sırasında o dönemde Haçlıların elinde bulunan Suriye sahil şeridindeki şehirleri de gezmiştir. Bu gezileri sırasında tuttuğu notlar bölgedeki Haçlıların sosyal yaşamlarına dair de önemli bilgiler içermektedir. Nitekim müellif aşağıda aktaracağımız hikâyede Sur şehrinde gerçekleştirilen bir düğün merasiminden bahsetmektedir.

Bir gün Sur sahilinde izlediğim ve dünyanın güzelliklerinden biri olan bir düğün törenini anlatacağız. Kadınli erkekli bütün Hristiyanlar toplanmış; gelin evinin önünde iki sıra dizilmişlerdi. Borular, zurnalar ve bütün çalgılar çalıyordu. Gelin sağ ve sol kolundan tutan ve akrabalarından olduğunu sandığımız iki adam arasında salınarak çıktı. En güzel süslerini takmış ve en değerli elbiselerini giymişti. Kendilerine has altın ipek elbiselerinin eteklerini sürüyordu. Alnında etrafı altınla örülmüş bir bant vardı. Göğsünün üstünde de aynısı bulunmaktaydı. Takıları ve süslü elbisesi içinde salınıyor; bir bulutun veya bir güvercinin hareketi gibi aheste yürüyordu. Gönül çelen bu gibi manzaralardan Allah'a sığınırız. Hristiyanların

ileri gelenlerinden bir grup, en değerli, en süslü elbiselerini giymiş vaziyette gelinin önünde elbiselerini yerlerde sürüyerek yürüyorlardı. Çalgıcılar ise hepsinin önünde gidiyordu. Müslüman ve diğer Hristiyanlar iki sıra halinde bunları seyreliyor ve hiçbir şekilde garipsemiyorlardı. Düğün alayı gelinle beraber erkek evine kadar yürüdü. Ve o gün düğün yemekleri yendi. Biz de fitnesinden Allah'a sığınarak bir rastlantı sonucu böyle şatafatlı bir manzara izlemiş olduk.

AFOROZ EDİLEN HAÇLI ORDUSU

III. Haçlı Seferi'nin amacına ulaşmadan sonlanması Avrupa'da Kudüs'ün geri alınmasına dair umutların da küllenmesine sebebiyet vermişti. Öyle ki bir sonraki Haçlı seferinin hedefi konusunda farklı yerlerin telaffuz edilmeye başlanması da bunun en açık örneği idi. Nitekim Foulques de Neuilly'nin çağrısı üzerine Kasım 1199'da Avents'te toplanan soylular aralarında bir Haçlı seferine çıkmak üzere bir araya geldiklerinde hedefin Mısır olmasını kararlaştırmışlardı.

Öte yandan yapılacak seferlerin maliyet hesaplamaları da ayrıca bir sorun teşkil etmekteydi. Zira ilk Haçlı seferindeki gibi büyük orduları kolaylıkla harekete geçirebilecek ekonomiyi ikinci plana iten ateşli ruh hali artık çok gerilerde kalmıştı. II. ve III. Haçlı seferlerinde ordularını Ortadoğu'ya sevk eden ve daha güçlü maddi imkânlarla sahip krallar şimdi yeni bir hareket için isteksiz görünüyorlardı. Bu nedenle yeni seferin başında olacak kontların aldıkları kararları uygulamaya geçirebilecek imkânlar konusunda büyük sıkıntıları vardı. Öyle ki 1201 yılında harekete geçmeye karar verdiklerinde kendilerini Mısır'a taşımak üzere 85.000 gümüş mark karşılığında Venediklilerle anlaşmışlardı. Buna karşılık nakliye işinin yanında

Venedikliler, Haçlıların bir senelik erzakını karşılamayı da üstlenmişlerdi.

Mamafih verilen peşinatın sonrasında bir sene sonrası için ödenmesi taahhüt edilen 36.000 markın süre dâhilinde ödenmemesiyle işler bütünüyle farklı bir mecraya yönelmişti. Bu arada Avrupa'da yeni bir Haçlı seferi için hazırlıkların yapıldığı haberini alan Eyyubi Sultanı el-Melik el-Adil derhal Venedik Doçu Enrico Dandolo ile irtibata geçmişti. Ona yapılacak seferin yönünün değiştirilmesi isteğini bildirmiş ve bunu Mısır limanlarından verilecek ticarî imtiyazların yanında zengin hediyelerle takviye etmişti.

Böylece bir dönüşüm için gerekli bütün her şey hazır hale gelmişti. Olayların akışının kendi siyasî ve ticarî hedefleri için müsait hale geldiğini gören Venedikliler bir taşla iki değil üç kuş vurmak şansını elde etmişlerdi. Öncelikle parasal anlamda sıkıntı durumdaki Haçlılar, onların istediğini yapmaya tamamen müsait hale gelmişlerdi. Bundan istifade ile kısa bir süre önce Macarların eline geçen Zara şehrini geri almak için Haçlıları kullanmak kolaylaşmıştı. Durumu onlara kendilerine olan borçlarının vadesini uzatmak ve sefer için gerekli meblağın kolayca temin fırsatı şeklinde açıklamışlardı. Haçlıların gelen teklifi kabul etmesiyle birlikte Venedik direkt olarak el-Melik el-Adil'e verdiği sözü de yerine getirmiş oluyordu. Uzun vadede ise bir süre sonra Alman İmparatoru Frederich von Shwaben'in aracılığı ile Haçlılarla temasa geçen Aleksios Angelos'un tahta çıkmak için yardım isteğinin de kabulü ile eski düşmanı Bizans ile hesaplaşma imkânını yakalayacaktı.

Fakat Haçlı-Venedik ittifakının Zara üzerine giderken özellikle birincilerin gözünden kaçan bir husus vardı. Kutsal Savaş niyetiyle harekete geçen bir ordu şimdi kendileri gibi Papalığa bağlı Macarların üzerine yürüyordu. Yine de bu ayrıntıyı pek dikkate değer bulmamışlardı. Nitekim Zara'yı ele geçirildikten sonra bir de şehri yağmalamaktan da çekinmemişlerdi. Ancak

bu fiilleri Haçlı ruhunun temeline dinamit koymakla eşdeğer idi. İlk olarak 1095'de aktif hale gelse de neredeyse bir yüz yıl daha eski olan Kutsal Savaş düşüncesi bir anda çökmüştü. Olanlara ilk ve en şiddetli tepki Papalıktan gelmişti. Enrico Dandolo ve bütün Haçlı ordusu aforoz edilmişti. Her ne kadar Papalık bir süre sonra Haçlıların üzerindeki aforozu kaldırırsa da artık olanlar olmuştu. Haçlı seferi ve Kutsal Savaş parolasıyla yola çıkanlar daha evvelden de yaptıkları gibi Hıristiyan kanı dökmekten çekinmemişlerdi. Üstelik bu sadece ilk adımdı. Haçlıların bir sonraki hedefi ise *Doğulu Hıristiyan Kardeşi* Bizans olacaktı...

ÜÇ FARKLI GÖZDEN İSTANBUL'DAKİ HAÇLI İŞGALI

Papa II. Urbanus, Haçlı Seferleri için halk kitlelerini harekete geçirirken iki ana amaç üzerinde durmuştur. Bunlardan biri Müslümanların ayakları altında ezilen ve Hz. İsa'nın kutsal hatıralarının bulunduğu Kudüs şehrinin kurtarılması diğeri ise Türklerin tehdidi karşısında köşeye sıkışmış olan Hıristiyanlığın doğudaki kalesi Bizans'a yardım etmektir. Ancak seferlerin öncesinde ve sonrasındaki ilişkilere bakıldığında Batı dünyasının Bizans ile ilişkilerin pek de iyi yürümediği görülecektir. Dolayısıyla da Papanın, Clermont'ta yaptığı konuşmanın temelini oluşturan yukarıdaki sözlerin tamamen bir slogandan ibaret olduğunu söylemek mümkündür.

Haçlılar da bunu doğrulamak için ellerinden geleni yapmışlardır. 1204 Faciasına kadar sürekli diken üstünde olan ilişkilerde İstanbul'daki Latin işgaliyle birlikte bir dışavurum yaşanmıştır. Söz konusu olayın taraflarının gelişmelere bakış açısı bize yaşananları ve bunların insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi yansıtmaya açısından önemlidir.

Bizanslıların yaşadığı felaketi olayların görgü tanığı Nike-tas Khoniates şu şekilde aktarmaktadır;

Bu katil adamların cüret ettikleri şeylerin hangisini daha önce hangisini daha sonra anlatayım.... İsa'ya karşı olanların yani kıyametten önce yeryüzüne incek olan şeytanın öncüleri, hem onun din dış eylemlerinin koruyucuları, hem de habercileri idiler.... Çok uzun zaman önce olduğu gibi İsa yeniden soyuldu ve hakarete uğradı...

Günahkârların Büyük Kilise'de yaptıkları asla inanılmaz şeylerdi. Her çeşit değerli madenden yapılp ateşte tek bir parça haline getirilen ve sayısız rengin birleşmesiyle tek bir renk ve nefis bir duruma dönüştürülen ve olağanüstü güzelliği ile her milletin hayranlığını uyandıran bu eser parçalara ayrıldı, kırıldı ve serseriler arasında paylaştırıldı. Aynı talihsizliğe bütün kutsal kilise hazinelerini oluşturan sayısız ve eşsiz güzellikteki eserler de uğradı....

Dahası günah dolu ahmak bir kadın, Erinislerin baş rahibesi, şeytanın hizmetkârı, ifade edilemez büyülerle çirkin muskalar yapan bir kadın İsa'ya karşı bir fahişe gibi tahtın üzerine oturdu (Ayasofya mihrabına) açık saçık şarkılar söyleyerek fır fır dönüp dans etti ve ayaklarını kaldırdı.... Din-dar kadınlara, evlilik çağındaki genç kızlara veya bakireliği seçerek manastıra girip kendilerini Tanrıya adanmış olan kızlara merhamet etmediler. Her şeyin ötesinde barbarları yalvarmalarla yatıştırıp bize karşı merhametli olmalarını sağlamak çok zor işti. Çünkü onlar son derece serseri ve çılgın adamlardı ve hiçbir şeyi dinlemeye yanaşmıyorlardı. Her şey onları kızdırıyordu. Yavaş yavaş bizim aramızda onların ahmak olduğu görüşü yayıldı ve alay konusu oldular.

Zenginler bütün servetlerini kaybetmişlerdi. Kaçacak sığınacak bir yer yoktu. Her yer bütün bu felaketten kaçmaya çalışan insanlarla doluydu..... İşte İsa'nın düşmanı olan Müslümanlar, Hristiyan Latinlere böyle davranmamışlardı. Kılıç

çekmeden, yangın çıkarmadan, işkence yapmadan onlara karşı merhametli olmuşlardı. Fakat bu iyi Hristiyanlar, biz dindar kardeşlerine karşı farklı davrandılar. Biz ki İsa'yı seviyoruz. Onlarla aynı dindeniz ve onlara karşı suç işlemedik.

Ah benim şehrim, benim sevgili şehrim! Bütün şehirlerin gözbebeği kâinatın gururu olan olağanüstü şaheseri, kiliselerin anası, dinin en büyük lideri, Ortodoksluğun rehberi, ilimlerin yaşam kaynağı, bütün güzelliklerin yuvası, Sen Tanrı'nın elindeki kupadan onun kızgınlığını içmek zorunda kaldın.....

Ey şehir! Eskiden yüksekte tahtı olan gücü uzaklara kadar uzanan, güzellikle muhteşem hem genişliği hem büyüklüğü ile çekici olan sen, şimdi eşsiz değerdeki hâkimiyet tacın kırılmış, lüks elbiselerin, zarif imparatorluk peçelerin yırtılmış ve sökülmüş bir halde yerlerde yatıyorsun. Parlak gözlerin de karardı. Sanki yaşlı bir kömürcü kadın gibi oldun. Eskiden parlak çok daha ıslıl ıslıl olan yüzün şimdi kömür tozu ile kaplı, çökmüş ve kırışıklarla dolu.....

Niketas'ın çok daha uzun olan yukarıda kısmen aktarmaya çalıştığımız sözleri yitip giden bir imparatorluğa ve onun işgale uğrayan başkentine duyulan üzüntüyü çok canlı bir şekilde aktarmaktadır. Olayların diğer görgü şahitleri olan Robert de Clari ve Godefroi de Villehardouin ise bize saldırganların gözünden İstanbul'un işgalini ise biraz daha yumuşak ve yapılan katliamlara değinmeden ağırlıklı olarak şehirden elde edilen ganimetin büyüklüğü karşısında duydukları hayretle şu şekilde aktarmaktadır;

Ganimet öyle büyüktü ki, altın ve gümüşün, kıymetli kapkaçak ve değerli taşların, satenlerin ve ipek kumaşların, beyaz kürkten, külrengi kürkten ve ermin kürkten giysilerin ve dünyada o zamana dek rastlanmamış zenginlikte malların hesabını kimse çıkaramaz. Champagne Mareşali Godefroi de Villahardouin ne dediğini bilerek ve gerçeği söyleyerek dünya

yaratıldığından beri hiçbir şehirde bu kadar büyük ganimet kazanılmadığına tanıktır.

Herkes hoşuna giden konağı aldı ve herkese yetecek kadar konak vardı. Haçlı Ordusu ve Venedikliler böylece yerleşti. Tanrının onlara bahsettiği zafer ve onur büyük sevinç yarattı. Çünkü dün yoksulluk içinde olanlar şimdi zenginlik ve keyif içindeydi. (Villehardouin).

Bütün ganimetin şehirdeki bir manastıra getirilmesi emri verildi. Bu ganimeti muhafaza etmek için hacılar arasından on itibarlı şövalye ile dürüst oldukları bilinen on Venedikli seçildi. Altından, gümüşten öyle fevkalade kap kaçaklar sıрма işlemeli kumaş ve mücevherler toplandı ki şaşırtıcı bir şeydi bu. Dünya kuruldu kurulalı ne İskender zamanında ne Charlemagne devrinde ne önce ne de sonra bu kadar büyük bu kadar zarıf bu kadar fevkalade bir servet ne görülmüş ne de alınmıştır. Kanaatimce dünyadaki en zengin kırk şehirde İstanbul'da bulunan bu servet bulunmaz. Rumlar dünya servetlerinin üçte ikisinin İstanbul'da, üçte birinin de orada burada bulunduğunu öne sürüyorlardı. (de Clari)

Papa III. İnnocentus'un, Haçlıların yaptıklarına karşı tepkisini ise St. Marcellus Piskoposu ve aynı zamanda Papalık Temsilcisi Peter'e yazdığı mektupta açıkça görmek mümkündür. Papa mektubunda;

Sen sevgili oğlum St. Praxiade ve Papalığın Temsilcisi kardinalin yaptıklarından hiçbir şaşkınlık duymadık. Kutsal topraklardaki belirsizliklerden korkarak gemiyle İstanbul'a gittin. Ancak şimdi biz bazı korkularımızın gerçeğe dönüşmüş olduğunu görüyoruz. Sizin kutsal topraklar için yardım arayışında olmanız bu konuda diğerlerini hem sözle hem uygulama olarak teşvik etmeniz gerekirdi. Kendi inisiyatifinizle Yunanistan'a gittiniz. Ayak izlerinizle hacılar için isyanı getirdiniz. Senin son durumun ilkinden kötüdür. Bütün arkadaşların senden uzaklaştı. Yaptığın iş konusunda seni takdir

edecek kimse yoktur. Biz kendimiz için hiçbir tedirginlik duymadık. Haçlı olarak sana karşı olduk. Çünkü sen Hz. İsa'nın varlığı ile yoğrulmuş, bizi kurtarmak için çabaladığı topraklardan ayrıldın.

Senin görevin Bizans İmparatorluğunu ele geçirmek değil, elçilik görevine ve işine dikkatini verip bu konuda yoğunlaşmaktı. Efendimizin kutsal topraklarda bıraktıklarını, kaybolanları yeniden toparlamaktı. Biz seni bunun için temsilcimiz yaptık. Bunları kazanmak için geçici değil ebedi saygınlık kazanasın diye gönderdik. Kardeşlerimiz de senin ihtiyaçlarını layıkıyla karşıladılar.

Sen onları (Haçlıları) hacılık amaçlarından azat ettin. Geçen Mart ayından bu yana İstanbul önlerinde olanların, Haçlı Seferi ile ilgili yükümlülüklerini bağışladın. Böyle bir şeyi sana kim önerdi ve zihnini nasıl kötü yola saptırabildi?

Artık bundan sonra Ortodoks Kilisesi birlik ruhuna ve papalık makamına itaate nasıl dönecek? Onların çevresi birçok zulüm ve dertlerle sarılmış ve şimdi Latinleri bir cehennem azabı ve kötü bir karanlık olarak görüyorlar. Şimdi bundan dolayı Latinlerden köpekten daha fazla nefret etmezler mi?

Kılıçlar dinsizlere karşı kullanılır. Şimdi ise üzerlerinden Hristiyan kanı damlıyor. Bunlar (Haçlılar) ne yaş ne de cinsiyet ayırdılar. Onlar herkesin gözü önünde ensest ve zina suçu işlediler. Evli kadınlara, bakirelere, rahibelere tecavüz ettiler. Hatta oğlancılık yaptılar.

İmparatorluk hazinelerini açarak, prenslerin ve alt tabakadakerin mallarını yağmalamakla tatmin olmadılar. Ellerini kiliselerin hazinelerine uzattılar. Onların elindeki her şeyi aldılar. Kilise mihraplarından gümüş tabakları söktüler. Onları aralarında paylaşmak üzere parçalara ayırdılar. Kiliselere tecavüz edip haçları ve kutsal eşyaları çaldılar. Bundan sonra Batılılara, kutsal toprakları kurtarmak ve Bizans'ı kurtarmak için nasıl çağrı yapabiliriz? İnsanlar

kendilerinden beklenilen şekilde hac ederlerse günahlarından affedilmiş olarak evlerine dönerler. Bizans'ı yağmalayanlar suçluluk duygusundan bağımsız bir şekilde nasıl evlerine dönecekler? İnsanlar onlardan, yaptıklarından, işledikleri suçlardan şüphelenmeyecekler mi?

Efendimizin adı onların dudaklarından dökülemedi. Havlamayan aptal köpeklere döndüler. Haydi, onların bunları ulu orta anlatmalarına müsaade edelim. Bırakalım onları herkes ayıplasın. Tanrı'nın sözleri üzerine Tanrının önünde seni ayıplasınlar. İnsanlar seni ihmalkâr olarak görecekler. Venediklilerin yaptıklarının affedilmesi kilise kurallarına aykırı ve yanlış bir şeydi. Şu anda bunu seninle tartışmayacağım...

KÜÇÜK PEYGAMBERLERİN SEFERİ

1212 yılında yaşanan bir gelişme Haçlı Seferleri tarihi içerisindeki en trajik hikâyelerden birine kaynaklık etmiştir. Bu sıralarda Avrupa'da Haçlı Seferlerine karşı ilginin giderek sönmeye başlamıştı. Papalık makamının Haçlı ruhunu canlı tutmak amacıyla yaptığı beyhude çabalara reaksiyon hiç de beklenmedik bir yerden gelmiştir. Fransa'da ve Almanya'da çocuklar kendileri gibi küçük yaşta iki vaizin de etkisiyle Kudüs'ü, Müslümanların elinden kurtarmak için bir Haçlı Seferine çıkmışlardır. Halkın *küçük peygamberler* adını taktığı bu çocukların hazin sonu yüzyıllar boyu unutulmayacak bir hikâyenin ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Fransa'da ailesiyle birlikte yaşayan ve çobanlık yapan Etienne adındaki bir çocuk, Hz. İsa'nın kendisine görüldüğünü ve bir Haçlı Seferi için vazetmekle görevlendirildiğini duyurmuştu. Fransa Kralının huzuruna çıkarak görevini açıklamasına rağmen onun tarafından pek de dikkate alınmayan Etienne buna rağmen vaazlarına devam ederek çevresinde pek

çok çocuk toplamayı başarmıştır. İyi bir vaiz olduğu anlaşılan Etienne *biz yenilgi haberlerini duyduk. Bundan sonra çocukların zırhlı savaşçılar ve gururlu baronlar olarak Hz. İsa'nın yol göstericiliğinde nasıl yenilmez olduğunu göreceksiniz* diyordu. Çok daha dikkat çeken bir husus ise Kızıldeniz'in, Hz. Musa'nın önünde ikiye ayrıldığı gibi Akdeniz'de de kendi yolculukları için böyle bir mucizenin yaşanacağını söylemekteydi.

Vaazların heyecanına kapılan çocuklar *Hız. İsa'nın mezarını kurtarmak için yapılan sonuç getirmeyen teşebbüslere rağmen şövalyeler çok palavracı ve çok gururlular. Tanrı cılız ve boş çabalardan yoruldu uzun süre bekleyemez. Hor gördüklerinizin bu işi nasıl yaptığını görmek için geri durun ve yol verin. Tanrı zafer için söz verdi. Biz sizlere çocukların neler yapabileceğini göstereceğiz* diyorlardı. Fransa'nın her yerinden gelen çocukların katılımı ile büyüyen bu topluluğa daha olgun yaşlardaki kadın ve erkeklerde katılmıştı. Mamafih bazıları safiyane duygulardan çok hırsızlık yapmak amacıyla çocukların meydana getirdiği topluluğa dâhil oluyorlardı. Bu arada Paris şehrinden 15.00 çocuk gelerek Etienne'ye katılmıştı.

Fransa'da bunlar yaşanırken bu kez Almanya'da Nicolas adlı bir çocuk da benzer bir şekilde çevresindekilere vazetmeye başlamıştı. Fakat Nicolas daha çok babasının yönlendirmesiyle hareket etmekteydi. Köln'deki vaazlarının sonrasında çevresinde pek çok çocuk toplanmıştı. Çocukların dışındaki kimi insanlar da kendisine katılmışlardı. Kudüs hedefi ile hareket eden bu çocuklar öncelikle İtalya'ya ulaşmayı ve oradan da gemilere Filistin'e gitmeyi tasarlamışlardı. Ancak onların Alp Dağları gibi çok büyük bir engel yükselmekteydi. Nitekim Nicolas ile birlikte yola çıkan çocuklardan önemli bir kısmı yürüyüş sırasında hayatını kaybetmişti. İtalya'ya ulaşanlar ise Filistin'e gitmek için uzun süre beklemişlerdi. Bu uzun süre içerisinde Papa III. Innocentus ile görüşen Nicolas nihayetinde onun tarafından geri dönmeye ikna edilmişti.

Fakat yolculuklarının zorluklarının artık gayet farkında olan çocuklardan bir kısmı İtalya'da kalmayı tercih ederken bir bölümü de dönüş için yaptıkları hazırlıkların ardından yola çıkmışlardı. Mamafih bunlardan pek azı evlerine geri dönebilmiş büyük kısmı yolculuk sırasında hayatını kaybetmişti. Öte yandan Nicolas'ın akıbeti de tamamen belirsiz kalmıştı. Çocuklarının uğradığı kötü akıbete sinirlenen aileleri onun ebeveynlerini suçlamışlar ve baskıların sonrasında Nicolas'ın babası idam edilmişti.

Alman çocuk Haçlılarının sonuçsuz kalan hareketlerinin sonrasında yeniden Fransa'ya döndüğümüzde Etienne idaresindeki çocuk Haçlıların da benzer şekilde deniz yoluyla Filistin'e ulaşmak üzere Marsilya'ya hareketlendikleri görülmektedir. İçlerinden bazıları yolculuk sırasında geri dönmüşler ve hareketin en şanslıları da bunlar olmuştur. Yola devam edenler içerisindeki küçükler yorgunluktan bitkin halde yürüyüşlerini sürdürürken her gördükleri surlu ve büyük şehri Kudüs zannedip *burası Kudüs mü?* diye sormaya başlamışlardı. Ancak aldıkları cevap her zaman *hayır* olmuştu.

Fransız çocuklar Marsilya'ya ulaştıklarında bekledikleri mucizenin gerçekleşmemesi biraz olsun hayal kırıklığı meydana getirdi ise de nihayetinde iyi kalpli! iki tüccarın gemilerini bunlara tahsis etmesiyle yolculuklarına başlamışlardı. Domuz Guillaume ve Demir Hugue adlı bu tüccarların yedi gemisine doluşan çocuklar Kutsal topraklara doğru yolculuklarının başladığını düşünerek sevinç içindeydiler. Ancak yolda çıkan fırtınada gemilerden ikisi batmış kalan beş gemideki çocuklar ise gemi sahipleri tarafından Kuzey Afrika'daki köle tacirlerine satılmışlardı. Filistin ve Kutsal topraklar hayaliyle yola çıkan küçük peygamberlerin karşılaştıkları bu trajik son Avrupalıların buralara karşı giderek artmakta olan ilgisizliğinin de açık bir ifadesi idi. Onların bu durumu karşısında girişimi ele almak isteyen çocukların aslında başından itibaren

istismara açık durumu en hayati noktada gerçeğe dönüşmüştü. Çocukların bağınazlık ve bağılılıkla başladıkları serüvenleri köle pazarlarında noktalanmıştı.

Uzun yıllar akıbetlerinden haber alınamayan bu çocukların akıbetleri hakkında hareketlerinden 18 yıl sonra içlerinden birinin geri dönmesiyle bilgi sahibi olunabilmişti. Ceza-yir'deki köle pazarında satılanlardan bir bölümü Mısır'a sevk edilmiş ve bunlar İskenderiye'de şehrin valisi tarafından satın alınarak çiftliklerde çalıştırmışlardı. Hikâyeyi anlatmak üzere geri dönen kişi de bunlar arasında yer almaktaydı. Çocuklardan okuma yazma bilenler batı dillerine ve ilmine meraklı olan o dönemde Mısır Valiliği yapan el-Melik el-Kâmil tarafından tercüman, öğretmen ve kâtip olarak istihdam edilmişlerdi. Daha sonrasında el-Kamil içlerinden birine geri dönüş izni vermiş ve böylece Avrupa'da insanlar, küçük peygamberlerin akıbetleri konusunda bilgi sahibi olabilmışlerdi.

DİMYAT'A PİRİNCE GİDERKEN EVDEKİ BULGURDAN OLMAK

Müslümanlara karşı Kutsal Savaş fikrini temellerinden sar-san IV. Haçlı Seferi'nin sonrasında Batı dünyasındaki değişim bir sonraki seferde de devam etmiştir. İstanbul'un Haçlılar tarafından işgaline karşı başlangıçta gösterdiği tepkiyi de zaman içinde yumuşatmaya başlayan Papalık seferlerin hedefleri hakkında da keskin bir değişime gitmiştir. Bu çerçevede 1215'de düzenlenen IV. Lateran Konsili'nde Mısır üzerine yapılacak bir sefer için resmî anlamda ilk karar alınmıştır. Söz konusu dönüşümün Avrupa'daki ekonomik zafiyet ile de yakından alakalı olduğunu düşünmek mümkündür. Zira verimsiz ve zaptı çok zor olan Filistin toprakları yerine zengin

Mısır'ın ele geçirilmesi onlara daha kolay gözükmekteydi. Bunun sonrasında ise Kudüs'ün daha kolaylıkla alınabileceği düşünülmektedir.

Böylelikle Mısır coğrafyası ve bilhassa buranın önemli liman şehri Dimyat Haçlı hareketinin temel hedefi haline gelmişti. 1218 Mayıs'ında şehir önlerine gelerek kuşatmayı başlatan Haçlılara karşı o sırada babası Eyyubi Sultanı el-Melik el-Adil adına Mısır'ı yönetmekte olan el-Melik el-Kamil tarafından karşılanmışlardı. Kuşatma sırasında el-Adil'in ölmesiyle el-Kamil, Eyyubi tahtına çıkmıştı.

Evhamlı bir karaktere sahip el-Melik el-Kamil, Nil Nehri'nin girişindeki Dimyat şehrinin düşmesi halinde başkent Kahire başta olmak üzere bütün Mısır'ın tehlike altına gireceğinden endişe etmekteydi. Aslında karşı taraftakiler de onunla benzer görüşleri paylaşmaktaydı. Nitekim Haçlı yazarlarından ve seferin katılımcılarından James of Vitry; *Sarazenlerin güçten düştüğü doğunun en zengin ve verimli toprakları olan Mısır'da ilerlemeyi planladık. Böylece burasını kendi toprağımız haline getirip kolayca bütün Kudüs Krallığı'na hâkim olabiliriz*, demektedir.

Bu durum iki taraf arasında daha evvelinde karşılaşılma-yan olağandışı bir pazarlığın da gündeme gelmesini sağlamıştı. Eyyubi sultanı, Haçlılara Dimyat önlerinden ayrıldıkları takdirde Kudüs'ü vermeyi teklif etmişti. Ancak gelen teklifi muhataplarının zafiyetine yoran Haçlılar bunun üzerinde düşünme zahmetinde bile bulunmamışlardı.

Diğer taraftan el-Kamil'in teklifi bununla sınırlı kalmamıştı. Kasım 1219'da Dimyat'ın düşüşüyle endişeleri daha da artan sultan bu kez Kudüs'ün yanında Nazareth, Bethlem ve Celile'yi de eklediği gibi Gerçek Haç'ın iadesini de teklif etmişti.

Sultan, muhataplarının verdiği olumsuz cevaplardan yılmadan her seferinde yeni eklemelerle teklifini geliştirmektedir. Bir öncekine Askalan, Taberiyye, Sayda, Cebele ve Lazkiye'yi

katarak yinelediği teklifine 30 yıllık bir barışı da eklemişti. Haçlılar, onun yeni teklifine Maverayıürdün bölgesinin de kendilerine bırakılması ve yıkılan Kudüs surlarının inşası için 300.000 dinar talep ederek mukabele de bulunduklarında aslında uzlaşmazlıklarını göstermekteydiler. Çünkü Mısır'ı almak için artık önlerinde kimsenin duramayacağını düşünüyorlardı.

Dolayısıyla artık kaçınılmaz görünen mücadele Haçlıların Temmuz 1221'de Dimyat'tan Mısır içlerine doğru yürümesiyle başlamıştı. Fakat onların büyük bir özgüvenle başlattıkları yürüyüş tam bir felaketle sonuçlanacaktı. el-Melik el-Kamil, Nil Nehri üzerinde bulunan baraj ve bentlerin kapaklarını açarak saldırganların hareketini neredeyse imkansız hale getirmişti. Bu arada Suriye'den ona yardıma gelen kardeşleri el-Melik el-Muazzam ve el-Melik el-Eşref de, Haçlı ordusu ile geride bıraktıkları Dimyat arasına girerek onların hareket noktasıyla bağlantılarını kesmişlerdi. Şimdi barış istemek sırası Haçlılara gelmiş ve bütün kazanımlarını terk etmek ve Mısır'dan ayrılmak şartlarıyla bunu sağlayabilmişlerdi. Bir başka deyişle *Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan da olmuşlardı.*

DAVETSİZ MİSAFİR

V. Haçlı Seferi sırasında Dimyat önlerindeki mücadele devam ederken Haçlı ordusunda yer alan St. Francis de Assisi'nin Müslüman ordugâhına yaptığı beklenmedik ve ani ziyaret günümüzde dahi mahiyeti hakkında konuşulan bir olay olmuştur. Kendi adıyla anılan tarikatın da kurucusu olan bu zat gençlik yıllarındaki hoyrat bir yaşamın hemen sonrasında gördüğü bir vizyonla birlikte kendini dine adamıştı. En büyük hedeflerinden biri de Müslümanlarla diyaloga geçerek Hıristiyanlığı onların arasında yaymaktı.

Adı geçen seferin öncesinde de düşüncelerini gerçekleştirmek üzere Müslüman topraklarına yolculuklar yapmak istemişti. 1212'de Suriye'ye gitmek üzere bindiği gemi Adriyatik kıyılarında karaya oturunca yolculuğunu ertelemek zorunda kalmıştı. Yine ertesi sene gitmeyi düşündüğü Fas seyahati de hastalığı sebebiyle gerçekleştirememişti. Ancak hedeflerinden vazgeçmediği görülen St. Francis, 1219 yılında Dimyat önlerindeki Haçlı ordusuna katılmıştı. İlluminatus Kardeşliği de bu yolculuğunda ona eşlik etmişlerdi. Burada Eyyubi Sultanı el-Melik el-Kamil'in, Haçlılara yaptığı barış teklifleri St. Francis'e düşündüklerini uygulamak adına bir fırsat olarak görünmüştü. Haçlı Ordusunun komutanı Kardinal Pelagius'dan Müslümanların ordugâhına geçmek için müsaade istemişti. Kardinal o ve yanındakilerin öldürülebileceği endişesiyle izin vermek istememiş ise de sonrasında azizin ısrarlarıyla onun isteğini kabul etmek zorunda kalmıştı.

Müslümanlar başlangıçta onu, Sultan'ın barış tekliflerine karşılık Haçlılar tarafından gönderilen bir haberci zannetmişlerdi. Aziz Francis, el-Melik el-Kamil'in önüne geldiğinde kendisine Haçlılardan bir mesajla mı yoksa İslam'a girmek için geldiği sorulmuştu. O ise Sultana, Hristiyanlığın doğruluğunu ispat etmek için gelen bir elçi olduğunu söylemişti. Bunun üzerine Sultan oraya beraberindeki din adamlarını davet etmişti. Yapılan tartışmalar sırasında ortalık bir ara kızıışmış ve Müslüman din adamları Sultan'dan, St. Francis'in yanındakilerle birlikte öldürülmesini istemişlerdi. Ancak bunu kabul etmeyen el-Kamil, onu güvenlik içinde yeniden Haçlı kargâhına geri göndermişti.

KUDÜS'TE BİR İMPARATOR

Kutsal Roma-Germen İmparatoru II. Frederich 1228-1229 yılları arasında yapmış olduğu seferle Kudüs'ün yeniden 15

senelik bir süre için Hristiyanların eline geçmesini sağlamıştır. Bununla birlikte onun, Hristiyanlık adına kazandığı bu başarı askerî değil diplomatik bir kazanımdır. Zira imparatorun zaten bir sefer için yetersiz sayıdaki birliklerinin ağırlıklı kısmını Sicilyalı Müslüman Araplar meydana getirmekteydi. Çok daha ilginç olan nokta ise II. Frederich'in sefere çıkmadan evvel Papalık makamı tarafından aforoz edilmiş olmasıdır.

Aslında imparatorun doğu meseleleriyle ilgilenmeye başlaması 1225 yılında Kudüs Kralı Jean de Brienne ile daha önce vefat eden Kraliçe Maria de Montferrad'ın kızı Jolande ile evlenmesine kadar uzanmaktadır. Böylece Jean de Brienne'nin zaten evlilik bağına matuf krallık hakları tamamen ortadan kalkmış ve asıl varise ile evlenen II. Frederich bu unvanın yeni sahibi olmuştur. Haliyle unvanının bir gereği olarak doğrudan doğudaki meselelerle de ilgilenir hale gelmiştir.

Fakat hastalığı sebebiyle daha önceden taahhüt ettiği sefere katılamaması üzerine Papa IX. Gregorius tarafından aforoz edilmişti. Eşi Jolande'nin Konrad adını verdikleri bir oğlan çocuğu dünyaya getirdikten sonra hayatını kaybetmesi onun Doğuya yapacağı Haçlı Seferi planları için çok ağır bir darbe olmuştu. Zira kayınpederinde olduğu gibi kendisinin de Kudüs Krallığı unvanı eşi üzerinden gelmekteydi. Şimdi ise onun ölümüyle birlikte oğulları Konrad'a geçmiş ve Frederich ise oğlunun vasisi pozisyonuna düşmüştü. Her şeye rağmen kararından vazgeçmeyen İmparator, kendisine muhalif kardeşi el-Muazzam'a karşı destek arayan Eyyubi Hükümdarı el-Melik el-Kamil'den aldığı davetin de etkisiyle Haziran 1228'de İtalya'dan hareketle Ortadoğu'ya gelmişti.

Burada bir dizi diplomatik münasebetin sonrasında muhatabını ikna etmeyi başaran II. Frederich Kudüs'ü Hristiyanlık adına bir kere daha kazanmaya muvaffak olmuştu. Akabinde de şehri ziyaret için Mart 1229'da buraya gelmişti. Gelişmeler başından itibaren trajikomik bir seyir takip etmişti. İmparatorun üzerindeki aforoz kalmadığı için Ortadoğu Haçlılarından

hiçbiri yanında değildi. Şehirdeki dinî merasimlerde yasaklandığı için II. Frederich, Kudüs Krallığı tacını başına bizzat kendisi takmak zorunda kalmıştı.

Sonrasında şehri gezmeye başlayan İmparator, Mabetler Mahallesinde Mescid el-Aksa'yı gezerken elinde İncil taşıyan bir papazın içeriye girmek istediğini görmüştü. Onu azarlayarak dışarı çıkarttıran Frederich Hristiyanların bir daha kendisinden izinsiz olarak söz konusu mahalleye girdiği takdirde cezalandıracağını duyurmuştu. Zira Sultan ile yapılan anlaşma çerçevesinde şehirdeki Mabetler Mahallesi ve buradaki binaların Müslümanların elinde kalması kararlaştırılmıştı.

Diğer taraftan Sultan, imparatora mihmandarlık yapması için Nablus Kadısı Şemseddin'i görevlendirmişti. Kadı da misafirinin rahatsız olmaması için onun şehirde kaldığı süre içerisinde akşam ve yatsı ezanlarının okunmamasını emretmişti. Ancak II. Frederich ilk gecenin sonrasında Şemseddin'e *Ey Kadı niçin müezzinler dün gece her zaman okudukları ezanı okumadılar* diye sormuştu. Kadı ise rahatsız olmaması için ezanın dün gece için yasaklandığını söyleyince İmparator Kudüs'e gelmekteki başlıca amacının müezzinler tarafından okunan ezanı duymak olduğunu, onların seslerinin Tanrı'ya bir övgü olduğunu söylemişti.

İmparator Kubbetü'l-Sahra'yı ziyareti esnasında ise buranın kubbesine hayran kalmıştı. Yine Selahaddin tarafından yapıya konulan *Selahaddin bu şehri dinsizlerden temizledi* şeklindeki bir kitabeyi okumuş ve aslında çok iyi bildiği halde küstahça bu dinsizlerin kimler olduğunu sormuştu. Daha sonra burada girişteki demirden parmaklığın neden konulduğunu merak etmişti. Kendisine bunun kuşların girmesini engellenmek amacıyla alınan bir tedbir olduğu söylendiğinde ise *kuşlar giremiyor ama Allah şimdi size domuzları gönderdi* şeklinde kaba bir şaka ile mukabele etmişti. Onun bu türden tavırları zaten Avrupa'da kendisine bir hayli düşman edinmesini sağlamıştı. Burada bazı Müslümanlar da onun söz konusu tavırlarından

rahatsızlık duymuşlardı. Buna bir de onun Kudüs'ü yeniden ellerinden alan kişi olması gerçeği de eklenince Müslümanlar arasında kendisine karşı küçümseme ve nefretin de büyümesi hiç de tesadüfî bir şey olmamıştır. Öyle ki Sıbt b. el-Cevzî, bu sözlerinden dolayı onun ne Hristiyan ne de Müslüman olabileceğini söylemektedir. Hatta II. Frederick'i Kudüs ziyaretinde görenlerin yaptığı tasvire dayanarak *kel kafalı, kızıl kulları olan ve miyop bu adamın köle pazarında 200 dirhem bile etmeyeceğini* yazmıştır.

Her ne olursa olsun Hristiyanlık adına elde ettiği başarıya rağmen aforozlu imparator Ortadoğu'da çok rahat edememiştir. Zira burada bulunduğu süre içinde kayın pederinin papalıktan aldığı destekle topraklarını yağmaladığını öğrenmiş ve geri dönmeye karar vermiştir. Akka'dan yola çıkacağı gün ahalinin, beklenenin tam aksine hakaretlerine maruz kalarak gemiye binip bölgeden ayrılmıştır.

KUDÜS'ÜN YENİDEN HAÇLILARA TESLİMİNİN İSLAM DÜNYASINDAKİ YANSIMALARI

Kudüs'ün sulh yoluyla yeniden Haçlıların eline geçmesi İslam âleminde el-Melik el-Kamil'e karşı ciddi bir tepki meydana getirmişti. Bir anda en nefret edilen kişi haline gelen Ey-yubi sultanı, kendisini Haçlılara surları yıkılmış savunmasız bir şehir teslim ettiğini ve istenilen an tekrar geri alınabileceğini söyleyerek kendisini savunmaktaydı. Ona karşı tepkileri kendi siyasî amaçları için kullanmaya çalışan Dımaşk Hâkimi el-Melik el-Nasır dönemin en büyük hatiplerinden ve tarihçilerinden biri olan Sıbt b. el-Cevzî'yi Dımaşk Ulu Camii'nde bununla ilgili bir hutbe vermesi için davet etmişti.

Sıbt b. el-Cevzî gelen davet ve Kudüs'ün Haçlılara teslimi hakkındaki düşüncelerini eserinde şu şekilde dile getirmiştir;

Kudüs'ün kaybı konusundaki haberler Dımaşk'a ulaşmıştı. Bu felaket bütün İslam dünyasını gönülden yaralamıştı. Ahali bu büyük trajedi dolayısıyla yas tutmaktaydı. El-Melik el-Nasır, Kudüs ile ilgili olarak beni Dımaşk Ulu Camii'nde toplananlara hitap etmek üzere davet etmişti. Onun bu isteğine itaati benim dinî görevlerim ve İslam davasına olan gayretimin bir parçası olarak kabul ettiğim için ret etmedim. Kendisinin de hazır bulunduğu bir cemaate karşı bir konuşma yaptım. Unutulmaz bir gündü. Dımaşk'ta dışarıda kimse kalmamıştı.

Onlara şöyle hitap ettim: Kudüs yolu âlimlerin, dindarların ziyaretine kapanmıştır. Orada yaşayan Müslümanlar yalnız kalmıştır. Kudüs'te kaç defa secde ettiler. Orada ne kadar gözyaşı döküldü. Allah için onların gözleri pınar olsaydı bütün bu kederin borcunu ödeyemezdi. Eğer kalpleri kederle yansaydı acılarını hafifletmezdi. Allah, mü'minlerin onurunu yükseltsin. Müslüman hâkimler! Akan göz yaşlarından, kırılan kalplerinin iç çekişinden, halkın büyük kederinden utanın....

BATILI BİR DİN ADAMININ GÖZÜNDEN DOĞU HİRİSTİYANLARI

Haçlı Seferlerinin başlıca hareket temalarından biri de Doğuda Müslümanlar karşısında ezilen Hıristiyanlara yardım etmektir. Ancak doğudaki pek çok Hıristiyan unsur batının din kardeşliği tanımlamasının çok uzağında kalmıştır. Zira Ortadoğu'nun Monofizit Hıristiyan kimliğe sahip Ermeniler, Süryaniler ve Kiptlar gibi unsurları Batının gözünde rafizi ve sapkın insanlar olup Hıristiyanlık çerçevesinde değerlendirilmemektedirler. Nitekim I. Haçlı Seferinin katılımcılarından Stephen de Blois'in, Antakya'dan eşi Adele'ye yazdığı mektubunda Yerli Hıristiyanlar olarak da bilinen bu grupları Müslümanlarla aynı sınıfa koyarak onları *Tanrı'nın düşmanları*

olarak nitelemektedir. Zaman içindeki gereklilikler Haçlıları, Yerli Hristiyanlarla ilişkilerini düzeltmeye yönlendirdi ise de aslında bakış açılarının çok da değişmediği bir gerçektir. Bunu en açık şekilde 1216 yılında Akka'ya gelen Piskopos Jacques de Vitry'in batıya yazdığı mektuplarında görmek mümkündür.

Süryanileri, Müslümanlarla birlikte yaşadıkları için hain ve çok bozulmuş olduklarını gördüm. Onların kötü karakterini benimsemişler. Bazıları rüşvet karşılığında Hristiyanlığın sırlarını Müslümanlara satıyorlar. Yine kutsal ayinlerinde Grek adetlerinde olduğu gibi mayalı hamur kullanıyorlar ve bizim mayasız hamurla yaptığımız ayinleri küçümsüyorlar. Bu nedenle bizim törenlerimize katılmakta gönülsüz davranıyorlar. Rahipleri ruhbanlara özgü başlık giyseler de bunu kendi adetlerine göre yapıyorlar. Bu din adamları yine Grekler gibi evlenebiliyorlar. Ancak alt sınıf insanlarına üçüncü kez evlenme izni vermiyorlar. Süryanilerin kızlarının da yüzleri örtülü olduğundan kimse onları tanıyamaz. Kızlar evlenene kadar kendilerini nişanlılarına dahi göstermezler.

Bunların erkeklerini ve kadınlarını piskoposlarının talimatlarıyla toplanmasını sağladım ve onlarla tercüman vasıtasıyla Yaşamın Sözü'nü sundum. Tanrı'nın lütfuyla öylesine etkilendiler ki, hem piskoposları hem takipçileri bana itaatlerini gösterdiler ve tavsiyelerime göre yaşayacakları konusunda bana söz verdiler. Ayrıca Nasturi, Gürcü ve Ermenilere rastladım. Ancak bunların piskopos veya başka bir dini liderleri yoktu. Henüz onlarla bir araya gelemedim. Ermeniler dini törenlerinde mayasız ekmek kullanırlarsa da şaraba su koymazlar.

Ayrıca bu ülkede doğan erkeklerin Pullani olarak adlandırıldığını keşfettim; Bu kelime Fransızcada Poulains olarak tercüme edilir. Sadece bunlar benim yetkim altında olduklarını kabul ettiler. Evliliklerini yasal olarak korumak isteyen binde biri zina yapmanın ölümlü bir günah olduğuna inanmadığı için içlerinde sağlam birini bulmak zordu. Çocukluklarından

berbat edilmişlerdir ve etin zevklerine tamamen ayrılmışlardır. Tanrının sözünü dinlemeye alışkın olmadıkları gibi onu değersiz görürler.

İMPARATOR II. FRIEDRICH'İN MÜSLÜMANLARI VII. HAÇLI SEFERİ HAKKINDA UYARMASI

Kudüs ile alakalı el-Melik el-Kamil ile yaptıkları anlaşmasının sonrasında II. Frederich ile Eyyubi sultanının arasındaki ilişkiler her zaman iyi bir seyir takip etmiştir. Öyle ki iyi ilişkiler el-Kamil'in oğlu el-Melik el-Salih Necmeddin Eyyub zamanında da sürdürülmüştür. O sıralarda Fransa Kralı IX. Louis'in Haçlı yemini ettiği Avrupa'da duyulmuştu. İmparator bunu öğrendikten sonra öncelikle kralı bu seferden vazgeçirmeye çalışmış ise de pek başarılı olamamıştı. Çünkü II. Frederich, Eyyubilerle olan iyi ilişkilerinin yanında Doğu ile alakalı meselelerde tek yetkili olarak kendisini görmekteydi. Fransa Kralının bir Haçlı seferi konusunda kararlı olduğunu bildirmesi üzerine bu kez de oğlu Manfred'in adamlarından Sir Berto isimli birini el-Melik el-Salih'e durumu iletmek üzere gizlice göndermişti. Muhatabına, Fransa kralının gelişine karşı hazırlıklar yapmasını tavsiye etmişti. Sir Berto yolculuğu sırasında bir tacir kılığında tebdil-i kıyafet hareket etmiş ve böylece onun gelişinden kimsenin haberi olmamıştı.

PAPA VE HALİFENİN KARŞILAŞTIRILMASI

Alman İmparatorlarıyla Papalık makamının arasında daha Haçlı Seferleri başlamadan evvel kötü bir ilişki mevcuttu. İmparatorluğun İtalya'da ve Papalık üzerindeki yüksek hâkimiyet iddiaları ve Papalığın bunun tam aksi görüşü müdafaası

sebebiyle zaman zaman iki taraf arasında savaşa kadar giden çekişmeler yaşanmaktaydı. Papalık muhatabının siyasi ve askeri gücüne karşın böylesi durumlarda en önemli silahlarından biri olan aforoz yetkisini de sık sık kullanmak suretiyle mukabele etmekteydi. Bu nedenlerden ötürü Alman İmparatorlarının muhataplarına bakış açısı pek de saygı çerçevesinde olmamıştır. Nitekim İmparator IV. Heinrich, Papa VII. Gregory'e *Düzmece Keşiş* diye hitap ettiği gibi yaptığı bir seferle Roma'yı işgal edip onu makamından etmiş ve yerine bir başka din adamını Papalık tahtına oturtmuştu.

IV. Heinrich'in haleflerinden II. Frederich'in de papalığa karşı benzer bir tavır içinde olduğu görülmektedir. Nitekim VI. Haçlı Seferi vesilesiyle Akka'da ikamet ettiği sırada el-Melik e-Kamil'in elçisi Emîr Fahreddin'e bu görüşlerini açıkça ifade etmekten çekinmemiştir. İmparator, elçiye *bana halifenin kim olduğunu* açıklar mısın diye sormuş ve o da *Allah, onu korusun ve esirgesin bizim peygamberimizin halefidir. Halife unvanını babasından o da babasından alır. Böylece soyu Hz. Peygambere kadar uzanır. Buna dışarıdan kimse dâhil olamaz*, diye cevaplamıştı. İmparator; *ne kadar güzel* demişti. Sonra Frankları *kastederek bu aptal adamlar Hz. İsa ile herhangi bir kan bağı olmayan çirkef, cahil ve kapasitesiz birini alıp kendilerine halife yaparlar. Oysa ki sizin halifeniz bu işe yakışan peygamberin varisi soylu bir kimse iken onların arasında Hz. İsa'nın temsilcisi buraya yakışmayan kimselerdir*, demişti.

II. FRIEDRICH'İN, EL-MELİK EL-KAMIL'E MEKTUBU

Afaroğlu olduğu halde Haçlı Seferine çıkan ve Kudüs'ü diplomasi yoluyla yeniden Hristiyanlık adına kazanan II. Frederich'in, Avrupa'ya döndükten sonraki durumu *ne İsa'ya ne*

Musa'ya yaranamamak deyimindeki gibi olmuştur. İmparator bu konuda yaşadığı hayal kırıklıklarını kendisinin ebedi dostu olarak ifade ettiği Eyyubi Sultanı el-Melik el-Kamil'e aşağıdaki satırlarda olduğu gibi aktarmaya çalışmıştır.

Tanrının lütfuyla muzaffer, onun kudretiyle yüce, Roma'nın Caesar'ı Frederich'in oğlu Henry'nin oğlu Frederich, Almanya'nın, Lombardiya'nın, Tuscany'nin, İtalya'nın, Kalabriya, Sicilya, Suriye Kudüs Krallığı'nın Kralı, Roma'daki Papalığın destekçisi ve Hristiyanlığın savunucusu...

Bağışlayan ve esirgeyen Tanrı'nın adıyla,

Biz oradan ayrılırken geride kalbimizi de bıraktık. Yemin ederim ki sana olan sevgi ve saygım ebediyen değişmeyecek. Eğer hissettiğimiz büyük arzuyu, geçmişin özlemini ve yalnızlığımızı tasvir edersek bunlara ekselansları Fahrettin'in (el-Şeyh el-Şüyuh) varlığı sayesinde dayanmaktayız. Zira bir süre huzur ve rahatlık içinde yaşadktan sonra acı ve ızdırıp ile vurulduk. Mutluluk ve barıştan sonra ayrılık acısı ile bütün huzur kaçmış gibi görünüyor. Güçlü düşünce bağı kesildi. Yeniden bir araya gelebilme umudunu söndürdü. Bizim tarafta sabırsızlık kumaşı kesildi.

Yaşam ve ölüm arasında bir seçim yaptığım takdirde şunu söyleyebilirim: Beni çağıran ölümdür. Ölüm bizden sıkıldıysa başkaları bizim yerimizi almıştır. O bizi terketmeyi seçmiş ise sevgimizi unutmuş görünüyor. Biz de Ebu Tayyib el-Mütenebbi'nin sözleriyle avunuruz;

Ayrılığı engelleyebilecek olanlardan birine katıldığında onlar gerçekten uzaklaşıp gidenlerdir. Şimdi kendimiz hakkında majestelerinin duymaktan hoşlanacağı yaptığımız soylu işlerimizden konuşalım. Sizi bilgilendireyim; Sayda'da anlattığım gibi Papa haince ve hilekâr bir şekilde Monte Cassino olarak bilinen kalemizi bizden aldı ve onu kendi lanetlenmiş rahiplerine teslim etti. O daha fazla zarar vermemek için söz vermişti. Fakat sözünde durmadı. Bizim sadık tabilerimiz dönmemizi bekliyorlardı. Bu nedenle Papa, kardinallerine

de yemin ettirerek bizim öldüğümüz hakkında sahte haberler yaydı. Halkı bu hilelerle ve bizden sonra topraklarımızı oğlumuz için Papadan başka kimsenin iyi yönetemeyeceği sözleriyle kandırmaya çalıştılar. Öyle ki bütün bunların hepsi Papa tarafından yönlendirildi. Biz iyi savunulan Brindisi Kalesine vardığımızda Kral Jean'ı (İmparatorun kayınpederi, eski Kudüs Kralı) ve Lombardları topraklarımıza düşmanca akınlar yaparken bulduk. Kardinallerin ettikleri yeminler dolayısıyla bizim varış haberimiz şüpheyle karşılandı. Etrafa dönüşümüzü duyuran mektuplar ve haberciler gönderdik. Sonrasında düşmanlarımız rahatsız ve tedirgin hissetmeye başlayınca iki günlük mesafeye çekilmek zorunda kaldılar. Böylece tebamız da yeniden bize itaat etti. Ardından ordumuzun ağırlıklı kısmını oluşturan Lombardlar isyankârlığa ve efendilerine karşı gelmeye dayanamayarak hepsi itaate geri döndüler.

Kral Jean ve yanındakileri utanç ve korku yakaladı. Ne ileriye ne de geriye gidebildikleri dar bir geçitte sıkıştırıldılar. Onlar için imkânsız olan bir şekilde bütün bölgeler bize itaat etti. Bu arada biz Almanlardan bize sadık olup itaat edenlerden bizimle kutsal topraklarda olanlardan büyük bir ordu topladık. Bunlarla düşmanlarımızın topraklarına yürüdük.

Son olarak size bu sık mektuplardan amacımız, sizin mutlu devletinize, memluklarınıza, tabilerinize ve sarayınıza durumu bildirmektir. Tanrının nimet ve rahmetleri üzerinize olsun. (Barletta 1229).

ESARETTE BİR KRAL

Fransa Kralı IX. Louis, Mısır'ı hedef alarak çıktığı VII. Haçlı Seferi sırasında Dimyat'ı ele geçirmesine karşın bir süre sonra Eyyubi birlikleri tarafından kuşatılmış ve ordusuyla birlikte esir alınmıştı. Kral daha sonra zincire vurularak Mansure'de

Fahrettin b. Lokman'ın evinde hapsedilmiş ve hizmetine de Sabih el-Muazzamî adlı bir hadım verilmişti. O sırada İbn Lokman ile kral arasında geçen bir konuşma şu şekilde aktarılmaktadır;

Ev sahibi yanında bulunan bir tercüman aracılığı ile krala Fransız ile konuş. Eğer bizi yeniden ziyaret edecekse ona iyi bir nasihatçiden güzel bir öğüt...

Allah, Mesih'e tapanlar olarak sana olanların karşılığını verdi. Doğuya fetih yapmak gururu ile geldin. Bizim askeri müziğimizi sadece bir rüzgâr nefesi olarak gördün. Aptallığın seni gözlerinin göremeyeceği, kaçısın olmadığı bir yere getirdi. Kumanda ettiğin bütün ordunu mezarların kucağına yönlendirdin.

50.000 kişiden kimi öldü, kimi yaralandı, kimi ise esir edildi. Tanrı sana bundan sonrası için yardım etsin. Sonunda İsa'nın özgürce nefes alamayacağını kim bilebilirdi? Eğer Papanız bu konuyla ilgili ise bir hâkim ne kadar yaptıklarından sorumlu olabilir? Geri döndüğünde onlara söyle; eğer yeniden intikam almak veya başka bir sebepten geri dönmeyi düşünürlerse İbn Lokman'ın evi burada Hadım Sabih ve zincirlerle birlikte hazır olacaktır...

KRAL VE MÜHTEDİ

Fransa Kralı IX. Louis'in VII. Haçlı Seferi esnasında esaretten kurtulduktan hemen sonra bir Müslüman elçi heyeti onun, Poitiers Kontu olan kardeşinin fidye parasının tespiti için yanına gelmişti. Yakışıklı ve iyi giyimli bir Müslüman, ona kavanoz içerisinde süt ve değişik renkteki çiçeklerden oluşan hediyeler sunmuştu. Elçi bu sırada Krala, Fransızca hitap etmişti. O da elçiye Fransızcayı nerede öğrendiğini sormuştu. Elçi cevap olarak daha önceden Hristiyan olduğunu ve sonradan ihtida ettiğini söylemişti.

Aldığı cevap üzerine kral *muhabatına benden uzak dur seninle daha fazla konuşmak istemiyorum* sözleriyle tepki göstermişti. Ardından maiyetinden Jean de Joinville elçiyi bir kenara çekerek hikâyesini sormuştu. Adam *Provence’de doğduğunu ve Mısır’a Kudüs Kralı Jean de Brienne ile birlikte geldiğini, burada evlendiğini, itibar sahibi olduğunu* anlatmıştı. Joinville ise eğer bu şekilde ölürsen günahkâr olup cehenneme gideceğini bilmiyor musun? şeklindeki sorusuna ise *ben daha önce içinde bulunduğum yoksulluk ile tekrar yüz yüze gelmek istemiyorum. Ayrıca eğer size dönersem her gün bana; bak bu dininden dönen adam diyecekler ve ben utanç duyacağım. Bu sebeple de kendimi önceki kötü duruma düşürmektense burada zengin ve sıkıntısız yaşamaya devam etmek çok daha iyidir* diyerek cevap vermişti.

TARİKAT ŞÖVALYELERİNİ BİRBİRİNE DÜŞÜREN OYUN

1266 yılında bizzat Sultan Baybars tarafından komuta edilen Memluk ordusu, Safed Kalesini kuşatmıştı. Burası Templier Şövalyeleri tarafından muhafaza edilmekteydi. Oldukça güçlü tahkimatlara sahip kalenin ele geçirilmesi Memluklara paha-lyaya patlamıştı. Ancak dışarıdan yardım ümidi kalmayan müdafiler bir süre direndikten sonra nihayetinde aman dilemek zorunda kalmışlardı.

Sultan, silahlarını ve kıymetli eşyalarını geride bırakmaları kaydıyla onlara istediklerini vermişti. Buna rağmen şövalyelerin kaleden ayrılırken yapılan kontrollerinde kendilerinden istenileni yapmadıkları anlaşılmıştı. Aman hükümlerinin bu şekilde bozulması üzerine Sultan, ikisi dışında şövalyelerin hepsini tevkif ettirmişti.

Daha sonra bütün şövalyeler evvelden Müslümanları öldürdükleri bir tepede boyunları vurulmak suretiyle idam

ettirilmişti. Sağ bırakılan iki şövalyeden biri Templierlerden olup kuşatma sırasında lağımda karşılaştığı Sultan Baybars'a su verip onu tedavi etmişti. Bu nedenle dilediği yere gitmek hususunda serbest bırakılmıştı. Şövalye kendisine verilen bu hakkı Sultan'ın yanında kalmaktan yana kullanmıştı. Ayrıca İslamiyeti kabul eden şövalye iktalarla ödüllendirilmişti.

Hospitalier Tarikatından olan diğer şövalye ise Atabey Aktay'ın ricasıyla serbest bırakılmış ve Safed'te yaşananları Akka'dakilere haber vermek üzere gönderilmişti. Gerçekte Atabeyin bu şövalyeyi serbest bırakmasındaki maksadı zaten birbiriyle çok fazla geçinemeyen iki tarikatın arasını açmaktı. Nitekim şövalye Akka'ya vardığında Templierler tarafından suçlanmış ve güçlükle kendi tarikat evine kaçabilmişti. Böylece her şey Atabey Aktay'ın planladığı gibi gerçekleştirmişti. Hospitalier şövalyesi, Templierler tarafından cezalandırılmaktan kurtuldu ise de Müslüman topraklarına karşı çıktığı bir akında hayatını kaybetmişti.

SULTAN BAYBARS'IN ÖZGÜVENİ

Sultan 1271 senesinde Alman Teuton Şövalyeleri tarafından savunulan Kureyn Kalesini kuşatmıştı. Muhasaranın başlamasından hemen önce müdafiler müzakere etmek üzere onun yanına gelmişlerdi. Bu sırada kaleye karşı ok atmaktaydı. Elçilerle görüşmenin yapıldığı sırada Sultanın üzerinden kaleye doğru uçan bir kuş geçmekteydi. Derhal sadağından bir ok alan Baybars kuşu vurup düşürmüştü. Kuşun ayağında Sultanın ordugâhındaki bir casusun Haçlılara yazdığı bir not bulunmaktaydı. Sultan, kuşu ve pusulayı elçilere vermiş ve onlara *kaledekilere okumaları için bunları götür. Bunu casuslarınızdan biri yazmış. Biz sizin haberlerimizi duymanızdan memnun oluruz* demişti.

SULTAN BAYBARS'IN SAVAŞ HİLELERİ

Sultan Baybars cesur bir savaşçı olduğu kadar düşmanlarına karşı verdiği mücadelelerde taktik zekâsını da her zaman ön plana çıkarmayı bilmiştir. Bunun içinde eline geçen fırsatları olayların gelişim seyri içerisinde çok iyi şekilde değerlendirmeyi de bilmiştir. Onun taktisyenliğine örnek olabilecek bir olay da 1268 baharında gerçekleştirilen Şakif Arnun kuşatmasında yaşanmıştır.

Nisan ayının başlarında kale önlerine geldikten sonra toplamda 26 mancınıkla kaleyi tazyik etmeye başlayan Memluk ordusu karşısında müdafiler her geçen gün zorlanmaya başlamışlardı. Bu durumu bildirmek ve yardım istemek üzere Akka'ya haber göndermişlerdi. Mektuplarında Şakif Kalesi'nin zayıf yönlerini de belirtilmekteydi. Fakat merkezden bekledikleri yardım yerine öğütle yetinmek zorunda kalmışlardı. Akka'dan bir ulak vasıtasıyla gönderilen cevabi mektupta gerektiği gibi savunulduğu takdirde kalenin düşürülmesinin imkânsız olduğu ve savunmada nerelere özellikle dikkat edileceği belirtilmekteydi. Mamafih Sultan kaleye gönderilen bu ulaşı ve mektubu ele geçirmeyi başarmıştı. O da bu mektubu istediği şekilde değiştirerek kaleye yollamıştı. Ayrıca mektup sayesinde kaledeki kumandanlarında ismini öğrenmiş ve okların ucuna bunların adlarını ve kendilerine aman verildiğini yazdırmıştı.

Sultanın aman içeren kâğıtları kalenin içine düşüp okunduğunda müdafiler arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı. Zira Templier şövalyelerine ait bu kalenin muhafızı ile kumandanlardan biri arasında evvelden gelen bir husumet Baybars'ın aman mektupları sayesinde daha da büyümüş ve bu da müdafilerin iki ayrı gruba ayrılmasına neden olmuştu. Böylece savaşma azimleri düşen şövalyeler asıl kalenin yanında inşa

ettikleri ikinci ve daha küçük bir kaleye çekilmişlerdi. Bu onlar için çok büyük bir hata olmuş ve eski kaleyi ele geçiren Memluk ordusu yeni kaleyi daha rahat bombardıman etmek suretiyle şövalyeleri teslim etmeye zorlamıştı.

SULTAN BAYBARS'A DÜŞMANLIK ETMENİN SONU

Trablus Kontu III. Raymond'un 1187 yılındaki ölümünden sonra bir varisi olmadığı için topraklarını Antakya Prinkepsliğine vasiyet etmişti. Bu tarihten itibaren tek elden yönetilen Trablus ve Antakya arazileri, Baybars'ın iktidarı ele aldığı sırada VI. Bohemund tarafından idare edilmekteydi. Bu zat Moğolların, Ortadoğu'ya gelişinden de istifade ederek bölgedeki Müslüman hâkimlere karşı düşmanca bir tavır içine girmişti. İlhanlı Hükümdarı Hülagu'nun Kuzey Suriye üzerine yaptığı sefer sırasında Halep'e bağlı bazı toprakları ele geçirdiği gibi Baybars'ın, Gürcü kralına gönderdiği elçiyi de yakalayıp Hülagu'ya teslim etmişti.

Antakya-Trablus hâkiminin bu türden düşmanlıklarını cezalandırmak isteyen Sultan Baybars, Trablus üzerine ağır bir yağma akını yaptıktan sonra kuzeye yönelmiş ve ansızın Antakya topraklarına girmişti. Nihayetinde kısa bir kuşatmanın sonrasında Antakya şehrini de 18 Mayıs 1268'de ele geçirmişti. Fethi müteakip Sultan bir fetihname de VI. Bohemund'a yazarak kendisine düşmanlık edenlerin akıbetini ve uğrayacağı aşağılamayı da açıkça gözler önüne sermişti.

Ey soylu ve yüce kont, Hıristiyanlığın gururu, cesur aslan, Haçlıların lideri, Antakya'nın düşmesinden beri prenslikten kontluğa inmiş Bohemund...

Allah sana iyi niyet, güzel amaç nasip etsin. Trablus'a nasıl saldırdığımızı ve topraklarındaki birçok yeri nasıl yıktığımızı biliyorsun. Ayrılırken geride bıraktığımız yıkımı ve

kıyımı gördün. Kiliselerin yerle bir edildi. Topraklarındaki her ev felaketle karşılaştı. Ölüm deniz kıyısında ceset adaları gibi birikti. Erkekler öldürüldü. Çocuklar köleleştirildi. Özgür kadınlar esarete düştü. Ağaçlar mancınıklar yapmak üzere kesildi. Çocuklar, kadınlar, sürüler, eşyalar yağmalandı. Fakirler zenginleşti. Evsiz olan aile, köle köle, piyade ise at kazandı.

Bütün bunlar senin gözlerinin önünde oldu. Ölümcül felaketlerin üstesinden geldiği birine benziyorsun. Sesini geri kazandığında bütün bu felaketler benim suçum diyerek korkuyla ağla. Şimdilik mukadder olan sonunu bir süreliğine erteleyerek senden ayırdığımızı biliyorsun. Ancak bunlar sayılı günler... Geride bir hayvan bile bırakmadığımızı biliyorsun. Çünkü onların hepsini önümüzden sürdük. Gücümüzden ne bir kız, manivelamızdan ne bir sütun kurtulabilir. Tarlalar yağmalandı ve ele geçirmediğimiz hiçbir şey kalmadı.

Yüksek dağların üzerindeki mağaralar, sınırları aşan vadiler bunlar sana korunak olamaz. Sen bizim gerçekten geri çekildiğimizi sanırken Antakya önlerinde nasıl ortaya çıktığımızı biliyorsun. Eğer gidersek kesinlikle ayaklarımızın dinlendiği yere döneriz.

Amacımız burada neler yaptığımızı, seni sarsan büyük felaketi sana haber vermektir.²⁴ Şaban Çarşamba günü seni Trablus'ta bırakıp Kutsal Ramazan'ın ilk günlerinde Antakya'yı kuşattık. Biz şehir önlerinde pozisyon alırken askerlerin bize karşı savaşta kendilerini sınamak üzere dışarı çıktılar. Ancak mağlup oldular. Onların ardından başkaları da geldi ise de yenilmekten kurtulamadılar. Onların konnettabl esirimiz oldu. Adamlarınla konuşmak sonrasında bir grup rahip ve bunlara bağlı kişilerle bizimle müzakere yapmak üzere geri döndü. Ancak biz senin kötü ve hilekâr ruhundan esinlendiklerini gördük..... Sonrasında 18 Mayıs'ta şehri hücumla aldık.

Şövalyelerin, atların toynakları altında nasıl secde ettiklerini görmeliydin. Evlerin nasıl yağmacılar tarafından taranıp yağmalandığını, zenginliklerinin nasıl tartıldığını, kadınlarının esir alınıp nasıl bir dinara satıldığını ve bunun da senin parandan alınıp verildiğini görmeliydin. Kiliselerindeki haçların nasıl parçaladığını, düzmece kitabının sayfalarının nasıl dağıldığını, patrik mezarlarının yıkıldığını görmeliydin. Senin Müslüman düşmanlarının kutlama yaptığı sarayını nasıl çiğnediğini görmeliydin. Papazların, rahiplerin, diya-kozların minberlerde nasıl boğazlarının kesildiğini, patriğin hızlı bir şekilde nasıl öldüğünü soylu prenslerin nasıl köle olduğunu, saraylarının nasıl yandığını görmeliydin. Senin ölü-lerin bu dünyada bir sonraki ateşlerine kadar yandı. Sarayın tanınmaz haledir. St. Paul Kilisesi ve Kusan tahrip edildi.

Sen şöyle söylemelisin; Bir toz zerreciği kadarım ve hiç-bir mektup bana böylesine büyük bir müjde vermemişti. Ru-hun mutsuzluktan bedenini terk etmiş olabilir. Sen onun yan-gınlarını gözyaşlarıyla söndürmüş olabilirsin. Eğer evlerinin senin zenginliğinden çıktığını, Süveydiye'deki arabalarının, gemilerinin senden nefret eden düşmanın eline geçtiğini görmeliydin. Sana Antakya'yı veren Allah yine onu senden aldı. Antakya'da olmadığın için Allah'ın seni sağ salım bırakıp ömrünü uzattığını haber verdiği için kuşkusuz bu mektup seni sevindirecektir. Diğer türlü ya ölmüş ya yaralan-mış ya da esir düşmüş olacaktın. Hayatta olmak için ölümler dışında tüm insanlar kendilerini kutlamalıdır. Ama kim bi-ler belki de Allah, senin canını boyun eğip itaat edesin diye bağışlamıştır...

HAZIRCEVAP ELÇİ

Memluk Sultanı Baybars'ın kurduğu baskıdan bunalan Trab-lus'un ardından Akkalılar da barış istemişler ve bunun üzerine

İbn Abdüzzahir, Kemaleddin b. Şit ile birlikte elçi olarak gönderilmişti. Akka o sırada Kıbrıs Kralı tarafından yönetilmekteydi. Memlukelçileri onun huzuruna geldiklerinde kralı yüksek bir yerde bulunan tahtında otururken bulmuşlardı. Kendilerine ise oturmak üzere bundan daha aşağıda bir yer gösterilmişti. Ancak elçiler böyle bir şeyi kabul etmeyince daha yüksekte bir yere oturtulmuşlar ve kral ile konuşmaya başlamışlardı. İbn Abdüzzahir eserinde bu görüşmenin detaylarını şöyle aktarmaktadır;

Kral sürekli olarak benim itiraz ettiğim konular üzerinde bahaneler üretiyordu. Daha sonra bana kızgın bir şekilde bakıp tercümana şöyle dedi; *Ona arkasındakileri dönüp arkasındakilere bir baksın. Arkama baktığımda kralın bütün ordusunun savaş düzeninde beklediğini gördüm. Kral, tercümana ona söyle dedi bunların kalabalığına iyi bakmalı...* Arkaya tekrar bakıp başımı eğdim. Kral tekrar tercüman vasıtasıyla *gördüğü şey hakkında ne düşünüyor?* diye sordu. Bunun üzerine *düşündüğümü söylersem kral hiçbir ceza almayacağım konusunda bana garanti verebilir mi?* dedim. *Evet* yanıtı üzerine *krala söyleyin. Sultanın Kahire'deki zindanlarında onun ordusundan daha fazla sayıda Frenk tutsağı bulunmaktadır*, deyince kral çok sinirlenip istavroz çıkardı. *Tanrı adına bugün bunları daha fazla dinleyemeyeceğim* diyerek görüşmeyi bitirdi. Ancak bir süre sonra bizi kabul ederek anlaşmayı mühürledi.

İNGİLTERE TARİHİNİN DEĞİŞMEYE YAKLAŞTIĞI AN

Haçlı Seferlerinin son dönemlerinde Memluklerin baskısıyla iyice köşeye sıkışan Ortadoğu Haçlıları kurtuluşu Avrupa'dan gelecek yardımlara ve Moğollarda aramışlardır. Ancak artık Avrupa'dan Ortadoğu'ya büyük çaplı orduların gelmesi zor

görünüyordu. Moğollar ise 1260'daki Ayn Calut mağlubiyeti sonrasında özellikle Suriye üzerine bazı cılız hamleler yapmışlar ise de bunlar Memluk askerî gücü karşısında çok fazla tutunamamıştır. Haçlı yemini etmiş babası Henry'nin yerine yanındaki çok az kuvvetle bölgeye gelen Prens Edward da elindeki mevcutla çok fazla bir şey yapamayacağını bildiği için öncelikle bölgedeki Hristiyanları emri altında birleştirmeye çalışmış ise de başarı sağlayamamıştı. Daha sonra Moğollar ile aradığı ittifaktan da sonuç çıkmamıştı.

Onun sürekli olarak Memluklere karşı bir cephe oluşturmak çabası Sultan Baybars'ı sinirlendirmiş ve Edward'a karşı bir suikast tertip edilmesini istemişti. Bu işi üstlenen Remle Valisi İbn Şaver, Edward'ın üzerine Haşîşileri, göndermişti. Onu öldürmek üzere Akka'ya gönderilen fedai genelde tercih ettikleri bir tarzda Prens Edward'ın yanına gelerek Hristiyan olmak istediğini söylemiş ve bizzat onun tarafından vaftiz edilmişti. Bu fedai, prens için casusluk yapmaya başlamıştı. Müslüman topraklarına gidip onun için faydalı olabilecek bilgiler topluyordu. Onun verdiği bilgilerin doğru çıkmasıyla Prens Edward kendisine güvenmeye başlamıştı. Artık fedai gece gündüz istediği zaman Prens ile konuşma hakkına sahip olmuştu.

Bir gece Prens Edward ve eşi uyurken mabeyincinin yanına gelen fedainin yanında bir de tercüman vardı. Casusluktan geldiği düşünülmüş ve Edward'ın yanına girmesine müsaade verilmişti. Fedai aniden hançerini çıkararak kalçasına ve sırtına doğru, Prense saplamaya başlamıştı. Kendisini korumaya çalışan Edward da fedaiye bir yumruk atmış ve onu bir an için sersemletmeyi başarmıştı. Bundan istifade ile de masadan bir bıçak alarak fedainin kafasına saplayıp onu öldürmüştü. Fakat fedai zehirli bıçak kullandığı için Edward'ın hayatı hala tehlikede idi. Onun sağlığına kavuşması için bütün Akka'nın hekimleri seferber olmuşlardı. Yaraları dikilmiş ve

zehir vücudundan atılmıştı. Nihayetinde birkaç ay yatan Prens Edward sonrasında bir gemi ile İngiltere'ye dönmüştü (1272).

Sultan Baybars'ın emriyle Haşîşi fedaileri tarafından düzenlenen bu saldırının hedefi durumundaki Prens Edward ülkesine döndükten hemen sonra krallık tahtına çıkmıştır. I. Edward ya da Uzun Bacak Edward olarak da bilinen yeni kral, önce Galler'i ardından da İskoçya'yı topraklarına katmıştır. Ancak burada William Wallace tarafından çıkarılan isyan dolayısıyla uzun süre uğraşmak zorunda kaldı ise sonunda onu mağlup ederek idam etmiştir. Edward ayrıca İngiliz hukuk sistemini yeniden düzenlemiş ve parlamentoyu daha aktif hale getirmiştir. İngiliz Krallığının güçlenmesini sağlayan bütün söz konusunu gelişmelerin baş mimarı I. Edward bunu biraz da Haşîşilerin başarısız suikast girişimine borçludur.

BİBLİYOGRAFYA

- Abulafia, David, *Frederich II., A Medieval Emperor*, Londra 1992.
- Abu'l-Farac, Bar Hebraeus, *Abu'l-Farac Tarihi*, II, trk trc Ömer Rıza Doğrul, Ankara 1999.
- Albertus Aquensis, *Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione Emundatione et Restitutione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae*, ing. trc. Susan B. Edgington, *Historia Ierosolimitana History of Journey to Jerusalem*, Oxford 2007.
- Anna Komnena, *Alexiad*, *Malazgirt'in Sonrası*, trk. trc. Bilge Umar, İstanbul 1995.
- Anonim *Süryani Vekayinamesi*, I. ve II. *Haçlı Seferleri Vekayinamesi*, trk. trc. Vedii İlmen, İstanbul 2005.
- Altan, Ebru, *II. Haçlı Seferi (1147-1148)*, Ankara 2003.
- Chazan, Robert, *European Jewry and the First Crusade*, Oxford 1987.
- *Christian Society and the Crusades 1198-1129, Sources in Translation including the Capture of Damietta by Oliver of Paderborn*, ed. Edward Peters, Pensilvanya 1971.
- Geoffroi de Villehardouin-Henri Valenciennes, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, trk. trc., Ali Berktaş, İstanbul 2008.
- *Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum*, ing. trc. ve ed. Rosalind Hill, *The Deeds of the Franks and Other Pilgrims to Jerusalem*, Oxford 2002.
- Gray, George Zapriskie, *The Children's Crusade*, Cambridge 1898.

- İbn Abdüzzahir, *er-Ravz ez-zahir fi sireti'l-Melik ez-Zahir*, thk. Abdülaziz Havaytır, Riyad 1986.
- İbnü'l-Adim, *Zübdetü'l-Haleb fi tarihi Haleb*, II, nşr. Sami Dehhan, Dımaşk 1954.
- İbn Cübeyr, *Seyahatname, Endülüsten Kutsal Topraklara*, trk. trc. İsmail Güler, İstanbul 2008.
- İbn el-Esîr, *el-Kamil fi't-tarih*, nşr. C.J. Tornberg, Beyrut 1979.
- İbn Vasil, *Müferric el-kürûb fi ahhâri Benî Eyyûb*, IV-V, yay. Cemalettin Şeyyal, Kahire 1953.
- İbn Şeddad, Bahaeddin, *el-Nevadır el-Sultaniyye ve'l-Mehasin el-Yusufiyye*, thk. Cemalettin Şeyyal, Kahire 1994.
- İmadeddin el-Katib el-İsfahanî, *el-Feth el-kussî fi'l-feth el-kudsî*, thk. Muhammed Mahmud Subh, Dımaşk t.y.
- Ioannes Kinnamos, *Historia*, trk. trc. Isın Demirkent, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Ankara 2001.
- *Itenerarum Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*, ing. trc. Helen J. Nicholson, *Chronicle of the Third Crusade*, Aldershot 1997.
- Jean de Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, trk. trc. Cüneyt Kanat, İstanbul 2014.
- *Letters from the East, Crusaders, Pilgrims and Settlers in the 12th-13th Centuries*, ing. trc., Malcom Barber - Kate Bate, Burlington 2010.
- Niketas Khoniates, *Historia*, trk. trc. Isın Demirkent, *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206), İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, İstanbul 2004.
- Odo of Deuil, *De Profectione Ludovici VII in Orientem*, ing. trc. Virginia Gierriker Bery, New York 1948.
- Robert de Clari, *İstanbul'un Zaptı (1204)*, trk. trc. Beynun Akyavaş, Ankara 2000.

- Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I-III, trk. trc. Fikret İşıltan Ankara 1986.
- Şeşen, Ramazan, *Sultan Baybars ve Devri 1260-1277*, İstanbul 2009.
- Sibt b. el-Cevzî, *Miratü’z-zaman fî vefeyati’l-fuzalâ ve’l-ayân*, XX, thk. İbrahim ez-Zeybek, Beyrut 2011.
- Süryani Mikhael, *Süryani Patrik Mikhael Vekayinamesi*, TTK Kütüphanesi.
- *The Conquest of Jerusalem and the Third Crusade, Source in Translation*, ing. trc., Peter W. Edbury, Hampshire 1998.
- *The Templar of Tyre, Part III of the Deeds of Cypriots*, ing. trc. Paul Crawford, Hampshire 2003.
- Urfahî Mateos, *Urfahî Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor Zeyli (1136-1162)*, trk. trc. H.D. Andresyan, Ankara 2000.
- Usta, Aydın, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, İstanbul 2008.
-, “Artukoğlu Belek Gazi’nin Siyasi Faaliyetleri”, *Prof. Dr. Ramazan Şeşen Armağanı*, ed. Emine Uyumaz-Süleyman Kızıltoprak, İstanbul 2005, s.355-367.
- Üsame b. Munkiz, *İbretler Kitabı, Selahaddin Eyyubî’nin Danışmanlarından Emir Üsame’nin Anıları*, trk. trc., Yusuf Ziya Cömert, İstanbul 2008.
- Willermus Tyrensis, *Historia Rerum in Paritbus Transmarinis Gestarum*, ing. trc. A.C. Krey-E.A. Babcock, *A History of Deeds Done Beyond the Sea*, I, II, New York 1943.

Büyük Roma mirasçısı durumdaki Bizans, Doğu ile Batı arasında sısıp kalan bir imparatorluktur. Varlığını sürdürdüğü yüzyıllar boyunca söz konusu mirasın peşinden koşmasına karşın istediğini elde etmek konusunda hiçbir zaman başarılı olamamıştır. Onu bu şekilde batıdan uzaklaştıran Doğu Roma'dan Bizans'a dönüşümü sağlayan sebepler nelerdi? Bizans adı nasıl ortaya çıkmıştır?

Büyük Konstantinus niçin geleneksel başkenti Roma'dan uzaklaşıp doğuda yeni bir yeni bir başkent kurmak ihtiyacını hissetmiştir? IV. yy. da başlayıp yıkılışına kadar devam eden mezhep mücadeleleri Bizans'ı nasıl etkilemiştir? Zaman içinde Grekleşen Bizans'ın sosyo-kültürel hayatı ve hukuk mekanizmasında ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir? Bütün tarihi boyunca siyasî-askeri ve sosyal anlamda en fazla muhatap olduğu Türklerle olan münasebatı nasıl olmuştur?

Doğu'da başlayan İslam fetihleri Bizans açısından ne gibi neticeler doğurmuştur? Haçlı Seferlerini başlatanlar için Bizans nasıl bir anlam ifade etmektedir? Bizans için 1204 faciasına giden yol nasıl açılmıştır? Son dönemlerini geçmişteki ihtişamlı günlerinin gölgesinde yaşayan Bizans'ın hayatta kalmak için neler yapmış ve çabaları nasıl sonuçlanmıştır?

Bizans İmparatorluğu tarihi hakkında merak edilen, yukarıda aktarılanların dışında daha birçok sorunun cevabını bu kitapta bulabilirsiniz.

HAÇLI HİKÂYESLERİ

AYDIN USTA

Haçlı seferleri tarihi kimi zaman ironik, kimi zaman ilginç kimi zaman hayranlık uyandırıcı kimi zaman ise dehşete düşüren hikâyelerle doludur. Öyle ki bazen kazanılan bir savaşın kaderi saatlere bağlı olabilmış, kardeş ve dost kabul edilenler yağma ve katliama maruz bırakılabilmış, aforozlu bir imparator bu şekilde çıktığı bir seferlerle hem de tek bir kılıç sallamadan Kudüs'ü Hristiyanlık adına geri alabilmiştir.

Söz konusu hikâyeleri besleyen ana kaynak ise din olgusunun dışında mücadelenin taraflarının yekdiğerine karşı ön yargıları, nefret ve kızgınlığı ya da bunun tam aksine gösterdiği cömertlik ve iyi niyet olabilmıştır. Belek'ten Selahaddin'e, I. Baudouin'den Arslan Yürekli Richard'a kahramanların hikâyeleri de bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Bu kitapta Haçlı seferleri tarihi içinde has bahse konu hallerin bir yansıması olarak ortaya çıkan hikâyeler anlatılmaya ve böylelikle Haçlı seferleri farklı bir açıdan aktarılmaya çalışılmıştır.

 yeditepeyayinevi.com
 / yeditepekitap
 / yeditepekitap
 / yeditepeyayinevi

